

**Varhaiskasvatussuunnitelman
perusteet 2022 ja
Oulun kaupungin
varhaiskasvatussuunnitelma**

OULU

Sisällysluettelo

1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	4
1.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	6
1.2	Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	7
1.3	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	10
2	Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	14
2.1	Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	15
2.2	Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	18
2.3	Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	21
2.4	Arvoperusta	24
	Lapsuuden itseisarvo	24
	Ihmisenä kasvaminen	24
	Lapsen oikeudet	24
	Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus	24
	Perheiden monimuotoisuus	24
	Terveellinen ja kestävä elämäntapa	25
2.5	Oppimiskäsitys	27
2.6	Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	28
2.7	Laaja-alainen osaaminen	30
	Ajattelu ja oppiminen	31
	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	31
	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	32
	Monilukutaito	32
	Digitaalinen osaaminen	32
	Osallistuminen ja vaikuttaminen	33
3	Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	34
3.1	Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	36
	Oppiva yhteisö	
	toimintakulttuurin ytimenä	36
	Leikkiin ja vuorovaikutukseen	
	kannustava yhteisö	37
	Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	37
	Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	37
	Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	38
3.2	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	54
3.3	Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	59
	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	59
	Yhteistyö eri tahojen kanssa	61

4	Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	64
4.1	Pedagogisen toiminnan viitekehys	65
4.2	Pedagoginen dokumentointi	66
4.3	Monipuoliset työtavat	68
4.4	Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	70
4.5	Oppimisen alueet	74
	Kielten rikas maailma	74
	Ilmaisun monet muodot	78
	Minä ja meidän yhteisömme	82
	Varhaiskasvatuksen yrittäjyyskasvatus	87
	Tutkin ja toimin ympäristössäni	88
	Kasvan, liikun ja kehityn	93
4.6	Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	97
	Kaksikielinen varhaiskasvatus	98
5	Lapsen tuki	104
5.1	Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut	107
	Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut	107
5.2	Yhteistyö tuen aikana	111
	Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö	111
	Monialainen yhteistyö	111
5.3	Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	113
	Yleinen tuki	113
	Tehostettu tuki	113
	Erityinen tuki	114
	Tuen muodot	114
5.4	Lapsen tuen arviointi	120
5.5	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	122
5.6	Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista	126
6	Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	130
7	Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	134
7.1	Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	136

1

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta². Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu

inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

2 Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

3 Varhaiskasvatuslaki 3 §

4 HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁵.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁷. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista.

5 Varhaiskasvatustilasto 2 §

6 Varhaiskasvatustilasto 21 §

7 Varhaiskasvatustilasto 1 §

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisveloite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä⁸.

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁹
- kotoutumissuunnitelma¹⁰
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹¹.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen¹².

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten¹³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁴. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁵ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁶ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

8 Varhaiskasvatustalaki 22 §
9 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)
10 Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §
11 Suositus

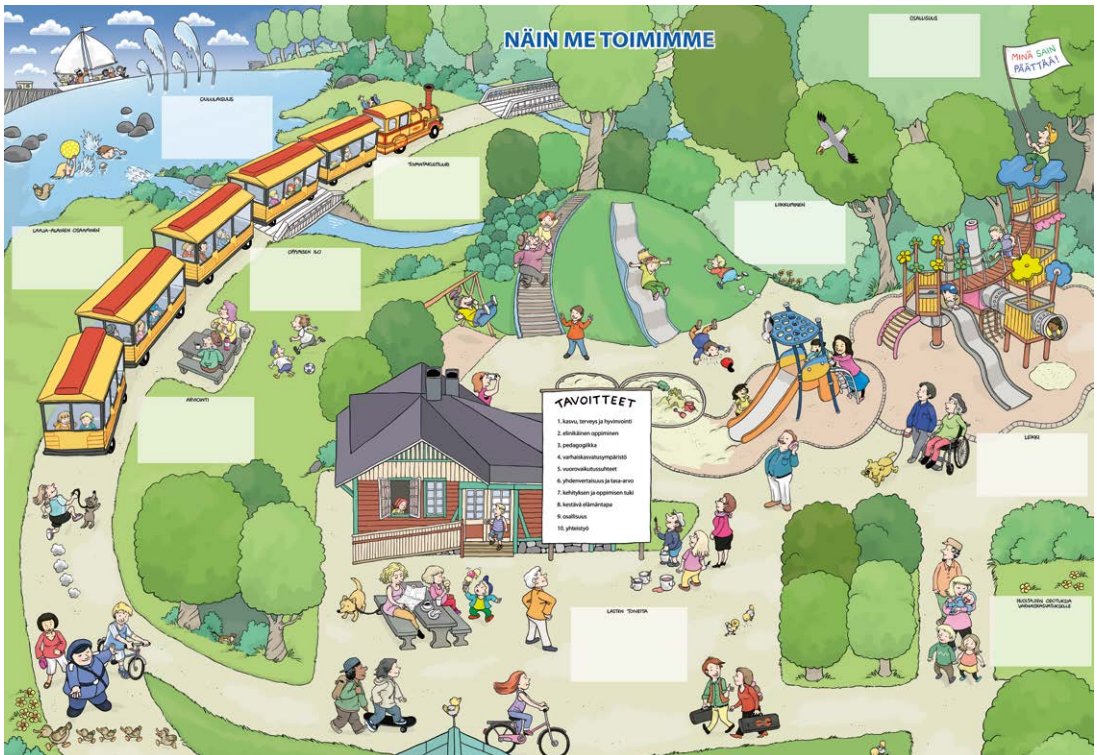
12 Varhaiskasvatustalaki 20 §
13 Varhaiskasvatustalaki 8 §
14 Varhaiskasvatustalaki 24 §
15 Varhaiskasvatustalaki 65–73 §
16 Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

Oulun varhaiskasvatussuunnitelma

Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu Opetushallituksen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja varhaiskasvatuslakiin. Varhaiskasvatussuunnitelma on rakennettu siten, että samassa asiakirjassa ovat näkyvillä sekä valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, että Oulun kaupungin linjaukset. Oulun varhaiskasvatuksen yhteiset, valtakunnallisia perusteita täydentävät, linjaukset on kirjattu perustetekstin jälkeen. Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä. Sivistys- ja kulttuurilautakunta päättää kuntakohtaisista linjauksista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista. Hyvinvoinnin edistäminen on myös sivistys- ja kulttuuripalveluiden

yhteinen tavoite. Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa laaditaan toimintakauden alussa syyskuun loppuun mennessä varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkentava vuosittainen toimintasuunnitelma. Siihen kirjataan tulevan toimintakauden painopisteet ja toimenpiteet. Alla oleva toimintasuunnitelmapohja on yhteinen kaikille toimintamuodoille. Jokaiseen päiväkotiin on nimetty vasuvastaava, jonka tehtävänä on huolehtia oman yksikkönsä vasutyöskentelystä yhteistyössä päiväkodin johtajan sekä muun henkilökunnan ja huoltajien kanssa. Perhepäivähoidossa vasutyöskentelyä vastaavat perhepäivähoitajat lähiesihenkilöiden kanssa. Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa huolehditaan toimintasuunnitelman keskeisten asioiden tiedottamisesta huoltajille.

Toimintasuunnitelma

Kaupungin vasun päivityksestä vastaa pedagoginen ohjausryhmä. Pedagogisen ohjausryhmän tehtävänä on nostaa keskusteluun varhaiskasvatuksen pedagogiikan kehittämiseen ja arvioimiseen liittyviä kysymyksiä. Pedagogisen ohjausryhmän tukena ovat vasuverkostojen vetäjät. Vasuverkostot ovat maantieteellisesti muodostettuja alueita, jotka noudattavat Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden aluemallia. Yksityinen varhaiskasvatustoiminta on mukana näiden alueellisten verkostojen toiminnassa.

Oulun varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen

Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu eri toimintamuotojen työtä yhteisesti ohjaavaksi suunnitelmaksi. Varhaiskasvatussuunnitelmasa on otettu huomioon paikallinen Esiopetuksen opetussuunnitelma ja Perusopetuksen opetussuunnitelma. Näiden suunnitelmien lisäksi paikallisessa vasussa on otettu huomioon muut lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevat paikalliset suunnitelmat. Näitä ovat esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelmat sekä kotouttamisohjelma.

Varhaiskasvatussuunnitelman valmistelu alkoi voimassa olevan paikallisen vasun arvioinnilla. Varhaiskasvatuksen henkilöstö sai antaa palautetta ja toiveita Oulun vasun päivitystyöhön sähköisen kyselyn kautta. Erilaiset työryhmät ja asiantuntijat osallistuivat päivitystyöhön tarkastelemalla omaan asiantuntijuuteen liittyviä tekstejä. Vasupäivitykseen on liittynyt päiväkodinjohtajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien työpajoja sekä vasuverkostojen pohdintaa pedagogisen, rakenteellisen ja hoidollisen tuen näkökulmista. Lapset ovat kertoneet mielipiteitään varhaiskasvatuksen suosituimmista leikeistä, lasten ääni kuuluu heille tärkeässä ja merkityksellisessä leikin teemassa. Huoltajat ovat kertoneet ajatuksiaan yhdenvertaisesta varhaiskasvatuksesta osana varhaiskasvatuksen asiakaskyselyä. Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan eri menetelmin osana varhaiskasvatuksen arviointi- ja kehittämistyötä. Arviointityötä kuvataan tarkemmin kohdassa "Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa".

Oulun varhaiskasvatus-
suunnitelmassa
tuetaan lasten yhtenäistä
opinpolkua.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva-oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁷. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohdaksi tulee olla lapsen etu¹⁸ ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katso-muksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitetessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista²⁰.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²¹.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot²².

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkkeitä, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkkeitä koskeva suunnitelma²³. Siltä osin kuin lääkkeitä koskeva suunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁴. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

17 Varhaiskasvatusturvalaki 23 §
18 Varhaiskasvatusturvalaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34
19 Varhaiskasvatusturvalaki 23 §
20 HE 148/2021, s. 34

21 Varhaiskasvatusturvalaki 23 §
22 Varhaiskasvatusturvalaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34
23 Terveysturvalaki (1326/2010) 8 §
24 Varhaiskasvatusturvalaki 41 §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutusta sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy²⁵. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti²⁶. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutukseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²⁷. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä²⁸.

25 Varhaiskasvatuslaki 23 §

26 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

27 Varhaiskasvatuslaki 40 §

28 Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma Oulussa

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva-oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu) yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Avoimessa varhaiskasvatuksessa lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan silloin, kun lapsella on tuen tarve.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen vasun laatimisesta ja arvioinnista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta on prosessi, johon sisältyy erilaisia työvaiheita. Se sisältää keskustelun ja kirjaamisen lisäksi lapsen vahvuuksien, tarpeiden ja mielipiteiden selvittämistä, havainnointia sekä lapsen aiemman vasun toteutumisen arviointia. Prosessin työstämiseen, havainnointiin, dokumentointiin ja arviointiin osallistuvat kaikki ryhmässä työskentelevät, lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta vastaavat henkilöt. Päiväkodissa lapsen vasukeskustelut huoltajien kanssa käy ryhmän opettaja, joka kirjaa sovitut asiat lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Perhepäivähoidossa vasukeskustelut käy perhepäivähoitaja ja hän saa tarvittaessa ohjausta suunnitelman laadintaan päiväkodin johtajalta tai yksityistä varhaiskasvatusta valvovalta palvelukoordinaattorilta. Lapsi osallistuu vasukeskusteluihin ikätasonsa mukaisesti.

Lapsen vasun laatiminen aloitetaan heti varhaiskasvatuksen alkaessa. Suunnitelma laaditaan viimeistään kolmen kuukauden kuluessa varhaiskasvatuksen aloituksesta. Lapsen vasussa painottuvat lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet. Henkilöstö selvittää lapsen mielenkiinnon kohteita ja vahvuuksia yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan pedagogisia

tavoitteita ja toimenpiteitä sekä suunnitelma-keskeisistä pedagogisista menetelmistä. Lapsen vasuun kirjataan myös lapsen tarvitseman tuen järjestämiseen liittyvät toimenpiteet. Laadinnassa huomioidaan vieras- ja monikielisten lasten kieli- ja kulttuuritausta, kielelliset taidot ja valmiudet. Suomi toisena kielenä -suunnitelma monikielisille lapsille on osa varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytetään tulkkia.

Lasten vasujen perusteella suunnitellaan yksilöllistä ja ryhmäkohtaista toimintaa sekä tarvittavia oppimisympäristöjen muutoksia. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin aktiivisena työkaluna. Lapsen vasuun kirjattuja ja lapsen tavoitteelliselle kasvatukselle, opetukselle ja hoidolle asetettuja pedagogisia tavoitteita sekä käytettyjä menetelmiä arvioidaan kerran vuodessa, tarvittaessa useammin. Henkilöstö kokoaa lapsen kanssa yhdessä hänelle merkityksellisiä dokumentteja ja töitä osaksi lapsen vasun arviointia.

Luvussa 5 kuvataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kirjauksia tuen osalta sekä Oulun käytäntöjä tukeen liittyvien hallintopäätösten laatimisprosessissa.

Oulussa on käytössä Lapset puheeksi -menetelmä, jota tarjotaan huoltajille. Lapset puheeksi -keskustelussa käydään yhdessä läpi lapsen arjen asioita kotiin ja varhaiskasvatukseen sekä harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyen. Tarkoituksena on lisätä yhteistä ymmärrystä lapselle tärkeistä asioista, jotka vaikuttavat hänen hyvinvointiinsa ja arjen sujumiseen. Lapset puheeksi -keskustelu käydään ensimmäisen varhaiskasvatusvuoden aikana sekä aina tarvittaessa. Vasukeskustelun yhteydessä huoltajille kerrotaan Lapset puheeksi -menetelmästä ja Oulun

kaupungin yhteisövaikuttavuusmallista, joka on varhaiskasvatuksen, koulun ja eri sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden muodostama konkreettinen, lapsi- ja perhekeskeinen verkostotyön toimintamalli, jossa tuki ja tarvittavat palvelut järjestetään sujuvasti yhteen perheiden tarpeiden ja tuen mukaisesti.

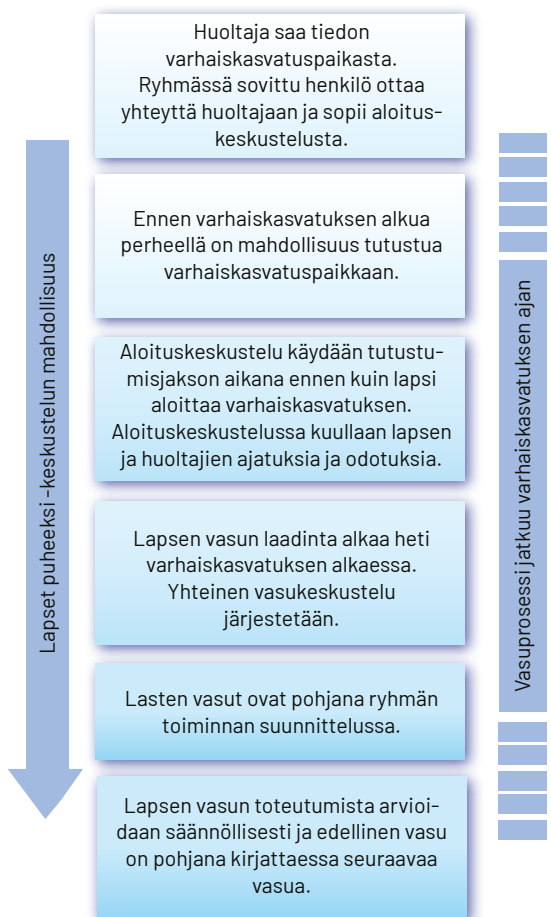
Lapsen siirtyessä toiseen päiväkotiin tai toiselle perhepäivähoitajalle, viimeisin lapsen vasu siirtyy uuteen varhaiskasvatuspaikkaan. Lapsen tietojen siirtämisen lähtökohtana on aina yhteistyö huoltajien kanssa ja heidän antamansa suostumus tiedonsiirtoon. Jollei huoltaja anna lupaa tiedonsiirtoon, voidaan uuteen varhaiskasvatuspaikkaan luovuttaa ainoastaan varhaiskasvatuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot. Tiedot tulee aina arvioida jokaisessa yksittäistapauksessa erikseen. Välttämättömyysvaatimus edellyttää, että tiedolla on merkitystä siirtymishetkellä. Huoltajalle on kerrottava mitä tietoja ja minkä pykälän (varhaiskasvatuslaki §41) nojalta tietoja voidaan antaa suostumuksesta riippumatta. Oulun varhaiskasvatuksen arkistointiohjeet löytyvät sisäisestä intrasta ja yksityisten palveluntuottajien työtilasta.

Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma

Lasten yksilöllisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut lapsen vahvuuksista ja tarpeista nousevat pedagogiset tavoitteet ja toimenpiteet muodostavat pohjan lapsiryhmän toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan eli ryhmävasuun kirjataan, miten lasten kehityksen ja oppimisen tarpeet tulevat huomioiduksi ryhmän toiminnassa, mihin toiminnan suunnittelussa tulisi keskittyä ja mitkä asiat ovat olennaisia lasten kehityksen tukemiseksi. Lapsiryhmän toimintaa kuvataan konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Ryhmävasussa kuvataan myös paikalliseen vasuun ja yksikön toimintasuunnitelmaan kirjattujen asioiden toteuttamista. Se sisältää

sopimuksen pienryhmäpedagogiikan toteuttamisesta ryhmässä.

Ryhmävasun tehtävänä on yhteisesti sovittujen arvojen sekä toimintatapojen täsmentäminen ja konkretisoiminen eri-ikäisten lasten ryhmässä. Ryhmän henkilöstö huolehtii omalta osaltaan ryhmävasussa sovittujen käytäntöjen toteuttamisesta. Ryhmävasu laaditaan kauden alussa syksyllä ja sitä arvioidaan ja sen sisältöä työstehtään jatkuvasti koko toimintakauden ajan. Ryhmävasu on työväline, jonka avulla pedagogisen toiminnan toteutumista arvioidaan säännöllisesti viikoittaisissa tiimipalaverissa. Perhepäivähoidossa jokainen perhepäivähoitaja laatii ryhmävasun.

2

Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee

syрjätymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat veloitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina²⁹. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustlain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³⁰. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³¹.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatustalvueluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatustalvueluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavaltakunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien

säädösten sekä varhaiskasvatustalvuelusuunnitelman perusteiden mukaisesti³². Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveystalvuelusalan lupa- ja valvontavirasto³³.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevala suomen, ruotsin tai saamen kielellä³⁴. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat veloitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustalvuelulakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³⁵ sekä Varhaiskasvatustalvuelusuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolaki³⁶ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³⁷. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän

29 Varhaiskasvatustalvuelulaki 5 § 4 momentti

30 Varhaiskasvatustalvuelulaki 1 §

31 Varhaiskasvatustalvuelulaki 1 ja 12 §

32 Varhaiskasvatustalvuelulaki 5 § 2 momentti

33 Varhaiskasvatustalvuelulaki 52 §

34 Varhaiskasvatustalvuelulaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

35 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

36 Hallintolaki (434/2003)

37 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

syyn perusteella³⁸. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki³⁹, tasa-arvolaki⁴⁰, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴¹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴², YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁴³, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴⁴ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴⁵.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁴⁶, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁴⁷. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatustalakea⁴⁸, sosiaalihuoltolakea⁴⁹, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁵⁰, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁵¹ ja terveydenhuoltolakea⁵² sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatustalakeissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatustalakein⁵³ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatustalasympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatustalashenkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatustalakesa tarpeen ilmetyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustalakesa.

38 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

39 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

40 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

41 Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

42 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

43 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

44 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

45 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

46 Varhaiskasvatustalake 15 a §

47 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

48 Varhaiskasvatustalake 15 a §

49 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

50 Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

51 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

52 Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

53 Varhaiskasvatustalake 3 §

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁵⁴. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁵⁵. Päiväkodissa tai perhepäivähoitossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁵⁶ Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁵⁷. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁵⁸. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁵⁹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1)⁶⁰. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁶¹. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁶².

54 Varhaiskasvatustalaki 12 ja 19 §

55 Varhaiskasvatustalaki 10 §

56 Varhaiskasvatustalaki 11 §

57 Varhaiskasvatustalaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

58 Varhaiskasvatustalaki 25 §

59 Varhaiskasvatustalaki 75 §

60 Varhaiskasvatustalaki 10 §

61 Varhaiskasvatustalaki 7 §

62 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁶³. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁶⁴. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.⁶⁵

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarusuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoitukseen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁶⁶. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan

Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista.

varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁶⁷.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁶⁸. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuudesta ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁶⁹. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁷⁰. Perhepäiväkotien henkilöstömää-

63 Varhaiskasvatuslaki 1 §

64 Varhaiskasvatuslaki 1 §

65 Varhaiskasvatuslaki 4 ja 16 §

66 Varhaiskasvatuslaki 34–38 §

67 Varhaiskasvatuslaki 25 §

68 Varhaiskasvatuslaki 2, 25 ja 35 §

69 Varhaiskasvatuslaki 1 ja 38 §

70 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

rässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaisat ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁷¹. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee

olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laajalaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁷²

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisesti laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁷³

Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana.

71 Varhaiskasvatuslaki 38 §

72 Varhaiskasvatuslaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

73 Varhaiskasvatuslaki 13 §

Varhaiskasvatuksen järjestäminen ja toimintamuodot Oulussa

Varhaiskasvatus on Oulussa osa sivistys- ja kulttuuripalveluja. Varhaiskasvatuksen järjestämisen lähtökohtana ovat valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 sekä Sivistysohjelma 2026 -strategia. Sivistys- ja kulttuuripalveluiden johtamisjärjestelmän mukaisesti varhaiskasvatus-, perusopetus- ja nuorisopalvelut jakautuvat neljälle maantieteelliselle alueelle: pohjoinen, itäinen, keskinen ja eteläinen. Jokaisella alueella on aluepäällikkö, joka johtaa oman alueensa operatiivista työtä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja nuorisopalveluiden osalta. Lisäksi alueille on rakentunut monialaisia ryhmiä, joissa ovat mukana myös hyvinvointipalveluiden ja järjestöjen edustajat. Varhaiskasvatusjohtaja toimii varhaiskasvatuksen vastuualuejohtajana. Hänen vastuullaan on varhaiskasvatuksen strateginen johtaminen.

Sivistys- ja kulttuuripalveluiden alueellisella toimintatavalla vahvistetaan poikkitoiminnallisuutta sekä sivistys- ja kulttuuripalveluiden sisällä, että hyvinvointipalveluiden ja muiden yhteistyötoimijoiden kanssa. Alueellisen toimintatavan yhteinen päämäärä on hyvinvoinnin edistäminen sekä lasten, nuorten ja perheiden tukeminen monialaisella yhteistyöllä ja toimimalla yhteisten tavoitteiden mukaisesti. Toimintamalli mahdollistaa yhteisten toimintamallien toteuttamisen ja kehittämistoimenpiteet alueelliset erityispiirteet ja palvelutarpeet huomioiden sekä ennaltaehkäiseviin palveluihin panostaen. Alueellisessa toiminnassa osallisuuden ja vaikuttamisen edistäminen on ohjaava periaate lasten ja nuorten sekä asukkaiden kanssa työskenteleville.

Varhaiskasvatusta järjestetään kunnallisena ja yksityisenä varhaiskasvatuksena. Varhaiskasvatuksen toteuttaminen pohjautuu kaupunginvaltuuston hyväksymään monituottajuuteen. Yksityinen varhaiskasvatus järjestetään

pääsääntöisesti palvelusetelitoimintana. Perheillä on mahdollisuus myös palkata hoitaja kotiin yksityisen hoidon tuella. Kaupunki ohjaa ja valvoo yksityisten palveluntuottajien toimintaa. Valvonnan tehtävänä on seurata, että lain vaatimukset toteutuvat. Yksityisten päiväkotien ja perhepäivähoidon valvonnan sisällöt, toimintakäytännöt ja aikataulut on kirjattu sisäiseen toimintaohjeeseen. Varhaiskasvatuksen palveluita koordinoi varhaiskasvatuksen palveluohjaus, joka ohjaa asiakkaan tarvitsemaansa palveluun. Varhaiskasvatuksen palveluohjaukselle kuuluu yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden ohjaus ja valvonta.

Varhaiskasvatusta järjestetään Oulussa kunnallisena ja yksityisenä palveluna seuraavin toimintamuodoin:

- päiväkotitoiminta
- perhepäivähoito
- avoin varhaiskasvatustoiminta

Varhaiskasvatusta järjestetään inklusiivisen periaatteen mukaisesti siten, että varhaiskasvatus toteutuu pääsääntöisesti lapsen lähialueen päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatusryhmien muodostamista ohjaavat pedagogiset lähtökohdat sekä varhaiskasvatuslaki ja -asetus. Varhaiskasvatusta järjestetään myös jatkettun aukiolon ja ympärivuorokautisen toiminnan päiväkodeissa. Varhaiskasvatuspaikasta ilmoitetaan perheille varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta. Avoin varhaiskasvatustoiminta on perheille maksutonta, pedagogista ja tavoitteellista kerhotoimintaa. Kotihoidossa olevat 2–5-vuotiaat lapset voivat osallistua kunnan avoimen varhaiskasvatuksen kerhoihin. Kerhotoiminnan sisältö vastaa varhaiskasvatuslain tavoitteita. Pääpaino on leikillä, ulkoilulla ja turvallisella yhdessäololla. Perhekerhossa osallistujia ovat myös huoltajat.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämänkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltaja ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁷⁴.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohdiana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁷⁵

74 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

75 Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

Varhaiskasvatus osana kasvun ja opinpolkua Oulussa

Varhaiskasvatussuunnitelma perustuu ajatuksen huoltajien ja henkilöstön välisestä yhteistyöstä. Mitä tiiviimmin lapsen kasvu- ja kehitysympäristöissä tehdään yhteistyötä, sitä turvallisempi, eheämpi ja sujuvampi on lapsen kasvun ja opinpolku. Pohja tälle polulle sekä elinikäiselle oppimiselle luodaan jo lapsen ja huoltajien ensimmäisessä kohtaamisessa, jolloin muodostetaan yhteinen näkemys lapsen kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen. Lapsiryhmässä sovitaan henkilö, joka vastaanottaa lapsen ja perheen varhaiskasvatuksen alkuvaiheessa, tutustuu heihin sekä tutustuttaa perheen käytännön asioihin turvallisen ja luottamuksellisen yhteistyön syntymiseksi. Lähtökohtana on lapselle hyvä, turvallinen ja vastaanottavainen aloitus uudessa ympäristössä henkilöstön ja lapsiryhmän tukemana.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa painottuvat huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö sekä tiivis keskinäinen tiedonvaihto. Ennen varhaiskasvatuksen alkua perheillä on mahdollisuus tutustumisjaksoon varhaiskasvatuspaikassa. Tutustumisjakso on pohja yhteistyölle. Tutustuminen alkaa lapsiryhmässä etukäteen sovitun henkilön yhteydenotosta huoltajaan ja aloituskeskustelun sopimisesta. Tutustumisjakso kestää muutamasta päivästä kahteen viikkoon, jonka aikana tutustutaan varhaiskasvatuspaikkaan.

Lapsen aloittaessa avoimessa varhaiskasvatuksessa ryhmän työntekijä sopii aloituskeskustelun ajankohdasta ennen kerhotoiminnan aloittamista. Aloituskeskustelun tavoitteena on sopia yhteisesti kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja kehitystä tukevat toimintamallit.

“Lapselleni korvaamatonta oli pitkä tutustumisaika päiväkotiin. Sain olla kahtena päivänä lapseni kanssa päiväkodin touhuissa koko päivän ennen kuin päivähoito alkoi. Selkeät rutiinit, jotka toistuvat päivästä päivään, helpottavat lapseni sopeutumista ja tekevät päivästä mukavan – lapsen ei tarvitse huolehtia epätietoisena siitä, mitä seuraavaksi tehdään.”

- Huoltajan kertomaa lapselleen merkityksellisestä asiasta varhaiskasvatuksessa.

Aloituskeskustelu on pohjana avoimen toiminnan ryhmäkohtaiselle varhaiskasvatussuunnitelmalle. Kerhosta päiväkotiryhmään siirtyvälle lapselle järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia vierailta tulevassa ryhmässä.

Yhteistyötä tarvitaan monilla eri tasoilla: henkilöstön välillä, henkilöstön ja huoltajien välillä, eri yksiköiden välillä sekä alueellista ja kaupungin tason yhteistyötä yhtenäisen kasvun ja opin polun takaamiseksi. Jokainen toimija on veloitettu toimimaan yhteistyössä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Siirtymävaiheissa varhaiskasvatuksen eri toimijat noudattavat yhteisesti sovituja toimintatapoja, joilla tuetaan lapsen siirtymistä kotoa varhaiskasvatukseen ja ryhmästä tai toimintamuodosta toiseen. Jokainen varhaiskasvatusyksikkö on veloitettu toimimaan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Oulun kaupungin paikallisten linjausten mukaisesti.

*“Päivä alkaa kuitenkin hienosti,
kun lasta tervehditään eteisessä
iloisesti nimellä ja ehkä
kosketuksella, ja varsinkin kun
lapsi pääsee ryhmän tutun aikuisen
syliin tai kainaloon katsomaan,
kun vanhempi lähtee töihin. Siinä
on hyvä odotella turvallisesti,
että eroahdistus menee ohi ja voi
mieltiä mitä alkaisi
tekemään.”*

*- Huoltajan kertomaa lapselleen
merkityksellisestä asiasta
varhaiskasvatuksessa*

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁷⁶, varhaiskasvatuslain⁷⁷ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁷⁸.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuuluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärrettyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa⁷⁹. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁸⁰

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

76 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

77 Varhaiskasvatuslaki 20 §

78 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

79 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

80 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatukseen luoma edellytyksiä hyvälle kasvatustyölle⁸¹. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää taitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatusta luodaan perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin.

Oulun arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman arvopohjan lisäksi Oulun arvot rohkeus, reiluus ja vastuullisuus, ohjaavat toimintaamme. Alla kuvatut kaupungin arvoihin perustuvat sisällöt ovat syntyneet osana esiopetuksen opetussuunnitelmatyötä. Kaupungin arvoja on avattu tarkemmin myös sivistysohjelmassa.

ROHKEUS	REILUUS	VASTUULLISUUS
<ul style="list-style-type: none"> • Tuemme lapsen itsetunteuksen ja itsearvostuksen kehittymistä, taitamisen tunnetta. • Rohkaisemme lasta kehittämään omia vahvuuksiaan. • Luomme turvallisen, innostavan ja kannustavan ilmapiirin, jossa on ilo oppia. • Aikuiden toiminta on ammatillista. Aikuinen omalla esimerkillään vaikuttaa lasten hyvinvointiin ja asenteisiin.	<ul style="list-style-type: none"> • Jokainen lapsi saa olla yksilö, jota kunnioitamme ja kuuntelemme. • Kohtelemme jokaista tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti, erilaisuutta arvostaen ja kunnioittaen. • Yhteistyömme perheiden kanssa on avointa, luottamuksellista ja jokaisen perheen arvoja ja kulttuuria kunnioittavaa.	<ul style="list-style-type: none"> • Turvaamme lapselle parhaat kasvun ja oppimisen edellytykset, havainnoimalla ja vastaamalla herkästi lapsen tarpeisiin. • Jokaisella on vastuu siitä, että kaikilla on hyvä olla, puolustamme heikompaa ja puutumme kiusaamiseen. • Harjoittelemmme vastuullisesti toimimista päivittäin kaikissa arjen toiminnoissa ja opimme tekemään kestävän kehityksen valintoja. • Aikuinen on aidosti läsnä.

Taulukko 1. Oulun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvot

”Jokainen lapsi omine vahvuuksineen, mielenkiinnon kohteineen ja haasteineen otetaan huomioon yksilöllisesti. Kaikki lapset ovat erilaisia, mutta silti samanarvoisia.”

- Huoltajan ajatus yhdenvertaisesta varhaiskasvatuksesta

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillaessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea.

Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁸².

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että

lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimisesta sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus Oulussa

Varhaiskasvatus rakentuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Nämä varhaiskasvatuksen ulottuvuudet painottuvat eri tavoin eri-ikäisillä lapsilla. Samoin niiden merkitys vaihtelee erilaisissa tilanteissa. Mitä pienempi lapsi on, sitä suurempi osa henkilöstön ja lapsen vuorovaikutuksesta tapahtuu perushoitotilanteissa.

Varhaiskasvatuksen toimintatapa on pienryhmissä toimiminen. Pienryhmäpedagogiikan tavoitteena on lapsen perusturvallisuuden, tunne-elämän ja vuorovaikutustaitojen tukeminen sekä rauhallisen ja positiivisen ilmapiirin luominen kaikkeen lasten toimintaan. Pienryhmätoiminta tarjoaa henkilöstölle mahdollisuuden keskittyä lapsen yksilöllisemmin ja siten lisää mahdollisuuksia toiminnan yksilöllistämiseen. Pienryhmätoiminta perustuu hyvään tiimityöskentelyyn ja tiimin yhteissuunnitteluun, jossa lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat suunnittelun lähtökohtana. Pienryhmätoimintaa käytetään niin leikissä, liikkumisessa, taiteellisessa kokeemisessa, tutkimisessa kuin päivittäisissä arki- ja siirtymätilanteissa esimerkiksi ulkoilussa ja ruokailutilanteissa. Näissä korostuu lämmin ja aktiivinen vuorovaikutus.

”Lapselleni oma pienryhmä ja hoitaja ovat tärkeitä. Koskettavimpia tilanteita on nähdä, miten hoitaja ja poika ovat vain lähellä lattialla lelun äärellä tai katselevat toisiaan ilman sen suurempaa suunnitelmaa.”

- Huoltajan kertomaa lapselleen merkityksellisestä asiasta varhaiskasvatuksessa.

Pienryhmäpedagogiikan lähtökohtia:

- Pienryhmän koko ja toiminta vaihtelevat joustavasti. Pienryhmien muodostamisen pohjana ovat pedagogiset tavoitteet ja lasten tarpeet esim. leikki- ja vuorovaikutustaidot, kaverit, lapsen tuen tarpeen toteuttaminen
- Pienryhmässä henkilöstöltä edellytetään aktiivista läsnäoloa ja sensitiivisyyttä
- Pienryhmätoiminta tulee suunnitella siten, että sitä voidaan toteuttaa silloinkin, kun joku tiimin henkilöstöstä on pois.

Kuvio 1. Pienryhmäpedagogiikan rakennuspalikat

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisyhteiskunnan toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoita ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvyille ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunteet vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla

muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Lapsia rohkaistaan
tutustumaan
toisiin ihmisiin,
kieliin ja kulttuureihin.

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa

sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä

periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatusensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa.

3

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän

tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen⁸³. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen

ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja

suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti⁸⁴.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

84 Varhaiskasvatustilasto 2018, s. 85

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁸⁵ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietois- ta kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyä osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen

on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdeluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁸⁶. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eri-arvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kes- tävää kehitystä.

85 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

86 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoisia istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämässä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁸⁷. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvittaessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaisuuksia ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästävyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä.

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet Oulussa

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisten kehittämisperiaatteiden lisäksi Siivistysohjelma 2026 strategisten painopisteiden, hyvinvointi ja osallisuus, digitalisaatio, kestävä tulevaisuus ja kansainvälisyys, mukaisesti. Hyvinvoinnin ja osallisuuden painopiste sisältää jo pitkään painopistealueinamme olleet liikunnan ja kulttuurin. Päiväkotien ja perhepäivähoidon toimintasuunnitelmien ja ryhmävasujen toteutumisen kautta arvioidaan ja kehitetään toimintakulttuuria.

Johtamisella on keskeinen vaikutus toimintakulttuuriin. Päiväkodin johtaja vastaa oman vastuualueensa pedagogisesta johtamisesta yhteistyössä varajohtajan ja vasuvastaavan kanssa. Myös erilaiset pedagogiset tiimit ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukevat päiväkodin johtajaa pedagogiikan johtamisessa ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Pedagoginen johtaminen on toimivien rakenteiden kehittämistä, pedagogisen keskustelun ja tiedon

ylläpitämistä, yhteisen osaamisen jakamista ja vahvistamista, yhteisöllisyyden rakentamista ja toiminnan kehittämistä ja arviointia.

Oulussa yhteisöllistä toimintakulttuuria kehitetään positiivisen pedagogiikan keinoin. Positiivinen pedagogiikka tarkoittaa lasten osallisuutta ja oppimisen iloa. Se on myönteisten tunteiden vahvistamista ja onnistumisen hetkiä. Se on oikea-aikaisen myönteisen palautteen antamista. Positiivinen pedagogiikka edistää lasten hyvinvointia ja toimii voimavarana myös henkilöstölle ja huoltajille.

Päiväkotien ja perhepäivähoidon toimintakulttuuria rakennetaan ammatillisesti ja omaleimaisesti yhteistyössä huoltajien ja alueen muiden toimijoiden kesken. Tiedon kulku varmistetaan ja lapsen tarpeet huomioidaan erilaisissa siirtymävaiheissa varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoista toiseen, lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen sekä muissa muutoksissa, kuten loma-aikojen poikkeusjärjestelyissä.

Hyvinvointi ja osallisuus

Välittävä toimintakulttuuri kehittämisen tavoitteena

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on auttaa lasta luomaan käsitystä omasta itsestään ja vahvuuksistaan ja arvostamaan näitä myös muissa ihmisissä. Lapsen hyvinvoinnin perusedellytys on sujuva arki. Se rakentuu lapsen henkilökohtaisen kokemuksen kautta. Muita perusedellytyksiä ovat lapsen onnistumisen kokemukset, hyväksytyksi ja kuulluksi tuleminen, myönteisen palautteen saaminen sekä turvallisuuden tunteen ja

osallisuuden kokeminen. Tavoitteena on mahdollistaa ja varmistaa lasten hyvinvoinnin toteutuminen päiväkodin tai perhepäivähoidon käytänteiden ja järjestelyjen kautta.

Luottamus itseän rakentuu arjen kohtaamisten ja vuorovaikutuksen kautta. Myönteinen palaute on itseluottamuksen keskeinen rakentaja. Luottamus toisiin tarkoittaa sitä, että lapsi uskaltaa

olla aktiivisena toimijana omassa ryhmässään ja yhteisössä. Luottamus itseen ja toisiin luo valmiutta kohdata tulevaa rohkeasti ja toimia vastuullisesti yhteiskunnan jäsenenä.

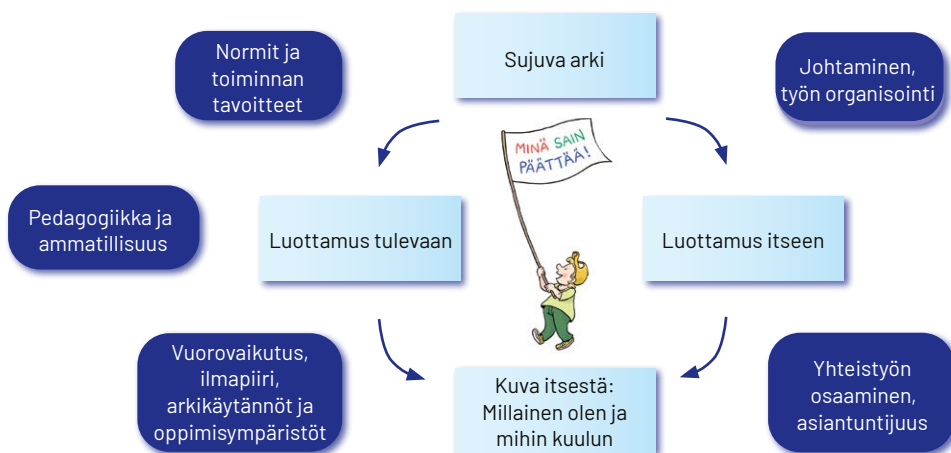
Varhaiskasvatuksen hyvinvointipäiväkoti - toimintamalli on toimintatapa, jossa päiväkodin työyhteisön aikuiset ja esiopetuksen oppilas- huollon toimijat toimivat yhteistyössä lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Toimintaa tuetaan myös moniammatillisesti hyvinvointineuvolan toimijoiden kanssa ja erilaisissa verkostoryhmissä. Toimintamallin mukaisesti päiväkodeissa toteutetaan kokemuksellisen hyvinvointitiedon arviointikyselyjä, johon osallistuvat ryhmän lapset, päiväkodin työntekijät ja huoltajat. Arvioinnin tuloksiin syvennytään yhdessä lasten sekä työntekijöiden, että huoltajien kanssa. Tavoitteena on löytää konkreettisia arjen keinoja edistää lasten hyvinvointia. Hyvinvoivan kasvuyhteisön toimintakulttuurin kehittämisen teemat on kuvattu Hyvinvoinnin kehässä.

[Hyvinvointipolku](#) sekä [Oivalluskortit](#) sisältävät fyysiseen, psyykkiseen sekä sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä asioita, joita ovat mm. itsestä huolehtiminen, terveyteen liittyvät taidot, kestävään elämäntapaan sitoutuminen sekä turvataidot.

Osallisuus

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lapsen edun toteutuminen on toiminnan lähtökohtana varhaiskasvatuksen arjessa. Oulun kaupunki on sitoutunut [Lapsiystävällinen kunta](#) (LYK) -toimintamalliin, mikä tukee lasten tietoisuutta lasten oikeuksista ja vahvistaa mahdollisuuksia vaikuttaa kehitystään vastaavasti sekä omaan elämänsä ja lähiympäristöönsä että yhteiskuntaan laajemminkin. Osallisuuden toteutuminen mahdollistuu kun, lapsilla on joka päivä mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lapsi tulee kuulluksi omista asioistaan tai

Yhteisön toimintakulttuuria voidaan muuttaa ja kehittää (VASU 2022)

lapset ryhminä pääsevät ääneen, toimimaan sekä vaikuttamaan ja heidän näkemyksiään kunnioitetaan suunnitelmia tai päätöksiä tehdessä. Pienimmätkin päätökset, joita tehdään, tukevat lapsen oikeuksien toteutumista ja lasten osallisuutta. Osallisuus luo lapselle tunteen ryhmään kuulumisesta, siksi aikuisen on tärkeää huolehtia lasten ryhmäytymisestä. Ryhmäytyminen ja pienryhmissä toimiminen tuo turvallisuuden

tunteen, jonka lapsi tarvitsee voidakseen olla osallinen. Osallisuuden toteutuminen vahvistaa lapsen kokemusta siitä, että jokainen on tärkeä ja merkityksellinen yhteisönsä jäsen.

Lapsilta kysyttiin, mitä tarkoittavat sanat kuunteleminen, osallistuminen ja vaikuttaminen. Lasten mielestä kuunteleminen, osallistuminen ja vaikuttaminen tarkoittavat:

KUUNTELEMINEN

- pitää kuunnella, että oppii
- pitää kuunnella opettajaa, kaikkia aikuisia, toisia lapsia, radiota, lempilaulua, iltasatua, linnunlaulua, hiljaisuutta
- pitää kuulla ja kuunnella
- päiväkodissa sitä vasta pittääkin kuunnella!
- korvilla kuunnellaan
- ohjeita pitää kuunnella
- jos pyöräilee pitää kuunnella, ettei aja ojaan

OSALLISTUMINEN

- jos vaikka mennee kaverin synttäreille
- että, jos haluaa osallistua, ja jos ei haluaisi osallistua
- osallistuu johonkin kisoihin, kerhoon, esitykseen tai johonkin kilpailuun, tanssi- ja näyttelykilpailuun, peleihin, kuuntelemiseen, aamupiiriin, valokuvaukseen, leikkiin, jumppaan, syömiseen ja maisteluun osallistumista
- kilpailua! Hihtokilpailua!

VAIKUTTAMINEN

- on sanomista
- tarkoittaa, että lääkerasva vaikuttaa ja auttaa
- käy suihkussa ja laittaa hoitoainetta päähän ja pitää antaa vaikuttaa
- nukutus vaikuttaa
- jos joku vaikka säikyttää jonkun, se niinku vaikuttaa siihen
- ihminen rakastuu toiseen
- voi vaikuttaa lelun ostoon
- jos sää kysyt, että mennäänkö pihalle ja me vastataan, että joo

Taulukko 2. Lasten mielipiteitä kuuntelemisesta, osallistumisesta ja vaikuttamisesta

”Kun lapsia on pyritty kuulemaan enemmän ja toteuttamaan heidän ideoitaan, on tullut huomattua, että aikuinen lähtee hakemaan usein aivan liian monimutkaisia toteutustapoja. Lapset osaavat hienosti yksinkertaistaa asioita ja poimia oleellisen. Monesti aikuinen suunnittelisi teeman ympärille turhaa ja merkityksetöntä höttöä, jota lapset eivät edes kaipaa. Ei kannata siis käyttää tarpeettomasti aikaa aikuisen silmään hienojen kulissien rakentamiseen, kun se lapsen silmin toteutettu idea on yksinkertaisuudessaan usein hyvin sykähdyttävä ja pysäyttävä. Haluamme jatkaa lasten kanssa tätä matkaa ja pysyä kuulolla, jotta voisimme yhä uudestaan kokea näitä hienoja elämyksiä lasten kanssa.”

Varhaiskasvatuksen opettaja, esiopetusryhmä, Haapalehdon pk

Osallisuuden pedagogiikka on vuorovaikutusta, lapsilähtöisyyttä ja aikuisjohtoisuutta, lapset ja aikuiset toimivat yhdessä. Aikuisella on aina vastuu toiminnan tavoitteellisuudesta ja oikea-aikaisuudesta. Osallisuudessa korostuvat lasten ajatusten kuuleminen ja mahdollisuus vaikuttaa omaan arkeen. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin vahvistaa osallisuutta. Osallisuuden pedagogiikka sekä lasten osallistumisen ja vaikuttamisen toteutuminen rakentuu monin eri tavoin ja lasten ikätaso huomioiden. Osallisuuden ja vaikuttamisen toteutumisen keskeiset rakennuspalat ovat lähtökohtana lasten osallisuuden kokemusten vahvistumiselle.

Osallisuus on muutakin kuin aktiivista tekemistä. Lapsella pitää olla mahdollisuus osallistua, mutta samalla pitää olla oikeus myös olla osallistumatta. Tärkeintä on osallisuuden kulttuuri, missä aikuinen pysähtyy aidosti kuuntelemaan lasta, kannustaa, tukee ja tarjoaa lapselle

Me huoltajat toivomme vapaaehtoista osallistumista ja henkilöstön aktiivisuutta tarjota meillekin mahdollisuuksia osallistua varhaiskasvatuksen toimintaan.

mahdollisuuksia ilmaista ajatuksiaan hänen ikätasolleen soveltuvalla tavalla ja näkee lapsen ajatukset arvokkaina. Lapselle luodaan ryhmään kuulumisen tunne. Henkilöstö ja pienryhmätöiminta tukevat lapsen osallisuutta varhaiskasvatuksessa.

OSALLISUUS ON Tietoista TOIMINTAA

Osallisuus on lapsen oikeus, mutta sen toteutuminen edellyttää työntekijältä aktiivista asennetta ja konkreettisia tekoja sekä halua kehittää osallisuutta tukevia toimintatapoja ja rakenteita työssään.

LAPSET SAAVAT KOKEMUKSIA OSALLISUUDESTA

Osallisena jokainen lapsi tulee huomatuksi, hyväksytyksi ja arvostetuksi omana itsenään. Tunnistetaan lasten vahvuuksia ja onnistumisen kokemuksia. Osallisuus on yhteistä suunnittelua, yhdessä tekemistä, yhdessä elämistä – jokainen on tärkeä yhteisönsä jäsen - osallisuuden taito kehittyy osallisuuden kokemusten kautta.

LASTEN AJATUKSILLA JA MIELIPIITEILLÄ ON MERKITYSTÄ

Lapsen kuulemiseen tarvitaan välittävä, kannustava ja turvallinen ilmapiiri. Lasten havainnointi ja kuunteleminen toteutuu osana ryhmän toiminnan suunnittelua. Osallisuutta on lasten arvostava kohtaaminen, lapsi tulee kuulluksi omilla asioissaan ja myös lapsiryhmänä.

LAPSIYSTÄVÄLLINEN TOIMINTAKULTTUURI

Kaikki lähtee aikuisten luomasta toimintakulttuurista - lasten oikeuksista kerrotaan, luodaan olosuhteet ja ilmapiiri osallisuudelle myönteiseksi. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa.

Osallisuuden ja vaikuttamisen toteutumisen rakentuminen varhaiskasvatuksessa

Kiusaamiselta ja häirinnältä suojaaminen

Kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaaminen on koko henkilöstön tehtävä, joka vaatii aikuisen havainnointia, aitoa läsnäoloa ja loukkaavaan toimintaan puuttumista. Minkäänlaista kiusaamista, häirintää tai väkivaltaa ei tule hyväksyä ja lasten turvallisuutta uhkaaviin tilanteisiin on puuttuttava heti, kun toiminta huomataan. Lasten välinen häirintä ja kiusaaminen voi olla mm. sanallista tai sanatonta, ulkopuolelle jättämistä, ilmeitä, eleitä tai fyysisiä tekoja.

Väestöliiton Pisarapuuttumisen mallia käytetään tilanteisiin puuttumisen välineenä välittömästi, kun lasten välisessä vuorovaikutuksessa ilmenee syrjivää, epäasiallista tai loukkaavaa toimintaa. Usein ikävät tai alistavat tavat alkavat sattumalta ja pienistä hetkistä, ikään kuin pieniä pisaroina mukavan leikin tai toiminnan aikana. Pisarapuuttumisessa tärkeää on systemaattisuus eli jokaiseen havaittuun pieneenkin tilanteeseen puuttuminen sekä toisto. Pisarapuuttumisen rakenne on tilanteeseen puuttuminen, yhdessä keskusteleminen ja tilanteen pohtiminen kaikkien näkökulmasta. Lopuksi mietitään yhdessä parempia tapoja toimia. Pisarapuuttumisessa tilanne pidetään yleisellä tasolla, ketään ei syyllistetä. [Lue tiivis kuvaus Pisarapuuttumisen mallin vaiheista ja esimerkkikysymyksistä tilanteiden käsittelyyn.](#)

Lapsen vihjeet ja kertomukset kiusaamisesta, häirinnästä ja väkivallasta on otettava aina vakavasti. Jokaisessa varhaiskasvatyksikössä laaditaan toimintamalli kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaamiseksi sisältäen konkreettisia toimenpiteitä niiden ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi. Turvallisen ja hyväksyvän ilmapiirin luominen on varhaiskasvatuksen henkilökunnan tehtävä. Varhaiskasvatuksen laadukas pedagogiikka ja yhteistyö huoltajien kanssa on osa kiusaamisen ehkäisyä. Lasten huoltajien kanssa tulee keskustella lapsen turvallisuuden kokemuksista varhaiskasvatuksessa.

Kiusaamisen ennaltaehkäisyssä olennaista on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Hyvän yhteishengen ylläpitäminen muodostaa ilmapiirin, jossa kiusaamisesta tai häirinnästä on helppo kertoa ja siihen voidaan puuttua. Lapsiryhmien selkeä päivärytmi ja pienryhmätoiminta auttavat lapsia toimimaan arjessa ja ennakoidaan sekä suunnittelemaan omaa toimintaansa yhdessä turvallisten aikuisten kanssa. Jokaisessa päiväkodissa ja perhepäivähoidon yksikössä laaditaan suunnitelma niistä konkreettisista toimenpiteistä, joilla kiusaamista ja häirintää ehkäistään. Nämä kirjataan ryhmävaivasiin. Näiden toimenpiteiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti.

Jokaisessa päiväkodissa ja perhepäivähoidossa laaditaan suunnitelma niistä konkreettisista toimenpiteistä, joilla kiusaamista ja häirintää ehkäistään.

Turvataitokasvatus

Lapset saavat hyvinvointia ja turvallisuutta edistävää turvataito- ja digiturvataitokasvatusta. Turvataitokasvatuksella vahvistetaan lasten omia voimavaroja ja selviytymiskeinoja. Taitoja edistetään turvallisuuspainotteisesti ikä- ja kehitystaso huomioiden, lapsen turvallisuuden ja oman toimijuuden kokemusta vahvistamalla, mutta samalla myös henkilöstön ja huoltajien ”turvaverkkoa” ja yhteistyötä tiivistämällä. Vaikka lapset saavat keinoja itsestä huolehtimiseen, vastuu lapsen turvallisuudesta säilyy aikuisilla. Turvataitokasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasta suojaavia tekijöitä ja ehkäistä kaikkea lapsiin kohdistuvaa kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa niin lasten keskinäisissä kuin myös aikuisten ja lasten välisissä suhteissa. On tärkeää, että jokainen lapsi kokee olevansa hyvän kohtelun arvoinen.

Digiturvataitoja edistetään harjoittelemalla digitaalisten laitteiden ja sisältöjen turvallista ja hyvinvointia tukevaa käyttöä. Lasten kanssa keskustellaan mediaan liittyvistä tunteista

säännöllisesti. Lapsille kerrotaan ikärajoista. Lapsille opetetaan turvaohje netin uhkaaviin tilanteisiin: sulje laite/sovellus ja tule kertomaan turvallisuudelle aikuiselle. Turvaohjetta opetetaan noudattamaan tilanteissa, joissa lapsi kohtaa mediassa pelottavia ja ahdistavia sisältöjä, tai muut mediankäyttäjät toimivat hämmentävästi tai loukkaavasti. Lapselle on opetettava, että kaikki ihmiset eivät aina tarkoita hyvää ja voivat huijata tai esittää verkossa olevansa jotain muuta kuin he ovat. Jos lapsi ei pysty noudattamaan turvaohjeita uhkaavassa tilanteessa, lasta ei pidä koskaan moittia tai syyllistää siitä. Lapsi ei ole syyllinen siihen, jos hän on joutunut kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan uhriksi.

On tärkeä tukea lapsen itsesääteilytaitojen kehittymistä. Tämä vahvistaa lapsen hyvinvointia ja tukee myös digitaalisessa maailmassa tarvittavia itsesääteilytaitoja. Vanhempia tuetaan lapsen digiturvataitojen ja lapsen hyvinvointia tukevien mediankäytön rutiinien muodostumisessa esim. vanhempainilloissa ja vasukeskusteluissa. Jos herää huoli lapsen digilaitteiden käytöstä, otetaan asia puheeksi huoltajien kanssa.

Turvataitoja ovat:

- Arvostuksen osoittaminen itselle ja toisille
- Myönteistä suhtautumista ja hyvää tunnetta omaa kehoa kohtaan
- Omien oikeuksien ja rajojen tunnistamista sekä omasta yksityisyydestä huolehtimista
- Toisen itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden kunnioittamista
- Oman tahdon ja mielipiteen selkeää ilmaisemistä
- Uhkaavien tilanteiden tunnistamista ja tilanteista pois lähtemistä
- Hyvän ja huonon kosketuksen sekä hyvän ja huonon salaisuuden tunnistamista
- Kykyä kieltäytyä ja sanoa tarvittaessa jämäkästi EI tai LOPETA
- Avun pyytämistä ja luotettavaan aikuiseen turvautumista
- Netin ja median turvallista, vastuullista ja hyvinvointia tukevaa käyttöä

Turvaohjeet:

Sano EI/LOPETA, poistu tilanteesta, kerro turvallisuudelle aikuiselle

Tunne- ja vuorovaikutustaidot sekä kehotunnekasvatus

Ryhmässä on tärkeää luoda ilmapiiri, jossa lapset tietävät, että kaikki tunteet ovat arvokkaita ja lapsi oppii, että tunteista puhuminen tekee hyvää. Tunteiden sanoittaminen ja hyväksynnän osoittaminen lapsen tunteita kohtaan arjen tilanteissa on merkityksellistä tunnetaitokasvatusta. Lapsi on opetettava ilmaisemaan omia tunteitaan, toiveitaan ja tarpeitaan ja lasta on tuettava ikätasoisesti kertomaan niistä. Lasta on autettava ajattelemaan, että hänen kokemansa tunteet ja niiden ilmaiseminen ovat oikein. Lapselle on kerrottava myönteisistä ja kielteisistä tunteista. Myönteisiä tunteita on tärkeä vahvistaa. Vaikeat tunteet yleensä helpottavat, kun he tulevat kuulluksi. Kaikki tunteet ovat sallittuja, mutta kaikki näiden tunteiden seurauksena tehdyt teot eivät.

Varhaiskasvatuksessa käytetään kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen päivittäin leikin havainnointia sekä kuvia, erilaisia leikkejä, pelejä, draamaa, satuja sekä monipuolisia kaveri- ja tunnetaitomateriaaleja. Vuorovaikutustaitojen opettamisessa käytetään hyväksi arjen tilanteita ja aikuinen ohjaa ja tukee lasta harjoittelemaan niissä vuorovaikutustaitoja. Lasten kanssa opetellaan hyviä tapoja ja muiden ihmisten huomioimista omassa toiminnassa. Lasten kanssa harjoitellaan leikkiin liittymistä, leikkiin osallistumista ja ristiriitatilanteiden käsittelyä. Tasavertaisuuden, yhteistoiminnallisuuden ja osallisuuden periaatteet ovat tärkeitä kaikissa lapsiryhmän toiminnoissa.

Kehotunnekasvatus on osa tunne- ja turvataitokasvatusta. Kehotunnekasvatus on pienten lasten seksuaalikasvatusta. Lasta on autettava kehittämään myönteinen kehonkuva ja itse-tunto. Kehotunnekasvatus on tietoja, taitoja

Lapsella on oikeus kysyä, olla utelias ja puhua kaikista heitä kiinnostavista aiheista, myös liittyen sukupuoleen, kehoon ja ikätasoiseen seksuaalisuuteen.

ja myönteistä asennetta, joita jo pieni lapsi tarvitsee oman kehon toiminnoista, sopivuussäännöistä ja tunnetaidoista. Aikuisilla on taito aloittaa puhuminen kehotunnekasvatuksen aiheista ja tarttua lasten aloitteisiin. Lapsella on oikeus kysyä, olla utelias ja puhua kaikista heitä kiinnostavista aiheista, myös liittyen sukupuoleen, kehoon ja ikätasoiseen seksuaalisuuteen. Lapsia on opetettava nimeämään kaikki ruumiinosat niiden oikeilla nimillä ja lapselle on kerrottava niiden tehtävistä. Lapselle on kerrottava hygieniasta ja ihmisen lisääntymiseen liittyvistä perusasioista. Lapselle on opetettava oman kehon kuuntelua ja lapsi on opetettava luottamaan vaistoihinsa. Lapsen ikätasoisesta uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Kysymyksiin on vastattava ikätasoisesti. Lasta opetetaan noudattamaan sosiaalisia normeja ja erottamaan yksityinen ja julkinen käytös toisistaan.

Liikkuminen

Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kehitykselle, kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Liikkumisen tulee olla joka päiväistä ja tavoitteellista. Oppimisympäristöjä suunniteltaessa ja rakennettaessa huomioidaan, että lapsella on mahdollisuus monipuoliseen ja reippaaseen liikkumiseen. Ohjattu liikunta kehittää myös lasten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Toimintaa suunnitellaan niin sisällä kuin ulkona tapahtuvaksi siten, että arkiliikkuminen lisääntyy ja istuminen vähenee. Henkilöstön liikuntamyönteisellä asenteella ja osaamisella sekä toiminnan dokumentoinnilla kannustetaan lapsia liikkumaan sekä innostetaan huoltajia koko perheen yhteiseen liikkumiseen.

Varhaiskasvatuksen liikuntakoordinaattori kouluttaa ja tiedottaa henkilöstöä liikuntaan liittyvistä asioista sekä koordinoi liikuntatapahtumia. Liikkuva varhaiskasvatus -toimintamalli,

liikuntakoulutukset ja aktiivinen liikuntaviestintä kannustavat varhaiskasvatusyksiköitä liikunnalliseen arkeen. Päiväkotien liikuntavastaavat edistävät liikunnallista toimintamallia omassa yksikössään. Jokaisessa päiväkodissa tulee olla liikunnan vuosikello, jonka pohjalta toteutetaan ikätasoista monipuolista ja suunnitelmallista motoristen taitojen harjoittamista jokapäiväisessä toiminnassa vuodenaajat huomioiden. Lasten motoristen perustaitojen havainnointi ja harjoittaminen ovat osa päivittäistä toimintaa.

Puoli päivää pihalla -toimintamalli lisää liikuntaa, retkeilyä ja luontokasvatusta hyödyntäen lähiympäristöä monipuolisesti eri oppimisen alueiden pedagogisia sisältöjä ulkona toteuttaen. Perhepäivähoidossa liikutaan aktiivisesti päivittäin lähiympäristössä ja päiväkotien saleissa voidaan järjestää monipuolisia liikuntahetkiä.

Lapsia pyydettiin kuvaamaan ja kertomaan milaista on Unelmien liikunta. Lasten mielestä liikkuminen on kivaa, koska "Liikkuminen on hauskaa, kivaa, sen pitää olla mahtavaa, iloista, fantastista!"

Liikkuminen on hauskaa, kivaa, sen pitää olla mahtavaa, iloista, fantastista!

Miten meillä

- on toteutettu säännöllistä ja suunnitelmallista hengästyttävää toimintaa?
- liikutaan monipuolisesti erilaisissa ympäristöissä?
- henkilöstö kannustaa omalla esimerkillään lapsia liikkumaan?
- havainnoidaan motoristen taitojen kehittymistä?
- lapset osallistuvat liikkumisen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin?

(Lähde: Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 7:2020)

Kestävän tulevaisuuden kasvat

Kun kasvatuksen ja opetuksen arvopohja painotuu kestävän kehityksen periaatteille, voidaan puhua kestävän tulevaisuuden kasvatuksesta. Sen päämääränä on ekososiaalisesti sivistynyt oululainen, joka ymmärtää omien tekojensa vaikutukset toisiin ihmisiin, luontoon sekä yhteiskuntaan ja hän myös toimii tietonsa ja ymmärryksensä mukaisesti. Se on vastuun antamista ja vastuun kantamista kestävämmän tulevaisuuden puolesta.

Lasten kanssa pohditaan ikätasoisesti, mitä on kestävä tulevaisuus sekä mitä lapset ja henkilöstö voivat tehdä sen puolesta. Toimitaan yhdessä, turvallisessa ja toiveikkaassa hengessä ja vältetään ahdistavien uhkakuvien luomista. Lasten myötätunnon tuntemista tuetaan ja edistetään mm. luontokasvatuksen avulla. Varhaiskasvatuksen henkilöstön innostava ja kannustava asenne ja malli ovat lasten toimimisen ja oppimisen lähtökohta.

Ympäristökasvatus on osa ekologista kestävyttä. Lasten omat luonnossa leikkimisen, liikumisen, tutkimisen ja taiteellisen ilmaisun kokemukset, luonnon monimuotoisuuden havainnointi sekä niiden kautta syntyvä hyvä ja myönteinen luontosuhde on perustana myöhemmälle kestäväälle elämäntavalle.

Taloudelliseen ja ekologiseen kestävyteen kuuluvat ympäristöä säästävät ja ympäristökuormitusta vähentävät toimet näkyvät arjessa monipuolisesti. Hyvät tavat ja muiden ihmisten huomioon ottaminen ja kulttuurien moninaisuuden arvostaminen ja kunnioittaminen liittyvät sosiaaliseen ja kulttuuriseen kestävyteen ja hyvinvointiin olennaisesti. Lapset opettelevat vastuun ottamista omista teoistaan yhdessä muiden kanssa. Myös kulttuuriperinteiden kunnioittaminen ja vaaliminen ovat osa kulttuurista kestävyttä.

Varhaiskasvatyksikössä toimii kestävän tulevaisuuden vastaava ja työryhmä, johon kuuluu yksi työntekijä jokaisesta ryhmästä. Työryhmä laatii vuosittain toimintasuunnitelmaan sisältyvän kestävän tulevaisuuden kasvatuksen toimintaohjelman. Toimintaohjelma toteutuu osana varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö Alakööki kehittää ja tukee varhaiskasvatuksen kestävän tulevaisuuden kasvatusta. Alakööki järjestää tarinallisia, elämyksellisiä ja kokemuksellisia toimintapolkuja mm. päiväkotien lähiympäristöissä. Toimintaan osallistuessaan lapset saavat tietoa ympäristöstä ja sen puolesta toimimisesta. Alaköökin toiminta on henkilöstölle kokeilemisen ja itse tekemisen kautta suunnattua koulutusta, joka tukee kestävän tulevaisuuden toiminnan toteuttamista. Lisäksi Alakööki järjestää henkilöstölle kestävän tulevaisuuden kasvatukseen ja mm. Vihreä lippu -ohjelmaan liittyviä koulutuksia ja muita tilaisuuksia. Varhaiskasvatuksen kestävän kehityksen Reppu -työryhmä toimii kestävän tulevaisuuden kasvatuksen tukijana, asiantuntijana, kehittäjänä ja keskustelun ylläpitäjänä.

Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö Heikinharjun Luontokoto kehittää ja tukee varhaiskasvatuksen kestävän tulevaisuuden opin polun mukaista luontokasvatuksen toimintaa.

Luontokasvatusta syvennetään STEAM-pedagogiikan ja -välineistön avulla. Luontokoto järjestää elämyksellisiä ja kokemuksellisia toimintapolkuja, työpajoja ja retkiä päiväkotien lähiympäristöissä sekä Luontokodolla ja sen ympäristössä. Lapsi saa myönteisiä kokemuksia ja tietoa luonnosta sekä luonnossa toimimisesta itse tehden, tutkien ja oivaltaen. Luontokodon toiminta on henkilöstölle kokeilemisen ja tekemisen kautta suunnattua koulutusta.

Oululaisen kestävän tulevaisuuden opin polun tavoitteena on rakentaa yhdessä kestävän elämäntavan ja vastuullisuuden yhteisöä. Lasten

osallisuutta ja oman toiminnan merkityksellisyden ymmärtämistä vahvistetaan. Lapsille annetaan toivoa kestävämmästä tulevaisuudesta. Lapsen luontosuhdetta vahvistamalla luodaan pohjaa ekososiaaliselle sivistykselle. Varhaiskasvatuksen toimintatavat ja henkilöstön sitoutuminen kestäväan elämäntapaan vahvistavat lasten ymmärrystä kiertotaloudesta ja ilmasto-osaamisesta.

Kestävän kehityksen kasvatuksen tueksi kootua tukimateriaalia löytyy kaupungin sisäisestä intrasta sekä yksityisten päiväkotien työtilasta.

Reppu-työryhmässä laadittu kuva Kestävän arkipäivän osa-alueet

Kulttuuri

Kulttuurikasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsen monipuolista ilmaisu- ja mielikuvitusta ja luovuutta sekä tukea itsetuntoa. Taide ja kulttuuri ovat myös keskeisiä hyvinvointitekijöitä. Varhaiskasvatuksella ja esiopetuksella on merkittävä rooli lasten kulttuurikasvatuksen toteuttajana. Monipuolisen ilmaisun kehittymistä tuetaan tavoitteellisesti lasten musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun parissa. Kulttuurikasvatuksen tehtävänä on myös tutustuttaa lapsia eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Se antaa mahdollisuuksia kulttuurisiin elämyksiin ja taiteelliseen toimintaan sekä laadukkaaseen lastenkulttuuriin. Lastenkulttuurilla tarkoitetaan sekä lasten tekemää että lapsille tehtyä taidetta, lasten omaa kulttuuria ja lapsille suunnattua kulttuuritarjontaa. Lapsella tulee olla mahdollisuus toimia monipuolisesti taiteen eri alueilla.

Oulun kaupunki on Euroopan Kulttuuripääkaupunki vuonna 2026 ja varhaiskasvatus on aktiivisesti projektissa mukana.

Käytössämme on varhaiskasvatussuunnitelman osana Kulttuuriopas, johon on kirjattu oululaisen kulttuurikasvatuksen vähimmäistavoitteet ikäkausittain.

Kulttuurikasvatus integroituu varhaiskasvatuksen eri oppimisen alueisiin ja koko varhaiskasvatusyksikön toimintakulttuuriin, mutta se on erityisesti läsnä ilmaisun monet muodot sekä kielten rikas maailma oppimisen alueiden sisällöissä. Tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus ovat tärkeässä roolissa, jotta jokainen lapsi pääsee osalliseksi kulttuurikasvatuksesta. Oulussa tavoitteellisuuden ja suunnitelmallisuuden takaamiseksi on käytössä varhaiskasvatussuunnitelman osana [Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen Kulttuuriopas](#), johon on kirjattu kulttuurikasvatuksen vähimmäistavoitteet ikäkausittain. Varhaiskasvatusyksiköissä toimii kulttuurivastaava, joka laatii vuosittain yhdessä yksikön muun henkilöstön kanssa tavoitteellisen ikäkausikohtaisen kulttuurikasvatussuunnitelman osaksi yksikkönsä yhteistä toimintasuunnitelmaa. Näin luodaan perusta oululaisten lasten yhdenvertaiselle mahdollisuudelle saada osallistua ja tutustua monipuolisesti kulttuuriin ja taiteisiin sekä saada myönteinen ja elämyksellinen kokemus kulttuurista varhaiskasvatuksessa, lähiympäristössä ja kulttuurilaitoksissa.

Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö Alakööki kehittää ja tukee varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatuksen toteuttamista ja tekee monimuotoisesti yhteistyötä kulttuurilaitosten kanssa. Lapsille Alakööki järjestää tarinallista, elämyksellistä ja kokemuksellista toimintaa päiväko- deilla, niiden lähiympäristöissä, kulttuurilaitok- sissa ja Alaköökin lähiympäristössä. Alaköökin toiminta on henkilöstölle kokeilemisen ja itse tekemisen kautta suunnattua koulutusta, joka tukee kulttuurikasvatuksen toiminnan toteut- tamista. Varhaiskasvatuksen henkilökunnal- le järjestetään lisäksi koulutuksia ja muita ti- laisuuksia. Alakööki organisoii Oulun kaupungin kunnallisten päiväkotien ja kulttuurilaitosten vä- lisen kulttuurikummitoiminnan. Kulttuurikum- meina toimivat eri kulttuurilaitosten työntekijät sekä taiteilijat. Oulussa varhaiskasvatuksella on vaihtuvat kulttuuriteemakaudet, joihin Alaköö- ki toimittaa vuosittain teeman tueksi vinkkivih- kon paikallisesta teeman mukaisesta kulttuuri- tarjonnasta.

Varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatuksen tuki- jana, asiantuntijana, kehittäjänä ja keskustelun ylläpitäjänä toimii Kulttuurikapsäkki-työryhmä, joka suunnittelee kulttuurikasvatuksen yhtei- set teemakaudet ja niihin liittyvät aloitus- ja ke- vätjuhlat sekä suunnittelee kulttuurikoulutuksia varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö Alakööki kehittää ja tukee varhais- kasvatuksen kulttuurikasvatuksen toteuttamista ja tekee monimuotoisesti yhteistyötä kulttuurilaitosten kanssa.

Digitalisaatio

Digitaalista osaamista tarvitaan, jotta yksilö voi toimia ja olla osallisena yhteiskunnassa. Oulun varhaiskasvatuksessa uudistetaan toimintatapoja sekä sähköistetään palveluita ja prosesseja esim. päivittäisjohtamisen, pedagogisten asiakirjojen sekä viestinnän osalta. Varhaiskasvatuksen Digitalisaatiosuunnitelmaan on koottu Oulun lyhyen ja pitkän ajan tavoitteet digitaalisen osaamisen kehittämiseen ja pedagogiseen käyttöön. Se sisältää linjauksia ja ohjeita digitaalisen toiminnan vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Digitaalisuus on osa varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja oppimisympäristöjä. Oulun varhaiskasvatuksessa digitaalisuutta edistetään Välkyt-toiminnalla. Tämän avulla tarjotaan jokaiselle lapselle yhdenvertaiset lähtökohdat päästä osalliseksi digitaalista toimintakulttuuria. Välkyt-toimintaa ohjataan koordinoitusti yhdessä sovittujen tavoitteiden ja periaatteiden mukaisesti. Lisäksi jokaisesta varhaiskasvatustyksiköstä löytyy TVT-vastaava. Välkyt-toiminta koostuu kolmesta osa-alueesta:

Välkyt-toiminnan osa-alueet

Käytettävät välineet, sovellukset ja digitaaliset oppimisympäristöt on valittu pedagogisiin perusteisiin ja niitä käytetään lasten kanssa monipuolisesti varhaiskasvatuksen arjessa. Lapsia rohkaistaan tuottamaan sisältöä ja ilmaisemaan itseään yksin ja yhdessä muiden lasten kanssa digitaalisia välineitä hyödyntäen. Toiminnan avulla vahvistetaan luovaa ajattelua, ongelmanratkaisua- ja yhteistoimintataitoja. Digitaalisen osaamisen tueksi järjestetään säännöllisesti koulutuksia sekä paljon erilaista tukimateriaalia löytyy Välkyt-tiimin Teamsista. Välkyt-toiminnan ytimenä on oppiva yhteisö. Oppivassa yhteisössä jaetaan lasten ja henkilöstön välillä hyviä kokemuksia ja käytäntöjä. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä. Päiväkotien väliseen yhteistyöhön kannustetaan kaikkia yksiköitä. Näin toimien edistetään hyväksi havaittujen käytäntöjen jakamista eteenpäin.

Kansainvälisyys

Kansainvälisyyteen liittyviä maailmankansalaisen tietoja ja taitoja edistetään globaalikasvatuksen keinoin. Pienten lasten globaalikasvatus on kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun taitojen edistämistä kotikansainvälisyydessä. Kotikansainvälisyydellä tarkoitetaan omassa päiväkodissa ja lähiympäristössä tapahtuvaa kansainvälistä toimintaa. Tämä voi olla vierailuja tai virtuaalista yhteydenpitoa kansainvälisten kumppaneiden kanssa. Henkilöstö edistää lasten tietoisuutta omasta ja toisten kulttuuritaustasta pitämällä toiminnassa esillä kieliä- ja kulttuureja monipuolisesti mm. leikkien, laulujen, tarinoiden, kuvien sekä juhlaperinteitä ja teemapäiviä esitellen. Kielirikasteinen ja kaksikielinen varhaiskasvatustoiminta sekä kielilylpy- ja kielipesätoiminta ovat osa kotikansainvälisyyttä. Jokaisella lapsella on oma yksilöllinen kulttuuri- tausta, joka on sidoksissa aikaan ja paikkaan. Jokainen lapsi on samanaikaisesti myös usean eri kulttuurin jäsen. Henkilöstö käsittelee lasten kanssa moninaisuuden kohtaamiseen liittyviä ajatuksia, tunteita ja asenteita.

Maailmankansalaisen polku on Oulun kaupungin varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien tukimateriaali henkilökunnalle kieli- ja kulttuuritietoiseen kasvatukseen. Se sisältää tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia maailmankansalaiseksi kasvun tueksi. [Maailmankansalaisen POLKU](#) tukee lapsen kielenoppimiseen liittyvää itsetuntemusta ja itseohjautuvuutta ja siinä määritellään kulttuuri- ja kielitietoisuuden kasvatuksen tavoitteet. Kielten ja kulttuurien oppiminen on yksilöllinen, läpi elämän jatkuva prosessi. Maailmankansalaisuuteen kuuluu eettisyyden, kulttuurien välisen osaamisen ja kielitaidon asiat.

[Oulusta Maailmalle -sivustoon](#) on koottu vinkkejä Maailmankansalaisen polun toteuttamiseen erityisesti kotikansainvälisyyden näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen kansainvälistä toimintaa voidaan tarkastella neljällä tasolla: kansainvälisyys asenteina, tietona ja taitona, kotikansainvälisyys, toiminta kansallisissa verkostoissa ja yhteistyö, kansainvälinen toiminta ja liikkuvuus.

Kansainvälisyyden tasot sivistys- ja kulttuuripalveluissa

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁸⁸. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua

toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoitukseenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesääntelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille

rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Oppimisympäristöt Oulussa

Varhaiskasvatusympäristö käsittää fyysisen lähiympäristön, psyykkisen ilmapiirin sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen. Hyvin rakennettu oppimisympäristö tarjoaa lapselle mahdollisuuden toimia kehitysvaiheelleen sopivalla tavalla. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on vastuu ja velvollisuus edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista kaikissa ympäristöissä ja tilanteissa, joissa lapsen kanssa toimitaan päivän aikana.

Henkilöstön tehtävänä on suunnitella ja luoda varhaiskasvatusympäristö, jossa pysyvät, toistuvat ja ennakoitavat asiat lisäävät lapsen turvallisuuden ja hallinnan tunnetta. Oppimisympäristöjen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee huomioida lapsiryhmän kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen moninaisuus. Oppimisympäristöjen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvä työ on parhaillaan käynnissä Oulun varhaiskasvatuspalveluissa.

Pedagogiikka ja toiminnalle asetetut tavoitteet määrittävät olemassa olevien tilojen tarvetta ja käyttöä. Tavoitteisiin on mahdollista päästä eri keinoin ja tätä voidaan edesauttaa erilaisilla tilaratkaisuilla. Tämä ei välttämättä vaadi uusia

tiloja, vaan jo olemassa olevien tilojen luovaa ja joustavaa hyödyntämistä. Fyysinen tila ei ole pedagogiikan määrittämisen lähtökohta, vaan osa oppimisen ja opetuksen tueksi rakentuvaa oppimisympäristöä. Tilojen suunnittelua ja kehittämistä ohjaa pyrkimys tilojen monipuoliseen ja tehokkaaseen hyödyntämiseen, jolla tuetaan opetussuunnitelman tavoitteiden ja opetuksen järjestämiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Lapsi ja oppiminen ovat tilankäytön keskeinen lähtökohta ja päämäärä.

Varhaiskasvatuksessa kiinnitetään erityisesti huomiota piha-alueiden ja lähiympäristön hyödyntämiseen oppimisessa. Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden Sivistysohjelma 2026 linjaa yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi ”Puoli päivää pihalla” – oppimisen ja oppimisympäristöjen laajentamisen ulos. Tämä tarkoittaa lisääntyvää ulkoilua, retkeilyä ja lähiympäristön hyödyntämistä oppimisen alueiden pedagogisten tavoitteiden toteutuksessa. Monipuolisten oppimisympäristöjen käyttö edistää erilaisten oppijoiden vahvuuksien löytymistä ja tukemista.

Hyvässä sosiaalisessa oppimisympäristössä:

- Kaikkien aikuisten luottamuksellinen yhteistyö antaa vuorovaikutusmallin lapsen omiin ihmissuhteisiin.
- Lapsen hyvä arki rakentuu hyvistä, kunnioittavista kohtaamisista sekä aikuisten että toisten lasten kanssa.
- Myönteinen, iloinen, avoin, rohkaiseva ja lämmin ilmapiiri vahvistavat lapsen hyvinvointia.
- Ryhmän kaveritaitoja vahvistetaan yhteisten keskustelujen ja erilaisten leikkien avulla.
- Myönteinen palaute luo hyväksyvää ilmapiiriä ja toisten arvostusta.
- Erilaisia mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan.
- Yhteistyö huoltajien kanssa on kunnioitettavaa, arvostavaa ja avointa.
- Huoltajia kuullaan ja heidät nähdään tärkeänä osana yhteisöä.

Hyvässä psyykkisessä oppimisympäristössä:

- Henkilöstö kuuntelee lasten ajatuksia ja mielipiteitä sekä vastaa lasten toiminta-aloitteisiin ja kysymyksiin.
- Lasten itsetunnon kehittymistä tuetaan rohkaisemalla ja tarjoamalla onnistumisen mahdollisuuksia.
- Perusturvallisuus ja hyvinvointi syntyvät siitä, että aikuiset ja lapset tuntevat toisensa hyvin ja lapset kokevat hyväksyntää juuri sellaisina kuin he ovat. Lähtökohtana lapsen itsetunnon vahvistamisessa on, että aikuinen on kiinnostunut lapsesta.

Sivistysohjelma 2026 linjaa yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi ”Puoli päivää pihalla”

Kulttuurilaitosten ja liikuntapalveluiden tarjoamia mahdollisuuksia käytetään monipuolisesti ja säännöllisesti. Varhaiskasvatuksen yhteistyö kulttuurilaitosten kanssa luo hyvät puitteet myös oppimisen alueiden hallintaan. Digitaalisuus on osa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöä. Digitaalisia välineitä ja laitteita käytetään lapsiryhmissä suunnitelmallisesti oppimisen ja vuorovaikutuksen tukena. Digitaalisuudessa korostuu yhteisöllinen toiminta, dokumentointi, tiedonhaku ja lasten toimijuus.

Hyvän varhaiskasvatusympäristön tunnusmerkkejä ovat

- Muuntuvuus, jatkuva havainnointi ja arviointi
- Lasten osallisuus ympäristön suunnittelussa
- Lapselle ominaisten toimintatapojen toteutuminen
- Pienryhmätoiminnan mahdollistuminen
- Esteettisyys ja viihtyvyys
- Kiireetön ja rauhallinen ilmapiiri edistää koko varhaiskasvatusyhteisön hyvinvointia.
- Ympäristön turvallisuus on kaiken perusta.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä⁸⁹.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁹⁰. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁹¹.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan

huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatus työn tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

89 Varhaiskasvatuslaki 7 §

90 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

91 Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Oulun varhaiskasvatuksessa

Kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä kehitetään osana päiväkodin ja perhepäivähoidon toimintakulttuuria. Huoltajalla on oikeus vähintään kahteen henkilökohtaiseen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevaan keskusteluun toimintavuoden aikana. Päiväkodeissa ja perhepäivähoi-dossa järjestään myös muita yhteisiä tilaisuuksia, kuten toiminnallisia vanhempainiltoja. Päiväkotien tiloja on mahdollista käyttää huoltajien yhteisölliseen toimintaan.

Kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus. Huoltajat saavat mahdollisuuksia osallistua

varhaiskasvatuksen kehittämiseen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen yhdessä henkilökunnan ja lasten kanssa. Toivomme huoltajia mukaan kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyöhön ja tuemme vanhempainoimikuntien muodostamista ja toimintaa. Vanhempainoiminnan kautta lisätään yhteisöllisyyttä ja osallisuutta kodin ja varhaiskasvatuksen yhteisessä ympäristössä. Yhteistyö on arkea, yhteisiä tapahtumia ja teemapäiviä. Oulun kaupungissa järjestetään kaksi kertaa vuodessa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen Vanhempainforum yhteistyössä Oulun alueellisen vanhempainyhdistyksen kanssa.

Hyvinvoinnin tiilitalo

Rakensimme lasten kanssa vanhempien toiveista Hyvinvoinnin tiilitaloa. Pohdimme tiiliin kirjoitettuja asioita ja mietimme, miten me yhdessä toimimme, jotta asia toteutuu eskarissamme. Lapsista näkyi, että heille oli tärkeää jokaisen oman vanhemman näkyväksi tehdyt toiveet ja niitä kohti innostuttiin toimimaan. Joulukuussa arvioimme Hyvinvointitalomme tiiliä. Lasten mielestä toteutuneet vanhempien toiveet sijoitettiin Aurinkotaloon ja vielä harjoiteltavista asioista rakennettiin Pilvien talo (lapsille tuttu Kes-y-arviointimuoto). Tiilien sijoituksessa käytimme peukkuäänestystä. Talot rakennettuaamme jokainen lapsi sijoitti oman kuvansa Aurinkotalossa siihen kohtaan, mikä oli ollut hänelle tärkein asia toteuttaa sekä Pilvien talossa siihen, mitä hänen mielestään on tärkein asia vielä harjoitella.”

Esiopetusryhmä, Saarelan päiväkoti

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁹². Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä⁹³.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Lajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁹⁴

92 Varhaiskasvatustilain 7 ja 22 §

93 Varhaiskasvatustilain 7 §

94 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatustilain 7 §

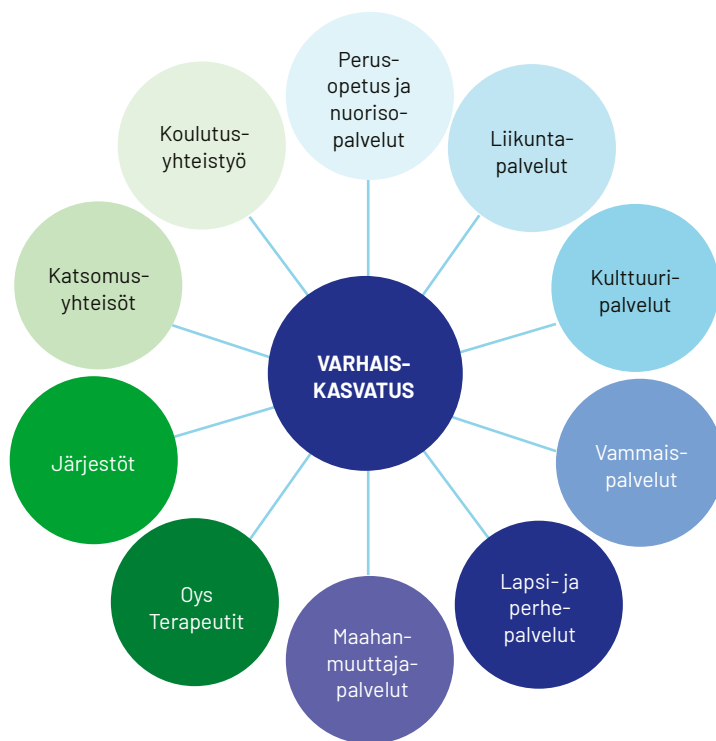
Monialainen yhteistyö Oulun varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on omalta osaltaan mahdollistaa hyvä ja turvallinen lapsuus yhteistyössä huoltajien sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyön tavoitteita ovat lapsen kasvatuksen yhdenmukaisuus, jatkuvuus sekä lapsen kasvun riskitekijöiden varhainen tunnistaminen ja tukeminen.

Hyvinvointialueiden alueellisen toimintatavan yhteinen päämäärä on hyvinvoinnin edistäminen sekä lasten, nuorten ja perheiden tukeminen monialaisella yhteistyöllä ja toimimalla yhteisten tavoitteiden mukaisesti. Hyvinvointipäiväkodin ja yhteisövaikuttavuuden toimintamallit luovat aikaisempaa vahvempia rakenteita monialaiselle yhteistyölle eri ammattilaisten välillä luoden samalla edellytykset yhteisölliselle työlle ja lasten ja perheiden arjen varhaisen tuen

toteutumiselle lasten kasvuympäristöissä. Perhekeskeistä toimintatapaa sekä ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen neuvontaa ja ohjausta kehitetään edelleen myös sähköisten palveluiden avulla. (lapsuus.ouka.fi, [Perhekeskus - Palvelukoosteet - Oulun kaupunki \(ouka.fi\)](https://perhekeskus-palvelukoosteet-oulu.ouka.fi))

Varhaiskasvatuksen palveluohjaus ohjaa asiakkaat tarvitsemiensa palveluiden piiriin, valmistelee päätökset ja hoitaa asiakkaan asiat varhaiskasvatushakemuksen vastaanottamisesta palvelun aloittamiseen saakka. Palveluohjaus toimii tiiviissä yhteistyössä päiväkotien, perhepäivähoidon sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Keskeisimmät yhteistyötahot varhaiskasvatuksen näkökulmasta on esitetty seuraavassa kuviossa.

Kuvio 2. Yhteistyötahot varhaiskasvatuksessa

Moniammatillinen yhteistyö hyvinvointipalveluiden kanssa

Yhteistyö hyvinvointipalveluiden kanssa on säännöllistä ja suunnitelmallista. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma kokoaa yhteen Oulun kaupungin lasten ja nuorten näkökulmasta keskeiset palvelut ja suunnitelmat. Tämän lisäksi palveluja toteutetaan kumppanuudessa eri toimijoiden ja yhteistyötahojen kanssa. Päiväkohteissa ja perhepäivähoidossa tehdään alueellista yhteistyötä hyvinvointipalveluiden kanssa.

- Varhaiskasvatuksen yhteistyö painottuu lapsiperheiden palveluihin kuten lastenneuvola, sosiaali- ja perhepalvelut sekä lastensuojelu.
- Varhaiskasvatuksessa täytetään ”Neljävuotias varhaiskasvatuksessa”-tiedon siirtolomake neuvolaan. Neuvola antaa vastaavasti palautteen huoltajien luvalla laajasta terveystarkastuksesta varhaiskasvatukseen.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kuuluvat hyvinvointineuvolan toimijoihin. Hyvinvointineuvolan toimintamallin tavoitteena on perheen hyvinvointia edistävien tekijöiden tunnistaminen ja vahvistaminen sekä koko perheen hyvinvoinnin tukeminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Hyvinvointineuvolan toimintamalli edistää vaikuttavaa moniammatillista yhteistyötä.
- Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kunnan peruspalveluissa, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa. Ehkäisevää lastensuojelua on perheelle tai lapselle annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Perhepalvelut, perhevalmennus, oppilashuolto sekä varhaiserityiskasvatuksen palvelut ovat tärkeä osa ehkäisevää lastensuojelua.

- Lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla on viimeisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat palvelutarpeen arvio, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä sijaishuolto ja jälkihuolto. Lapsen varhaiskasvatus on yksi avohuollon mahdollisista tukitoimista.

Lapsen tai perheeseen liittyvissä huolutilanteissa huolesta keskustellaan aina ensin huoltajien kanssa ja tarvittaessa ohjataan hakemaan sosiaali- ja perhepalveluja. Mikäli keskustelun perusteella lapsen ja perheen tilanteesta ei tapahdu muutosta tai huoli on tuntuva, on henkilöstön velvollisuus tehdä sosiaaliviranomaiselle kirjallinen ilmoitus lastensuojelun tarpeesta. Lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus on varhaiskasvatuksessa työskentelevillä henkilöillä, jos he ovat työssään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai lapsen käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

4

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 3). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvat 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Kuvio 3. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat

(luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatku-

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi Oulussa

Pedagogisella dokumentoinnilla tuodaan esiin lapsen kasvua ja kehitystä, onnistumisia, kokemuksia ja mielenkiinnon kohteita lapselle itselleen, huoltajille ja henkilöstölle. Dokumentoinnin avulla saatua tietoa hyödynnetään aktiivisesti pedagogisen toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja toiminnan kehittämisessä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on havaintojen ja dokumentoinnin avulla kerätty tietoa lapsen elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista. Pedagoginen dokumentointi voi olla lasten piirroksia, kertomuksia, valokuvia, henkilöstön havaintoja, videoita ja muuta materiaalia. Pedagogisten dokumenttien kautta lapsen kasvua ja oppimista kuvataan, suunnitellaan, tuetaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa.

Kuvien ja videoiden ottaminen on keskeinen osa dokumentointia, joten aina tulee pohtia niiden tarpeellisuutta ja suhdetta pedagogiseen dokumentointiin. Eettinen näkökulma on myös tärkeä huomioida. Onko aikuisella oikeus kuvata lasten yksityisiä leikkejä tai keskusteluita? Kuvaaminen ja videointi ovat kuvaajan subjektiivinen näkemys tapahtuneesta tilanteesta. Pedagogisessa dokumentoinnissa on hyvä olla aina myönteinen näkökulma; mitä on opittu, mitä osataan ja missä henkilöstö voi olla tukena.

Huoltajilta kysytään suostumus lapsen kuvien ja videoiden ottamiseen ja käyttämiseen. On hyvä muistaa, että kuvien käyttöön esimerkiksi päiväkodin juhlissa, tulee kysyä huoltajan erillinen suostumus. Lupa on kysyttävä myös lasten tuotosten julkaisuun, koska niistä syntyy lapselle tekijänoikeus. Valokuvat ja videot sisältävät henkilötietoja ja näiden käsittelyyn sovelletaan siten tietosuojalainsäädäntöä ja noudatetaan henkilötietojen käsittelyn periaatteita.

LAPSI	HUOLTAJAT	HENKILÖSTÖ
<ul style="list-style-type: none"> Lapsen oma oppiminen näkyväksi Oman oppimisen arviointi Lapsen osallisuus pedagogisessa dokumentoinnissa	<ul style="list-style-type: none"> Lapsen toiminta ja oppiminen näkyväksi huoltajalle Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta näkyväksi huoltajalle Huoltajien osallisuus	<ul style="list-style-type: none"> Lapsen ja lapsiryhmän toiminta ja oppiminen näkyväksi henkilöstölle Henkilöstön ja tiimin toiminnan arviointi ja kehittäminen Oppimisympäristön arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen dokumentoinnin merkitys lapsen, huoltajien ja henkilöstön näkökulmista

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselymään ja ihmettelemään sekä päättelymään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia

mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Monipuoliset työtavat Oulun varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on lapsen kiinnostuksen kohteista ja laaja-alaisen osaamisen alueista lähtevää toiminnallista varhaiskasvatusta. Toiminnan toteuttamisen lähtökohtana on monipuolisten ja moniaististen työtapojen ja oppimisympäristöjen käyttö. Leikki ja leikillinen oppiminen korostuvat varhaiskasvatuksen keskeisenä työtapana. Työtapojen valinnassa tulee erityisesti kiinnittää huomioita liikkumista ja tutkimista tukeviin työtapoihin. Jokaisen lapsen varhaiskasvatuspäivään tulee kuulua oppimista leikkien, liikkuen, tutkien ja itse luoden. Varhaiskasvatus on kokopäiväpedagogiikkaa, jossa lapsen päivästä muodostuu kokonaisuus ja kaikki päivän tilanteet mahdollistavat kasvun ja oppimisen. Projektityöskentely on erinomainen ja suositeltava työtapana toteuttaa lasten aloitteista ja mielenkiinnon kohteista lähtevää pedagogista toimintaa.

Projektityöskentelyssä opitaan ryhmätyötaitoja sekä harjoitellaan laaja-alaista osaamista. Tärkeintä projektityöskentelyssä ei ole lopputulos, vaan yhdessä projektin aikana koetut ja opitut asiat.

Työtapojen valinnassa ja arvioinnissa otetaan huomioon lapsilta ja huoltajilta saatu palaute. Lapsilta kerätään palautetta työskentelystä aktiivisesti erilaisin menetelmin. Digitaalisia työvälineitä hyödynnetään palautteen keräämiseen sekä lapsilta että huoltajilta. Varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelee ja arvioi toteuttamiseen työtapoja yhteisissä tiimipalaverissa, yksikön toimintasuunnitelman arvioinnin yhteydessä sekä omissa kehityskeskusteluissaan.

Varhaiskasvatus on kokopäiväpedagogiikkaa, jossa lapsen päivästä muodostuu kokonaisuus ja kaikki päivän tilanteet mahdollistavat kasvun ja oppimisen.

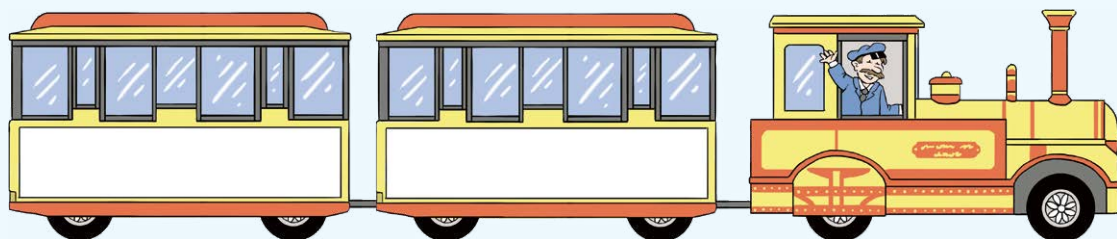
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsenävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiesään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnointia käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä Oulussa

Leikki on itsessään lapselle tärkeää, mutta leikki ja leikillisyydet ovat merkityksellisiä myös lapsen oppimiselle. Leikin kautta on helppo luoda myönteisiä oppimiskokemuksia ja innostaa oppimaan uutta. Leikkien lapsi oppii monia tietoja ja taitoja ja hänen laaja-alainen osaamisensa kehittyy. Leikin tuottama mielihyvä kannustaa lasta kokeilemaan omia kykyjään ja uskalluksen rajoja.

Leikkiessään lapsi testaa ja tulkitsee oppimaan tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Hän ajattelee, kuvittelee ja leikkii yhtä aikaa, leikissä kaikki on mahdollista. Lapsi keskustelelee, ehdottaa, kuuntelee ja sopii yhteisen tavan toimia. Leikkiessään lapsi säätelee tunteitaan ja käyttäytymistään. Leikki on ilmaiskanava lasten tunteille ja tärkeä hyvinvoinnin lähde. Parhaimmillaan leikki tuottaa ryhmässä

yhteisöllisyyttä, osaamista sekä myönteistä tunteilmaastoa.

Henkilöstö on mukana lasten leikeissä tukemalla ja rikastamalla leikkiä sekä luomalla edellytyksiä pitkäkestoiseen leikkiin. Henkilöstö tukee leikkeihin pääsemisessä ja varmistaa kaikkien lasten osallisuuden toteutumisen vertaisryhmässä. Leikin havainnointi tuottaa arvokasta tietoa lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Leikin kautta on mahdollista päästä sisälle lasten maailmaan ja lasten mielenkiinnon kohteisiin.

Osana varhaiskasvatuksen 120-juhlavuotta lapset äänestivät suosikkileikkejä. Viereisellä sivulla suosituimmat leikit, lasten kokemuksia, kommentteja ja muita huomioita äänestysprosessiin liittyen.

*”Metsäretket ovat olleet erityinen e
Ulkona pikkuryhmässä ja eväiden k
luonnossa.
Miten huippua!”*

– Huoltajan kertomaa lapselleen merkityksellisestä asiasta varhaiskasvatuksessa.

Kolmen eniten ääniä saanutta laululeikkiä

Bussi-laulu
36,9 %

Hämähäkki-laulu
33,8 %

Väri-laulu
32,3 %

Kolme eniten ääniä saanutta muuta leikkiä

Piiloleikki
45 %

Polttopallo
33,3 %

Kuka pelkää mustekalaa tai jäämiestä -leikki
31,7 %

- Äänestys toteutettu osana ryhmämme kuukauden lastenpalaveria. Ryhmämme lapset rakastavat leikkiä myös hurjan paljon erilaisia hippoja ja osaavat niitä paljon.
- 2-4-vuotiaatkin äänestivät hyvin tärkeänä hymynaamoilla
- 1-2 v. ryhmä. Äänestetyt laululeikit mieluisimpia ja pyydetyimpiä päivittäisillä lauluhetkillä.
- Äänestys meni hienosti. Äänestäminen tapahtui pienryhmissä (n. 5 lasta kerrallaan). Seinällä oli leikeistä kuvat. Kuvan viereen lapsi sai laittaa hymynaaman sen leikin kohdalle, josta tykkäsi eniten. Joitakin leikkejä leikimme lasten kanssa pienryhmissä. Lapsista äänestäminen oli hauskaa, koska äänestäminen oli toiminnallinen.
- Oli kivaa ja hauskaa päästä kertomaan oma mielipide leikeistä!
- Melkein kaikki laulut ja leikit olivat lapsille tuttuja ja mieluisia, ne herättivät innostusta.
- Laululeikeistä värilaulu sai eniten ääniä ja on tosi suosittu, leikeistä jäämies oli suosituin ja siinä saa juosta pakoan.
- Monet laulut ja laululeikit ovat suosittuja lastemme keskuudessa ja äänestys oli hyvin tiukka! Mukava kokemus, sekä lapsille että aikuisille.
- "Sienileikki, ku se on nii jännittävä": 5 v lapsi perhepäivähoitoryhmässä

Pihat, puistot ja lähimetsät ovat tärkeitä oppimisympäristöjä ja leikki paikkoja. Kiinnitämme erityisesti huomiota pihojen, puistojen ja lähimetsien hyödyntämiseen leikkiympäristöinä. Luonto ja vuodenaikojen vaihtelu herättävät mielikuvituksen ja tuo leikkiin uusia mahdollisuuksia.

Ulkoleikit ovat usein sääntöleikkejä, joissa lapsi oppii toimimaan yhteisten sopimusten mukaan ja kunnioittamaan niitä. Ulkoleikit kehittävät kehon hallintaa ja vuorovaikutustaitoja. Hyvä ulkoleikki hengästyttää ja naurattaa.

Miten meillä

- luodaan edellytyksiä pitkäkestoiselle leikille?
- muovataan leikkiympäristöä lapsille?
- muovataan leikkiympäristöä lasten kanssa?
- henkilöstö osallistuu leikkeihin?
- kerrotaan lasten leikeistä huoltajille?

(Lähde: Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 7:2020)

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁹⁵ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

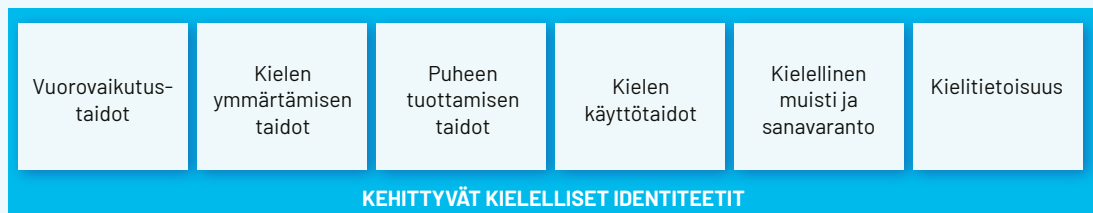
Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valitujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliiin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Kuvio 4. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

95 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksumaan useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. Kielelliset identiteetit kehittyvät, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tuki-kieliverkkoja.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarannon** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohdita sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitetoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisiä ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Kielten rikas maailma Oulussa

Luetaan yhdessä

Lukemalla lapselle päivittäin edistetään lapsen kielitietoisuutta. Lapsi harjaantuu kuuntelemaan ja kertomaan, hän saa aineksia omaan ajatteluunsa. Lapsen sanavarasto karttuu ja kielellinen muisti kehittyy. Lukeminen vahvistaa keskittymistä sekä tarkkaavuuden suuntaamista ja ylläpitämistä. Lapsille ja lasten kanssa lukemiseen kuuluu vuorovaikutus, läheisyys ja hyvä olo. Saduista ja tarinoista löytyy samaistumisen kohteita, lapsi tuntee empatiaa ja hän pystyy jakamaan omia tunteitaan ja kokemuksia.

Kielellisten taitojen ja valmiuksien kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkimällä esimerkiksi perinneloruja ja runoleikkejä, toteuttamalla sanataiteellista toimintaa, leikittelemällä kielellä, rytmittämällä sitä sekä itse ja yhdessä keksien, kertoen ja saduttaen.

Monilukutaito kielen rikkaassa maailmassa

Monilukutaitoa tuetaan ja kehitetään suunnitelmallisesti kaikessa päivittäisessä pedagogisessa toiminnassa. Lukeminen ja kirjojen kuvituksen tutkiminen ja tulkitseminen tukee monilukutaidon kehittymistä. Lukeminen voi sisältää esimerkiksi musiikkia tai draamaa, lapsilta kysellään tarinasta, hahmoista, niiden ilmeistä ja tunnetiloista. Ryhmässä otetuista kuvista jutellaan yhdessä, rakennetaan yhteisiä muis-toja. Luetaan ja tulkitaan tarinaa kuvien avulla, keksitään kuviin oma tarina. Tulkitaan ympäristön symboleja ja viestejä ja pohditaan niiden merkityksiä.

Kieli- ja kulttuuritietoisuus

Varhaiskasvatuksessa tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja oppia kieliä monipuolisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisissa oppimisympäristöissä. Lapsi oppii ja omaksuu kieliä myös osana arjen toimintaa, kun henkilöstö toimii kielitietoisesti. Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa henkilöstö sanoittaa toimintaansa, käyttää tarkkaa ja kuvailevaa kieltä, lukee ja mallintaa lapselle uutta sanastoa ja kielellisiä rakenteita sekä tukee lapsen kielen kehittymistä vuorovaikutustilanteissa.

Kieli ja sanavarasto
kehittyvät lukemisen
kautta.

Eri kielten ja kulttuurien tulee näkyä varhaiskasvatuksessa. Lapsi tarvitsee samaistumisen kohteita kulttuuri-identiteettiinsä ja minäkuvan vahvistamiseksi. Kaikkia kieliä arvostetaan ja monikielisyteen asennoidutaan positiivisesti rikkautena sekä maailmankuvaa laajentavana asiana lapsiryhmässä. Lapsen vähemmistökieliä ylläpidetään arjessa mm. rohkaisemalla lapsia leikkimään, laulamaan ja pelaamaan omilla kielillään. Lapsilta kysytään eri tilanteissa nimityksiä esimerkiksi vaatteille, ruokailuvälineille tai opittaville asioille heidän omilla kielillään. Yhdessä voidaan tervehtiä toisia kaikilla ryhmässä osatuilla kielillä ja sallia "kieleily", eri kielten sujuva käyttö keskustelussa. Huoltajille tarjotaan tietoa monikielisuuden ja oman äidinkielen merkityksestä sekä tarjotaan keinoja ja vinkkejä lapsen kielellisen kehittymisen tukemiseen kotona.

Yhteistyö kirjaston kanssa

Kieli ja sanavarasto kehittyvät lukemisen kautta. Niiden kehittymistä tuetaan kirjallisuuden avulla.

Kirjallisuus on myös keino vahvistaa identiteetin rakentumista. Oulun kaupunginkirjaston laaja kirjastoverkko antaa erinomaiset yhteistyömahdollisuudet päiväkodeille ja perhepäivähoitoon.

Kirjaston henkilöstön kirjallisuuden tuntemus tukee varhaiskasvatuksen henkilöstön työtä: kirjasto kokoaa lukuvinkkilistoja ja kirja-aineistopaketteja varhaiskasvatuksen henkilöstölle pedagogisen toiminnan toteuttamiseksi. Kirjastosta voi tilata mediasatuhetken, jossa opetetaan valmiuksia lähde- ja mediakriittisyyteen. Kirjasto tarjoaa monipuolisesti monikielisiä kirjoja, äänikirjoja, e-aineistoja ja muuta aineistoa. Vieraskielistä kokoelmaa täydennetään

lainaamalla tarvittavaa aineistoa Monikielisestä kirjastosta. Kirjastoihin voi tarjota lasten eri ilmaisutavoin tuottamia töitä näyttelyihin.

Oulun kaupunginkirjaston, neuvolapalvelujen ja varhaiskasvatuksen palvelumalli Lukumetka tukee lasten lukutaidon kehittymistä, lasten ja perheiden lukemaan innostamista ja lukuharrastuksen lisäämistä perheissä. Varhaiskasvatuksen aikana vierailaan kirjastossa ja tutustutaan kirjaston käyttöön ja kirjastoon oppimisympäristönä. Kirjasto järjestää satutuokioita varhaiskasvatuksen ryhmille sekä etänä että kirjastoissa ja kirjastoauto Onnelissa. Kirjasto ja varhaiskasvatus tukevat lasten ja kotien lukuharrastusta myös edistämällä Oulun kaupungin kirjallisuusdiplomiin kuuluvan Lukuhöperö-diplomin suorittamista.

Miten meillä

- *luodaan rakenteita päivittäiselle vastavuoroiselle keskustelulle lasten kanssa?*
- *mahdollistetaan se, että lapsille luetaan päivittäin?*
- *varmistetaan, että lapsilla on vapaasti saatavilla ikätasolle sopivaa ja pedagogisesti valittua kirjallisuutta?*
- *huomioidaan vastavuoroinen vuorovaikutus niiden lasten kanssa, jotka viestivät pääsääntöisesti muutoin kuin sanoin (esimerkiksi vielä puhumaan opettelevat pienet lapset) tai henkilöstölle vieraalla kielellä?*

(Lähde: Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Tiivistelmät 7:2020)

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsitteellisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osaluilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatusta sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikikesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymislanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja,

välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. Käsityöllisen ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan

mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoita ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Ilmaisun monet muodot Oulussa

Lasten mielikuvituksen, luovuuden ja itseilmaisun kehittymistä tuetaan taide- ja taitokasvatuksen avulla. Oulussa käytämme tästä laajaa käsitettä kulttuurikasvatus. Kulttuurikasvatuksessa ilmaisun monien eri muotojen sisältöjä toteutetaan suunnitelmallisesti, jolloin lapselle taataan mahdollisuus tutustua ohjatusti eri taiteenlajeihin, niiden monipuolisiin menetelmiin ja saada omakohtaisia elämyksiä ja kokemuksia niistä. Lasten oma taiteellinen tekeminen, luova leikki, kokeminen ja kulttuurin tuottaminen on keskeisessä osassa ilmaisun monien eri muotojen toteuttamisessa. Lapselle on luontevaa käsitellä itselleen merkityksellisiä asioita sekä ihmettelyn aiheita ja kertoa niistä ilmaisun monien muotojen keinoin ja niitä yhdistäen. Luovissa oppimisprosesseissa lasten onnistumisen kokemukset ja niistä syntyvä taitamisen tunne rakentavat hyvää itsetuntoa. Luovat taiteelliset oppimisprosessit tukevat lasten ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä. Ilmaisun monien eri

muotojen suunnitellussa ohjatussa toiminnassa on hyvä hyödyntää koko henkilöstön osaamista esimerkiksi ryhmien välisillä päivän sisällä olevilla henkilöstövaihoilla.

Oululainen kulttuurikasvatus

Oulussa kulttuurikasvatus on yksi varhaiskasvatuksen painopisteistä ja varhaiskasvatussuunnitelman osana on käytössä [Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen Kulttuuriopas](#). Siihen on kirjattu oululaisen kulttuurikasvatuksen vähimmäistavoitteet ja sisällöt, jotka tulee suunnitella yksiköissä yhteiseen toimintasuunnitelmaan ikäkausittain. Kulttuurikasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea ilmaisun monien muotojen, musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä taiteen ja kulttuurin eri aloilla sekä tutustuttaa lapsia monipuolisesti eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Oululaisen kulttuurikasvatuksen

KULTTUURI VARHAISKASVATUKSESSA

- 1. Arkitaso**
  - TAITEEN JA KULTTUURIN ALAT**
    - Arkkitehtuuri ja rakennettu ympäristö
    - Elokuva
    - Kuvataide
    - Media ja uudet kulttuurin alat
    - Muotoilu ja kädenaidot
    - Musiikki ja säveltaide
    - Sanataide
    - Sirkus
    - Tanssi
    - Teatteri
    - Valokuvataide
    - Festivaalit ja tapahtumat
    - Kulttuuriperintö ja maailman kulttuurit
  - LASTEN OMA KULTTUURITOIMINTA**
    - Lapsen omaehtoisien kulttuuritoiminnan mahdollistaminen
    - Välineet tai kuvat niistä lasten nähtäville ja saataville
    - Lapset tekevät taidetta itse
- 2. Kulttuuriset sovellukset kasvun, kehityksen ja oppimisen tukena**
  - ARJESSA**
    - Paikalliskulttuuri
    - Perinteet
    - Arkipäivän toimintakulttuuri, kulttuuriset toimintatavat
    - Erialaisten kulttuuristen taustojen/lähtökohtien ymmärtäminen ja hyväksyminen
    - Lapsen oman kulttuurin huomioiminen: leikit, mielikuvitusleikit, kertomukset, pelit, rallatukset ym.
  - LÄHIYMPÄRISTÖ**
    - Julkiset taideteokset
    - Lähikirjasto/kirjastoauto
    - Luonto
    - Kulttuuri- ja taidelaitokset
    - Rakennettu ympäristö
    - Ympäristötaide
- 3. Kulttuuritoimijoiden ja -laitosten ammattimaiset lastenkulttuuripalvelut**
  - PEDAGOGINEN TOIMINTA**
    - Tilanteeseen tarttuminen, ei tuokioon sidottu kulttuurikasvatus
    - Lapsen oman kulttuurisen toiminnan mahdollistaminen
    - Yksikön sisäiset esitykset
    - Toiminnan eheyttäminen kulttuurin avulla
    - Projektit
    - Osallistuminen Alaköökin järjestämiin ohjelmiin
    - Tutustuminen taiteilijan ammattiin
    - Kulttuurikummitoiminta
    - Yhteistyö kulttuurilaitosten kanssa
    - Kiertävät näyttelyt
    - Taiteilijavierailut

monipuolisuuden tueksi on laadittu myös Kulttuuri varhaiskasvatuksessa -julistte, jossa nostetaan esiin kulttuurikasvatuksen eri tasoja ja muotoja niin päiväkodeissa kuin muissa oppimisympäristöissä.

Lapsia kannustetaan ja ohjataan kokeilemaan, tutkimaan, havainnoimaan, tarkastelemaan ja pohtimaan taiteen ja ilmaisun eri muotoja yhdessä toisten kanssa. Lasten oivalluksia, valintoja ja kokeiluja tuetaan mahdollistamalla lasten omaehtoista spontaania taiteellista toimintaa antamalla sille tilaa ja aikaa, rikastamalla sitä aktiivisesti sekä huolehtimalla, että lasten oppimisympäristöissä on monipuolista taidekasvatuksen välineistöä ja materiaalia lasten saatavilla. Pienempien lasten kohdalla ja kielellisen haasteiden vuoksi taidekasvatustilanteista ja -materiaaleista tulee olla esillä vähintään kuvat, jotta lapsella on mahdollisuus osoittaa mielenkiintonsa taiteellista omaehtoista spontaania tekemistä kohtaan myös ilman puhetta tai yhteistä kieltä.

Taidekasvatuksessa opetellaan oman ja ryhmän yhteisen taiteellisen prosessin suunnittelua, toteuttamista ja arviointia. Ohjauksessa tulee huomioida, että taidekasvatuksellinen prosessi

on lopputulosta tärkeämpi. Varhaiskasvatustyksiköiden lähiympäristöjä, luontoa ja julkisia tilanteoksia hyödynnetään ilmaisun monien eri muotojen lähtökohdista ja lähtökohtana. Lapsen mielenkiinnon ja ihmettelyn kohteet toimivat suunnittelun pohjana.

Alakööki, oululaiset kulttuurilaitokset ja toimijat tukemassa kulttuurikasvatusta

Kaupungin eri kulttuurilaitokset ja vapaan kentan toimijat järjestävät myös kulttuurikasvatusta ja toimivat usein yhteistyökumppaneina. Ne järjestävät työpajoja, näyttelyitä, konsertteja, esityksiä ja festivaaleja eri puolilla Oulua toimien lapselle ilmaisu- ja kulttuuriperintökasvatuksen oppimisympäristöinä. Päiväkodeissa vierailee eri alojen taiteilijoita ja taidekasvattajia. Näitä valittaessa huomioidaan ilmaisun monet eri muodot ja kulttuuriperinnön välittäminen sekä kulttuurien moninaisuus. Myös oululaiset perinteet, kuten perinneleikit, oululaiset runot ja lorut sekä esimerkiksi Tiernapoika -näytelmä, näkyvät ilmaisussa. Alaköökistä kulttuurikasvatuksen tukijana sekä Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen Kulttuurioppaasta kerrotaan tarkemmin luvussa Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet Oulussa.

Miten meillä

- toteutetaan suunnitelmallista ja ohjattua taiteellista ilmaisu (esim. maalaaminen, piirtäminen, draama, teatteri, multimediaesitykset)?
- mahdollistetaan lasten spontaani taiteellinen tai musiikillinen ilmaisu?
- huomioidaan koko henkilöstön osaamisen hyödyntäminen taiteellisessa toiminnassa?
- hyödynnetään lasten luontoon, ympäristöön sekä teknologisiin ilmiöihin liittyvää ihmettelyä toiminnan suunnittelussa?
- tuetaan lasten luovaa ja keksivää rakentelua ja ongelmanratkaisua?
- käsitellään lasten kanssa heille tärkeitä mediakokemuksia ja lasten elämään liittyviä mediasisältöjä?

(Lähde: Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 7:2020)

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä median näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat

esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten puukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen.

Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista.

Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin

ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Minä ja meidän yhteisömme Oulun varhaiskasvatuksessa

Perehtymällä menneeseen kasvatetaan juuret tulevaisuuteen. Historiallis-yhteiskunnallisissa sisällöissä tutustutaan lähiympäristön ja kotiseudun historiallisiin kohteisiin ja kulttuuriperinteisiin, jotka näin saavat aikaulottuvuuden ja uusia merkityksiä. Vierailut oman alueen museoihin, ulkoilu- ja virkistysalueille sekä erilaisiin lähitapahtumiin siirtävät kulttuuriperintöä lapsille. Leikkihistoriaan tutustutaan perinneleikkien avulla. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään käytössä olevia sähköisiä materiaaleja ja oppimisympäristöjä, jotka laajentavat mahdollisuuksia tutustua oppimiskokonaisuuteen uudella tavalla esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan museon lainattavat materiaalit.

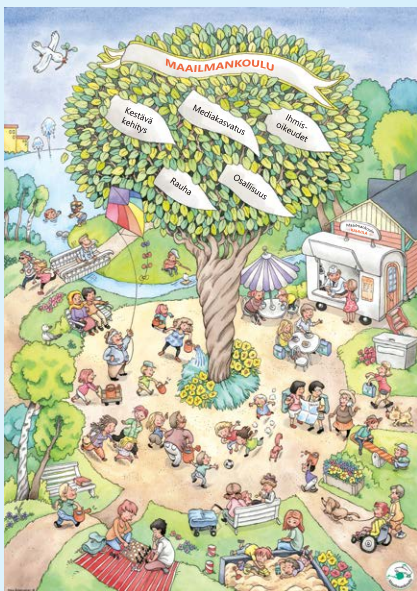
Maailmankoulun matkalaukut

Oulun maailmankoulun matkalaukkuja on saatavilla kymmenestä eri globaalikasvatuksen teemasta esimerkiksi lapsen oikeuksista. Laukut on suunniteltu eri-ikäisille lapsille ja niihin on koottu laajasti teemaan liittyvää opetus- ja

tukimateriaalia. Matkalaukut löytyvät Oulun kaupunginkirjaston palveluista ja virtuaalimatkalaukkuja löytyy [maailmankoulun](#) sivuilta. Oulun kaupunginkirjastoon hankitaan myös vieraskielistä lastenkirjallisuutta. Ruotsin- ja englanninkielisen aineiston lisäksi kokoelmassa on muun muassa saamen-, venäjän-, viron-, saksan-, ranskan-, espanjan- ja italiankielisiä kuva- ja satukirjoja. Päiväkodit voivat pyytää kirjapaketteja eri kielillä kaikista kirjastopisteistä.

Katsomuskasvatus

Lasten aloittaessa kodin ulkopuolisen varhaiskasvatuksen, heidän elinpiirinsä laajenee ja he tutustuvat toisenlaisiin tapoihin ajatella ja toimia. Uskonnot ja katsomukset vaikuttavat tämän päivän yhteiskunnissa ja kulttuureissa, jolloin ne ovat myös osa lapsen elämää ja yhteisöä, jossa hän elää. Varhaiskasvatuksessa tutustutaan ensisijaisesti tasavertaisesti lapsiryhmässä läsnä oleviin, mutta myös sen ulkopuolella oleviin uskontoihin, katsomuksiin,

Maailmankoulu on globaali- ja kehityskasvatuksen tukipalvelu opettajille ja kasvattajille.

Oulun Maailmankoulu tarjoaa globaalikasvatuksen kehittämisen ja toteuttamisen avuksi verkkomateriaaleja, koulutusta ja suunnitteluapua.

Sivistys- ja kulttuuripalvelut on tuottanut erilaisia opetussuunnitelmallista jatkumoa tukevia polkumateriaaleja.

Kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisen tueksi on tuotettu materiaalit: **Varhaiskasvatuksen kulttuuriopas**, **Kulttuurikasvatuspolku** ja **Maailmankansalaisen polku**.

uskonnottomuuteen ja kulttuureihin arjessa ja juhlassa (esim. erilaiset traditiot). Lisäksi tilaa jätetään lasten omille pohdinnoille ja mieltä askarruttaville asioille. Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan tarkastelemalla arvoihin ja normeihin liittyviä kysymyksiä. Henkilöstö ohjaa lasta pohtimaan kysymyksiä oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta, totuudesta ja valheesta, oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa ja toisen ihmisen kunnioittamista unohtamatta. Näitä asioita tarkastellaan lapsen arkielämän tilanteiden ja tapahtumien kautta. Eettiseen ajatteluun liittyviä asioita eletään todeksi varhaiskasvatuksen arjessa kokemuksellisesti ja kokonaisvaltaisesti. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten ymmärtämisen valmiuksia yhteisöjen monimuotoisuutta kohtaan sekä harjoitella siinä toimimista.

Katsomuskasvatuksen lähtökohtana on kehittää keskinäisen kunnioituksen ja ymmärryksen edistämistä ja ennaltaehkäistä ennakkoluuloja eri uskontoja ja katsomuksia kohtaan tukeen samalla lasten kulttuurisen ja katsomuksellisen identiteetin kehittymistä myönteisesti ja luontevasti. Tärkeänä lähtökohtana on luottamuksellinen, avoin ja hyvä yhteistyö huoltajien kanssa. Kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyö perustuu kodin vakaumuksen ja arvojen kunnioittamiseen. Lapsen vasukeskustelussa huoltajilla on mahdollisuus nostaa esille oman perheen toiveet, ajatukset, pelot, epävarmuus, arvot ja mielipiteet. Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on avata varhaiskasvatuksen katsomuskasvatusta määrittävät linjaukset, sisällöt ja tavoitteet huoltajille. Huoltajien kanssa keskustellaan miten ja missä määrin perheen kulttuuri ja katsomus voidaan huomioida lapsiryhmän toiminnassa sekä millä tavoilla lapsiryhmässä edustettuina olevien tai sen ulkopuolella olevien uskontojen, katsomusten ja uskonnottomuuden perinteisiin, tapoihin ja rakennusarkkitehtuuriin voidaan tutustua yhdessä lapsiryhmän kanssa. On tärkeää huomioida, että lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen voimavaroja ovat perheiden

kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Jokainen lapsi tulee nähdä silti yksilönä, ei uskontonsa tai kulttuurinsa edustajana, jolloin henkilöllisyydellä korostuu lapsen yksilöllisyyden näkeminen ja tunnistaminen.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö kantaa pedagogisen vastuun katsomuskasvatuksen käytännön toteutuksesta ja toimii ammatillisesti omasta katsomuksestaan riippumatta. Eri uskonto- ja katsomusyhteisöjen (esim. seurakuntien) työntekijät toimivat katsomuskasvatuksen asiantuntijoina ja mentoreina sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön tukena lasten ennalta ehkäisevän hyvinvoinnin tukemisessa ja esim. kriisiyhteistyössä. Aikuinen on mallina sille, miten katsomuksiin suhtaudutaan ja miten niistä puhutaan.

Varhaiskasvatuksessa voidaan tutustua koko lapsiryhmän kanssa lähikirkkoon ja sen ympäristöön (esim. hautausmaahan) oppimisympäristönä tutkien ja asioita yhdessä ihmetellen. Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa voidaan osallistua kirkkovuoden juhliin kuten joulupolkuun ja pääsiäisvaellukseen. Kristilliseen perinteeseen viittaavat juhlatraditiot ovat osa suomalaista kulttuuria ja kulttuuriperintökasvatusta esim. itsenäisyyspäivän juhla, joulujuhla ja kevätjuhla. Kirkkoa ei suositella juhlapaikaksi. Tilaisuus voi sisältää uskonnollista alkuperää olevia traditioita esimerkiksi Suvivirsi, Enkeli taivaan tai jouluevankeliumi. Yksittäinen virsi tai muut traditioon liittyvät tavat eivät ole uskonnon harjoittamista. Toiminnassa tulee kuitenkin huomioida uskonnollinen suvaitsevaisuus ja moniarvoisuuden huomioiminen, joiden myötä tehtävä yhteistyö rikastuttaa kulttuuriperintökasvatusta. Lähtökohtana on, että juhlat ovat osa varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa, joihin jokainen perhe voi osallistua katsomustaustoista riippumatta.

Sen sijaan uskonnolliset tilaisuudet, kuten esim. joulukirkko tai pääsiäiskirkko ovat uskonnon harjoittamista positiivisen uskonnonvapauden

periaatteella ja osa muuta yhteistyötä. Ne eivät ole osa varhaiskasvatuksen katsomuskasvatusta. Jos uskonnollisia tilaisuuksia järjestetään, niin tilaisuuksien sisältö tulee olla yhteisesti suunniteltu, jotta voidaan suunnitella pedagogisesti vaihtoehtoinen tunnustukseton tilaisuus. Tämän jälkeen tilaisuuksista tiedotetaan ajoissa koteihin, kertomalla tasavertaisina molemmista tilaisuuksista ja niiden sisällöistä. Näin huoltajille jää aikaa ja mahdollisuus tutustua molempien tilaisuuksien sisältöihin, minkä jälkeen perheet voivat valita kumpaan tilaisuuteen lapsi osallistuu.

Mediakasvatus

Mediakasvatuksessa opetellaan mediataitoja ja tutustutaan mediakulttuuriin keskustelemalla, leikkimällä, lukemalla, tutkimalla kuvia ja mainoksia, valokuvaamalla ja tuottamalla itse ääniä sekä videoita. Aikuinen tiedostaa oman roolinsa mediakasvattajana ja ylläpitää omaa osaamistaan. Mediakasvatuksessa hyödynnetään lasten kiinnostuksen kohteita ja kokemuksia sekä lapsille suunnatun media sisältöjä. Lapsi saa harjoitella mediataitoja eri rooleissa: käyttäjänä, ilmaisijana, osallistujana.

Mediakasvatus on osa arkea; pedagogista tarttumista lapsilta nouseviin aiheisiin ja ideoihin!

TURVA- JA TUNNETAIDOT	VUOROVAIKUTUSTAIDOT	KRIITTISYYDEN TAIIDOT	LUOVAT JA ESTEETTISET TAIIDOT	TEKNISET TAIIDOT
<ul style="list-style-type: none"> median turvallinen käyttö miten toimia, jos kohtaa mediassa loukkaavaa käytöstä median herättämien tunteiden käsittely 	<ul style="list-style-type: none"> miten median avulla voi pitää yhteyttä toisiin eettisyys ja kunnioittava kohtaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> erilaisten mediasisältöjen tarkastelu median monipuolinen ymmärtäminen koetun pohtiminen 	<ul style="list-style-type: none"> kykyä katsoa, kuunnella, kokea, nauttia ja tulkitta mediaa taitoja tutkia, tuottaa ja tehdä mediasisältöjä 	<ul style="list-style-type: none"> medialaitteiden, ohjelmien ja sovellusten käytön osaaminen teknisten taitojen turvallinen ja ergonominen käyttö

Taulukko 4. Mediataidot muokattu Mannerheimin lastensuojeluliiton materiaalista Mediatehtäviä varhaiskasvatukseen

Varhaiskasvatuksen yrittäjyyskasvatus

Varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli yritteliäisyyden ja yrittäjämäisen asenteen rakentumisessa läpi elämän. Varhaiskasvatuksen yrittäjyyskasvatuksessa keskeistä on lasten omien vahvuuksien ja kykyjen tunnistaminen, erilaisiin yrittäjyys- ja työelämätaitoihin tutustuminen ja niiden harjoittelu sekä työelämän ja talouden teemoihin tutustuminen. Yrittäjyyskasvatuksella varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten itsetuntemuksen kehittymistä. Yrittäjyyskasvatus nivoutuu luontevasti osaksi mm. kestävän tulevaisuuden, STEAMin ja kansainvälisyyden teemoja.

Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatusstrategia (<https://minunpolkuni.fi>) on määrittänyt varhaiskasvatuksen yrittäjyyskasvatukselle osaamistavoitteita. Osaamistavoitteet muodostuvat yleisistä tavoitteista ja Oulun kaupungin sivistysohjelman teemoista.

- Lapsi tutustuu työssäkäynnin käsitteeseen ja lasta ohjataan tutustumaan erilaisiin ammatteihin ja työtehtäviin.
- Lapsi tunnistaa omia vahvuuksiaan ja luottaa kykyihinsä arkipäivän tilanteissa.
- Lapsi harjoittelee yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, omatoimisuutta ja yhteistä vastuunottoa.
- Lapsi oppii, mitä raha on ja mitä rahalla tehdään.
- Lapsi tutustuu kestävän elämäntavan osa-alueisiin ja merkitykseen oman arkinsa kautta.
- Lapsi tutustuu turvalliseen toimintaan digitaalisissa ympäristöissä ja kokeilee erilaisia laitteita ja välineitä. Lapsi innostuu tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa ympäristöissä vahvistaen monilukutaitoaan.
- Lapsi tunnistaa olevansa osa kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaista maailmaa.

Yrittäjämäinen varhaiskasvatuksen yksikkö rohkaisee lapsia luottamaan omiin kykyihinsä, kannustaa ratkaisemaan asioita ja tilanteita sekä mahdollistaa kokeilemalla ja tekemällä oppimisen. Yksikön yrittävä kulttuuri rakentuu vuorovaikutuksen, kannustavan ja positiivisen ilmapiirin sekä monipuolisten ja lapsilähtöisten oppimisympäristöjen ja -menetelmien ympärille.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapsen tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja

riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden

opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävän elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Tutkin ja toimin ympäristössäni Oulun varhaiskasvatuksessa

Oululaisessa varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti lapsen matemaattisen ajattelun, luonto- ja ympäristösuhteen sekä teknologia-suhteen kehittymistä. Myös STEAM-pedagogiikka on kehittyvä osa oululaisen varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.

Tekoja kestävän tulevaisuuden puolesta

Oululaisessa varhaiskasvatuksessa ilmasto-osaamisen tukeminen on monipuolista arkipäivän toimintaa ja osallistumista kestävän tulevaisuuden puolesta. Kestävää elämäntapaa opetellaan vähentämällä veden ja energian kulutusta, kierrättämällä ja lajittelemalla jätteitä sekä huolehtimalla välineistä ja ympäristöstä. Kiertotalouteen tutustumisen esimerkkejä ovat kompostointi/matokompostori, uusiopaperin tekeminen, tavaran uudelleen käyttö. Kirjojen lainaaminen kirjastosta kuuluu jakamistalouteen. Käsitteiden sisältöjä voidaan käydä läpi esimerkiksi vihreän draaman ja metsäteatterin

avulla. Lasten kanssa pohditaan omien tekojen merkitystä itselle, muille sekä omalle lähiympäristölle. Lapsen luontosuhteen vahvistaminen on kaiken toiminnan tavoitteena.

Ympäristökasvatukseen kuuluvia ilmiöitä ja asioita on luontevaa tutkia laaja-alaisesti yhdistelemällä eri oppimisen alueiden pedagogisia tavoitteita ja sisältöjä. Ulkona monenlaisissa ympäristöissä leikkiminen, liikkuminen ja tutkiminen sekä taiteelliset kokemukset ovat olennainen osa kestävän tulevaisuuden toimintaa.

Oulussa on laadittu [YK:n Agenda 2030 ja Vasu kohtaavat -materiaali](#) sekä [Kestävän arkipäivän osa-alueet juliste](#) tukemaan kestävän tulevaisuuden kasvatusta. Materiaalien kautta Agenda 2030 tavoitteet yhdistyvät varhaiskasvatuksen pedagogiseen toimintaan. Edellä mainitut materiaalit löytyvät [Etusivu - Alakööki - Oulun kaupunki \(ouka.fi\)](#)

Lemmikkieläinprojekti

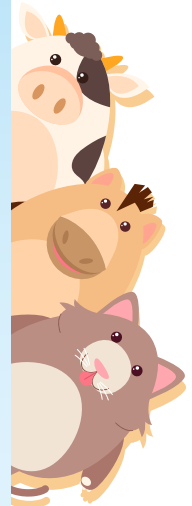
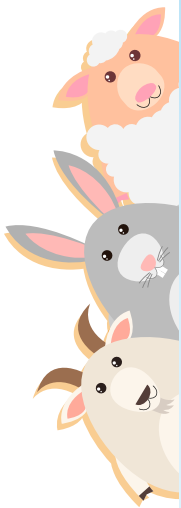
”Projekti lähti liikkeelle lasten aloitteesta. Lapset olisivat halunneet tuoda lemmikkinsä päiväkotiin. Mietimme yhdessä, miten se onnistuisi?”

Lapset saivat tabletit vuorokaudeksi kotiin. Laitteen kameralla lapset kuvasivat omaa/naapurin/mummolan yms. lemmikkiä tai pehmolelua. He ottivat kuusi kuvaa ja noin puoli minuuttia kestävän videon valitsemastaan lemmikistä/lelusta.

Lemmikkieläin teemaan etsimme lisätietoa internetistä tablettien avulla. Aihetta käsitelimme laaja-alaisesti jumpaten, liikkuen, leikkien, laulaen, laskien, miettien eläinten kirjaimia/alkuaänteitä/tavuja ja kädentaitoja harjoitellen. Tabletit kulkivat mukana ryhmän toimunnoissa ja sopivissa tilanteissa käytimme niitä uusia asioita opeteltaessa.

Lasten tuotoksista teimme ryhmätöinä elokuvia ja trailereita. Lapset päättivät itse elokuvien juonet, ulkomuodot, tekstit yms. Valmiita töitä esittelimme päiväkodin lapsille ja aikuisille sekä kummiluokallemme.”

Tuokkosen päiväkodin Mustikat ryhmä

Matemaattinen ajattelu

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen myönteistä suhtautumista ja herätetään kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä tutustutaan matemaattisen ajattelun, käsitteiden ja periaatteiden maailmaan. Matemaattista ajattelua kehitetään kokemuksellisen, leikinomaisen ja toiminnallisen tekemisen kautta. Oppimisen lähtökohtana on lapsen kiinnostus, tutkiminen ja havaintojen tekeminen sekä niiden sanallistaminen ja käsitteellistäminen huomioiden lapsen yksilöllinen matemaattisten kokemusten ja taitojen taso. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten kehittyviä valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Sijainti- ja suhdekäsitteet, vertailu ja luokittelu etenevät hierarkkisessa järjestyksessä matemaattisen ajattelun perustaitojen ja loogisen päättelykyvyn kehittämisessä.

Henkilöstön tehtävänä on huomata arjessa tilanteet, jotka tarjoavat lapsille kokemuksia matemaattisista ilmiöistä sisä- ja ulkotiloissa luoden lapsille mahdollisuuden tutkia matemaattisia ilmiöitä ja käsitteitä itsenäisesti ja vertaisryhmässä. Matematiikkaa on kaikkialla. Lapsia innostetaan spontaanisti kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ilmeneviin

Matematiikkaa on kaikkialla.

geometriisiin muotoihin, lukumääriin ja muutoksiin. Lapsia kannustetaan tarkastelemaan, pohittimaan ja kuvailemaan tekemiään havaintoja erilaisin menetelmin heitä kiinnostavien materiaalien, esineiden ja välineiden avulla. Lukukäsitteen muodostuminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja sen muotoutumista tuetaan kaikenikäisillä lapsilla. Lapsen matemaattisten taitojen kehityessä ja kiinnostuksen kasvaessa lukukäsitettä laajennetaan lukujen suhteisiin kokeilemalla esimerkiksi mittaamista. Tilan hahmottaminen, suhde- ja sijaintikäsitteet, syy- ja seuraussuhteet sekä erilaisten kappaleiden tutkiminen mahdollistetaan liikuntaleikkien, kädentöiden, leikkien, lelujen ja pelien avulla. Aikakäsitettä avataan lapsille vuorokauden- ja vuodenaikojä havainnoimalla.

Aikakäsitettä avataan lapsille vuorokauden- ja vuodenaikojä havainnoimalla.

STEAM-pedagogiikka

STEAM- pedagogiikka on tiede- ja teknologia- kasvatusta, matematiikkaa ja taiteita yhdistävää toimintaa. STEAM tulee sanoista Science, Technology, Engineering, Arts & Mathematics. Näiden kautta ovat rakentuneet myös STEAM IN OULU opinpolun osa-alueet: tutkiminen ja innovointi, kädentaidot ja rakentelu, taide ja kirjallisuus, koodaaminen ja ohjelmointi sekä digitaalinen suunnittelu ja valmistaminen. STEAM-pedagogiikan tavoitteena on kasvattaa sinnikkäitä, vastuuntuntoisia, yhteistyökykyisiä ja rohkeita ongelmanratkaisijoita. Lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet ovat oppimisprosessin keskiössä.

STEAM on lapsilähtöistä, kokeilevaa, tutkivaa ja yhteisöllistä oppimista, jossa lapsi saa itse tehdä ja kokeilla ratkaista ongelmia sekä oppia uusia asioita. Varhaiskasvatuksessa STEAM tarjoittaa oppimisen alueiden sekä STEAM - opinpolun eri osa-alueiden yhdistämistä laajoiksi kokonaisuuksiksi projektityöskentelyä hyödyntäen. Projekteja toteutetaan STEAM -prosessin mukaisesti. Prosessin aikana lapset saavat yhdessä etsiä tietoa, ideoita, suunnitella, toteuttaa sekä jakaa tietoa.

STEAM - pedagogiikka tukee lapsen laaja-alaisen osaamisen kehittämistä ja kokopäiväpedagogiikan toteuttamista. STEAM on vuorovaikutuksessa tapahtuvaa, oivalluksia ja onnistumisen kokemuksia tuovaa ja osallisuutta edistävää pedagogista toimintaa. Digivälineistöä käytetään oppimisen välineinä ja oppimisen kohteina. STEAM - toiminnan avulla yksiköiden toimintakulttuuria kehitetään kohti vahvempaa, yhdessä tekemisen ja kokeilemisen kulttuuria. Luova kokeileva toimintakulttuuri innostaa tutkimaan, kokeilemaan ja kehittämään.

Varhaiskasvatuksen STEAM-pedagogiikkaa kehitetään ja toteutetaan varhaiskasvatuksen yksiköissä ja kehittämisyksikkö Heikinharjun

STEAM-OPINPOLKU

STEAM
IN OULU

Luontokodossa. Luontokodolta varhaiskasvatuksen yksiköt saavat ohjausta ja tukea STEAM-toiminnan aloittamiseen ja toteuttamiseen. Monipuolisen kehittämistyön avulla vahvistetaan ja kehitetään henkilöstön STEAM-osaamista sekä yksiköiden toimintakulttuuria.

Luontokodon toiminnassa luontokasvatus ja STEAM-pedagogiikka kulkevat rinnakkain. Luontokoto järjestää elämyksellisiä ja kokemuksellisia toimintapolkuja varhaiskasvatussyksiköiden ja Luontokodon lähiympäristössä sekä työpajoja Luontokodon Oivaltamossa, joissa lapset ja henkilöstö saavat monipuolisia oppimiskokemuksia STEAM-toiminnasta. Luontokodon STEAM-toiminta on varhaiskasvatuksen henkilöstölle kokeilemisen ja tekemisen kautta suunnattua koulutusta, joka tukee STEAM-toiminnan toteuttamista.

Ajantasaisista tiedoista STEAM-pedagogiikasta ja Oulun STEAM-verkoston toiminnasta löytyy sivuilta www.steaminoulu.fi ja [STEAM-käsikirjasta](#).

Kasvan, liikun ja kehityksen

Kasvan, liikun ja kehityksen -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatukseen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten

leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kii-reettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuden liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumisen-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Kasvan, liikun, kehityn Oulussa

Liikuntakasvatus

Monipuolinen, tavoitteellinen ja suunnitelmallinen liikuntakasvatus on lapsen kannalta mielekkäin tapa edesauttaa oppimista. Jokaisella lapsella on mahdollisuus monipuoliseen liikkumiseen ja liikunnan iloon päivittäin. Liikunnan ilo ja positiivinen palaute on tärkeää ja innostaa kokeilemaan uusia taitoja. Myönteinen palaute lapsen liikunnallisten taitojen edistymisestä voi innostaa koko perhettä liikkumaan.

Päiväkodeilla on käytössään liikunnan vuosikello ja motoristen taitojen kehittämistä huomioiva liikuntasuunnitelma. Fyysinen aktiivisuus on osa lapsen päivää ja istumisen vähentämiseen tulee kiinnittää huomiota. Monipuolinen arkiilii-kuntaympäristö, retkeily ja luonnossa toimiminen kehittää motorisia taitoja, kuten tasapaino-, liikkumis-, ja välineen käsittelytaitoja sekä luo kestävän luontosuhteen jo varhaislapsuudessa.

Liikkuminen on monipuolista ja vaihtelee kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Ohjattu toiminta ja liikuntaleikit kehittävät sosiaalisia taitoja, vuorovaikutusta ja itsesääntelyä. Ohjattua toimintaa toteutetaan niin sisällä kuin ulkona erilaisilla liikunta- ja pihaleikeillä huomioiden eri vuodenaajat. Pedagogista oppimista ja liikuntaa toteutetaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä Puoli päivää pihalla -toimintakulttuurin mukaisesti. Monipuolinen liikuntavälineistö innostaa liikkumaan ja liikuntavälineiden tulee olla lasten käytössä omaehtoisessa liikunnassa ja leikeissä.

Me varhaiskasvatuksessa

Tutkimme lähiympäristöä

Retkeilemme säännöllisesti

Liikumme aktiivisesti

Opimme ulkona erilaisissa ympäristöissä

OULU | Varhaiskasvatus

Jokaisella lapsella on mahdollisuus monipuoliseen liikkumiseen ja liikunnan iloon päivittäin.

Ruokakasvatus

Ruokakasvatuksessa korostuu laaja-alaisesti lasten fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi, jossa keskeistä on ruokailon synnyttäminen ja vaaliminen. Varhaiskasvatussuunnitelman arvot ja tavoitteet toimivat perustana yhdessä sovituille ruokakasvatuksen tavoitteille, toimintatavoille ja arvioinnille, joissa keskeisenä on oman ja työyhteisön toiminnan säännöllinen arviointi suhteessa tavoitteisiin. Lapsen hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistaminen sekä sensitiivinen, myönteinen ja arvostava kohtaaminen ovat ruokailutilanteiden ja -ympäristön järjestyksien sekä sopivien toimintatapojen edellytys. Nämä kokemukset vaikuttavat ratkaisevasti lasten hyvinvointiin tässä hetkessä ja tulevaisuudessa.

Keskeistä on ruokailon synnyttäminen ja vaaliminen

Miten meillä

- *varmistetaan että ruokaan ja ruokailuun liittyvät ohjeistukset ovat yhdenmukaisia varhaiskasvatuksen ruokailusuositusten kanssa?*
- *tuetaan ruokailussa jokaisen lapsen omatoimisuutta?*
- *edistetään lasten taitoa tunnistaa ruokaan liittyviä tuntemuksia (nälkä, jano, maku- ja mieltymykset)?*
- *käytetään eri aisteja ruokaan tutustumisessa?*
- *varmistetaan, että ruokailu on kiireetön ja miellyttävä tapahtuma?*

(Lähde: Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 7:2020)

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä.⁹⁶ Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisisä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelais-identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja.

Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁹⁷. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttäjä ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

96 Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

97 Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaiikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvat- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaistamiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatusta tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksikielisen ja monikielisyyselle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molempipuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatusta

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatusta jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisen tai monikielisyysympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatusta

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylypy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylypyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylypyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylypyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylypy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatusta toteutetaan pääosin kielikylypykielillä. Lasten

äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Varhaiskasvatus
tukee lapsen
kotoutumista
suomalaiseen
yhteiskuntaan.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia Oulussa

Minä saamelaisena Oulussa

Saamelainen kulttuuriperintö elää kaupunkisaamelaiden keskuudessa vahvana ja rikastuttaa kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Yhdenvertaisuusperiaatteiden mukaisesti saamelais- taustaisilla lapsilla on yhdenvertainen oikeus opiskella sukunsa kieltä, vaikka eivät asuikaan saamelaisten kotiseutualueella. Saamenkielistä varhaiskasvatusta järjestetään Mäntylä-Snellman päiväkodissa äidinkielenään saamea puhuville lapsille. Pohjoissaamenkielinen kielipesätoiminta on tarkoitettu lapsille, jotka eivät ennestään osaa saamen kieltä. Toimintaa toteutetaan kielikylpymenetelmää hyödyntäen ja sen tavoitteena on tutustuttaa lapset saamen kieleen, auttaa lapsia suhtautumaan myönteisesti perheen kaksi- ja monikielisyteen sekä vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä.

Kielipesätoiminta ei ole vakiintunut toimintamalli, vaan sen tarve ja rahoitus kartoitetaan aina erikseen yhdessä Saamelaiskäräjien kanssa. Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja kielipesätoiminnassa saamelainen kulttuuri on osa toiminnan arkea, ja toiminnan pohjana on Oulun varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma. Toiminnan tavoitteena on vahvistaa ja ylläpitää lasten yksilöllistä saamen kielen taitoa ja tarjota lapsille monipuolista sekä laadukasta varhaiskasvatusta. Toiminta luo vahvan pohjan sekä saamea äidinkielenään puhuville, että kielipesätoimintaan osallistuvien lasten saamen kielen kehittymiselle. Lapsi voi jatkaa oman saamelaisen kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittämistä perusasteella pohjoissaamen kielen ja saamelaisen kulttuurin opetussuunnitelman mukaisesti.

Romanilasten varhaiskasvatus Oulussa

Romanilasten varhaiskasvatukseen osallistumista tuetaan yhteistyössä romanivanhempien kanssa kunnioittaen heidän kulttuuri-identiteettiään. Huoltajien kanssa keskustellaan heidän kulttuuriinsa ja perheeseen liittyvistä asioista ja niiden esille tuomisesta lapsiryhmän toiminnassa sekä oppimisympäristössä. Lasten tulee saada aina tarvittaessa tukea suomen tai ruotsin kielessä. Huoltajia tuetaan lapsen oman äidinkielen säilyttämisessä.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus Oulussa

Viittomakielisen lapsen varhaiskasvatus järjestetään siten, että lapsen on mahdollista olla vuorovaikutuksessa omalla kielellään. Henkilöstö huolehtii siitä, että toiminnassa kaikkien lasten osallisuus toteutuu, eikä ketään suljeta kielen vuoksi ulkopuolelle. Lapsen varhaiskasvatus suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa yksilölliset tarpeet huomioiden. Tarpeen mukaan käytetään tulkkipalveluita. Viittomakielisen lapsen varhaiskasvatuksessa yksi painopiste on kielen oppiminen sekä kaksikielisen ja monikulttuurisen identiteetin tukeminen.

Vieraskielisten ja monikielisten lasten varhaiskasvatus Oulussa

Kieliin, kulttuureihin ja katsomuksiin liittyvät näkökohdat koskevat jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Kulttuuriset, kielelliset ja katsomukselliset taustat nivotaan osaksi oppimisen alueita ja laaja-alaista osaamista. Lapsiryhmissä käytetään kielitietoisia ja toiminnallisia menetelmiä, kuten Pienten kielireppua, Ota koppi -materiaalia ja kuvatukea esim. kuvitetu päiväjärjestys, kuvitetut laulut ja leikit. Suomi toisena kielenä -opetuksessa eli S2-opetuksessa hyödynnetään digitaalisia välineitä ja sovelluksia. Suomen kielen oppimista tukevat myös selkeä struktuuri sekä pienryhmätoiminta. Päiväkodissa S2-opetuksen suunnitelmasta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja toteutuksesta ryhmän henkilöstö. Ryhmän tukena toimivat S2-opettajat. Tavoitteena on rikkaan kieli- ja kulttuuritietoisien oppimisympäristön luominen, jossa kaikki työntekijät tukevat jokaisen lapsen identiteettiä. Oppimisympäristössä on hyvä näkyä lapsen kulttuuri esim. tervehdykset ja fraasit lapsen omalla kielellä. Opetus edellyttää yhteissuunnittelua ja yhteistyötä henkilöstön kesken. Kotimaisten kielten lisäksi toiminnassa järjestetään mahdollisuuksia oppia ja käyttää lapsiryhmässä edustettuina olevia kieliä.

Suomi toisena kielenä -opetusta järjestetään kaikille lapsille, joiden äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame. Kielen kartoitusmenetelmänä käytetään Pienten kielireppua. Lapselle tehdään suomen kielen kartoitus, jonka perusteella suunnitellaan pedagogiset tavoitteet henkilöstön toiminnalle. S2-opetussuunnitelma on henkilökohtainen ja se on osa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tai esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Lapsen vahvuudet, osaamisen alueet, kiinnostuksen kohteet, tuen tarpeet sekä ominaiset tavat oppia huomioidaan opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Suomi toisena kielenä -opetus yhdistetään päivittäiseen ja lasta kiinnostavaan toimintaan

sekä varhaiskasvatuksen sisältöihin ja toimintaan. Tarvittaessa opetus voidaan toteuttaa myös yksilö- tai pienryhmäopetuksena. S2-opetus huomioidaan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Henkilöstön kieli- ja kulttuuritietoisuutta ja S2-osaamista vahvistetaan koulutuksilla, hyvien käytäntöjen jakamisella ja toisilta oppimisella. Jokaisessa kunnallisessa päiväkodissa on monikulttuurisuusvastaava, jonka tehtävänä on opastaa henkilöstöä S2-opetukseen, kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti.

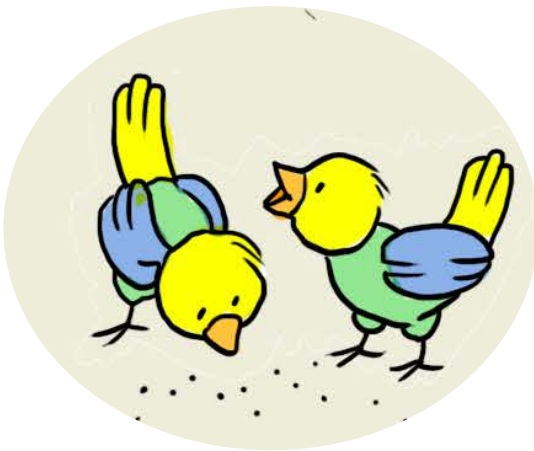
Oulussa S2-mentorit toimivat työntekijöiden vertaistukena kieleen ja kulttuuriin liittyvissä asioissa. S2-opettajat toimivat varhaiskasvatustyksiköissä, joissa on monikielisiä lapsia. Kieli- ja kulttuuriryhmien koordinaattori koordinoi toimintaa.

Päiväkodinjohtajalla on tärkeä rooli yksikkönsä kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen toteuttamisessa yhdessä monikulttuurisuusvastaavan kanssa. Hän johtaa toimintayksikkönsä kieli- ja kulttuuritietoista varhaiskasvatusta, esiopetusta ja valmistavaa opetusta. Päiväkodinjohtaja on vastuussa siitä, että toimintaa toteutetaan, arvioidaan ja dokumentoidaan ohjeiden mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen ja kodin välisessä yhteistyössä huomioidaan perheen kieli- ja kulttuuritausta sekä kokemukset lähtömaasta. Huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa ja vanhempainilloissa käytetään tarvittaessa tulkkeja. Yhteistyö huoltajien kanssa on onnistuneen oppimispolun perusta. Lapsen vasukeskustelussa korostetaan oman äidinkielen merkitystä, kehittymistä ja tukemista.

Oman äidinkielen opetus Oulussa

Oman äidinkielen osaaminen luo pohjan ajattelulle, tunteiden käsittelemiselle ja oppimiselle. Se tukee myös suomen kielen oppimista. Vastuu lapsen oman äidinkielen säilymisestä ja kehittämisestä on huoltajilla. Oman äidinkielen opetusta järjestetään vuosittain suurimpien kieliryhmien lapsille. Näin oman äidinkielen ryhmät saattavat vaihtua vuosittain. Oman äidinkielen opetuksessa jokaisella lapsella on yksilölliset lähtökohdat ja tavoitteet kielen opetukseen. Oman äidinkielen opettaja tekee yhteistyötä lapsen ja ryhmän henkilöstön kanssa mm. S2-kartoituksen Kielikompassi osion osalta. Oman äidinkielen opettaja kertoo omat havaintonsa lapsen äidinkielestä, minkä henkilöstö kirjaa Kielikompassiin. Tavoitteena on tukea ja ylläpitää lapsen äidinkieltä ja kulttuuri-identiteettiä. Oman äidinkielen opetusta antavat äidinkielenään ko. kieltä puhuvat opettajat. Päiväkodin henkilöstö voi järjestää oman äidinkielen kielikerhoja lapsiryhmän tarpeiden mukaan.

Kaksikielinen varhaiskasvatus Oulussa

Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden kieliohjelma kattaa varhaiskasvatuksen, perusasteen ja lukio-opetuksen. Kieliohjelma on osa varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmia. Kieliohjelman tavoitteena on taata lapsille ja nuorille laaja ja monipuolinen kielitaito tasapuolisesti kaupungin eri alueilla. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tehtävä on tutustuttaa lapsia eri kieliin ja kulttuureihin.

Kielirikasteisessa varhaiskasvatuksessa lapsi ei tarvitse aiempaa kokemusta kielestä. Kielirikasteisessa varhaiskasvatuksessa lapset oppivat kieltä oman henkilökohtaisen kokemuksen sekä itse tekemisen kautta. Toiminnallinen ja tutkiva ote kielen oppimisessa tukee lapsen kielitietoisuutta ja edistää eri kielten rinnakkaista käyttöä. Lapset tutustuvat kieliin leikkien ja tutkien. Kieltä käytetään lauluissa, loruissa, leikeissä sekä arjen toiminnoissa. Kielen oppimiseen liittyy kannustava, positiivinen ja iloinen oppimiskokemus. Päiväkodin henkilöstö voi järjestää lapsiryhmässä kielikerhoja ja kielisuihkutusta.

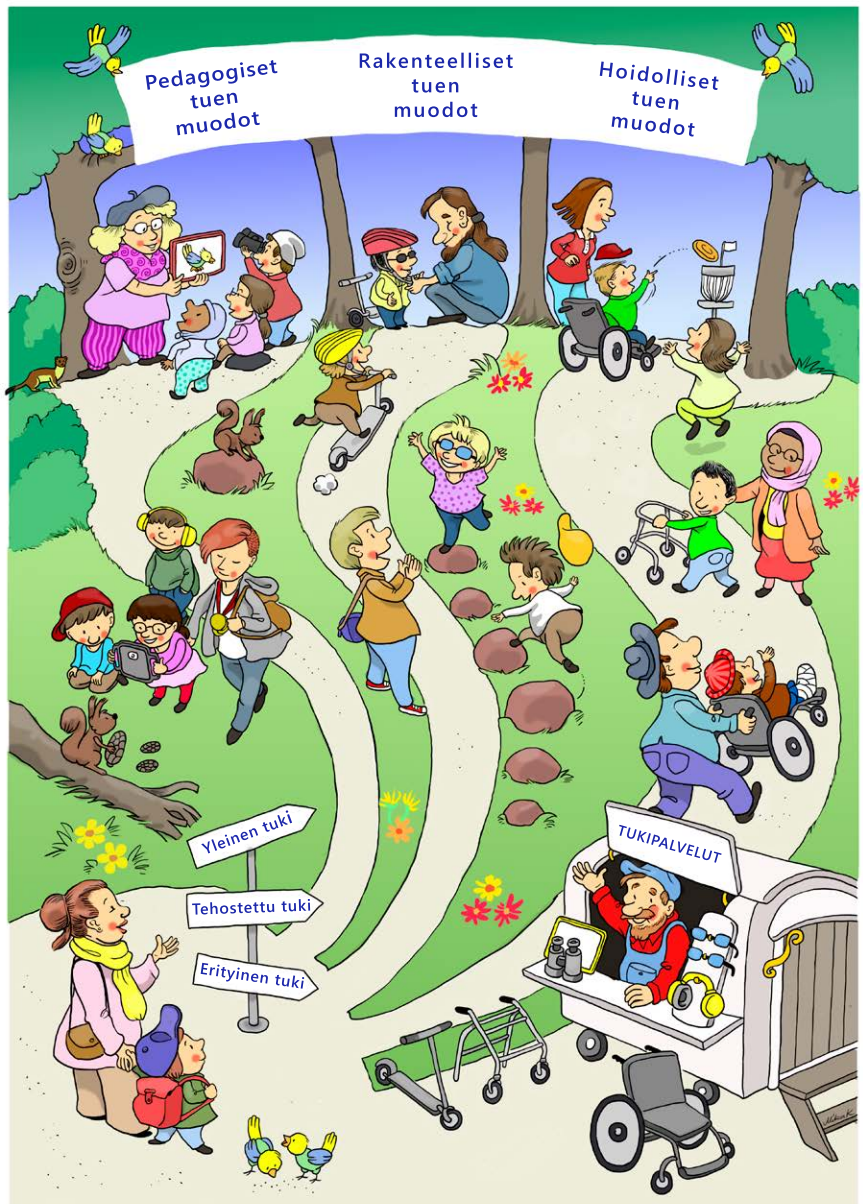
Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan tarkemmat opetuksen ja kasvatuksen tavoitteet kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi. Suunnitelmaan kirjataan myös yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä oppimisympäristön huomiointi.

Tavoitteena on tukea ja ylläpitää lapsen äidinkieltä ja kulttuuri-identiteettiä. Oman äidinkielen opetusta antavat äidinkielenään ko. kieltä puhuvat opettajat.

5

Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty⁹⁸. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa

tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Lapsen tuki Oulussa

Oulun varhaiskasvatuksessa lapsen tuen toteuttamisen lähtökohtana on laadukas varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan lasten erilaiset lähtökohdat ja yksilölliset tavat oppia. Toiminnan pedagoginen suunnittelu perustuu lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin, joihin kirjataan lapsen valmiudet, vahvuudet ja tuen tarpeet yhdessä huoltajan kanssa. Nämä muodostavat tavoitteet koko varhaiskasvatusryhmän toiminnan suunnittelulle ja toteutukselle.

Laadukkaaseen varhaiskasvatukseen kuuluvat muun muassa sensitiivinen ja lapsilähtöinen pedagogiikka, pienryhmätoiminta, suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, oppimisympäristön ja toiminnan selkeä jäsentäminen, ennakointi sekä kuvien ja puhetta tukevien kommunikointimuotojen käyttäminen. Jos laadukas varhaiskasvatus ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, on lapsella oikeus saada tukea hänen tarvettaan vastaavalla tasolla. Tuen tasot ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki ja tukitoimet aloitetaan heti tuen tarpeen ilmaantuessa. Varhaiskasvatuksessa tuki järjestetään kiinteänä osana lapsen arkea ja päivittäistä toimintaa. Tuen suunnittelun lähtökohtana on avoin yhteistyö huoltajien kanssa.

Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä⁹⁹ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtymässä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikutavuutta ja riittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹⁰⁰.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen

osallistumisen edellyttämiä tulkittamis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹⁰¹.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta¹⁰². Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹⁰³ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹⁰⁴.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹⁰⁵. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta¹⁰⁶. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa.

99 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

100 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

101 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

102 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

103 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

104 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

105 Varhaiskasvatuslaki 31 §

106 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹⁰⁷. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹⁰⁸. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹⁰⁹, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä.

107 Varhaiskasvatuslaki 15 d §
108 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

109 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut Oulussa

Oulun kaupungin varhaiskasvatuksessa lapsen tarvitsema tuki järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti lapsen lähiympäristön varhaiskasvatuspaikassa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on tukea jokaisen lapsen yksilöllistä kehitystä ja oppimista. Lähtökohtana on lapsen tuen ensisijaisuus sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion arvoihin. Inklusiiviseen varhaiskasvatukseen kuuluu moninaisuuden arvostus ja kaikkien lasten osallisuus sekä oikeus oppia ja iloita oppimisestaan.

Inklusiivisten periaatteiden mukaisesti jokainen lapsi on tasa-arvoinen ja yhdenvertainen ryhmän jäsen. Henkilöstö varmistaa, että kaikki lapset tuntevat kuuluvansa ryhmään ja syrjintää ei sallita. Aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus on sensitiivistä ja kannustavaa. Lapsen ei tarvitse muuttua vaan lapsen tuki toteutetaan ryhmän toimintakulttuuria muokkaamalla. Henkilöstö muuttaa toimintaansa ja varhaiskasvatusympäristöä lapsen tarpeita vastaavaksi. Varhaiskasvatuksen inklusiivista toimintakulttuuria kehitetään vahvistamalla henkilöstön ammatillista erityispedagogista osaamista.

Inklusio sisältää tuen toteuttamisen monimuotoisissa ryhmissä lasten tuen tarpeen mukaisesti. Lapsen tuki järjestetään ensisijaisesti erilaisin joustavin ja tarkoituksen mukaisin pedagogisin, rakenteellisin ja hoidollisin järjestelyin lapsen omassa päiväkodissa tai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsen edun tai tuen tarpeen niin vaatiessa, tuki voidaan järjestää pedagogisesti tai rakenteellisesti vahvistetussa alueellisessa pienryhmässä. Kun lapsi tarvitsee erityispedagogista tukea kokoaikaisesti ja jatkuvasti, tuki voidaan järjestää lapsimäärältään pienemmässä erityisryhmässä. Lapsen tuki toteutuu Oulun kaupungin Tuen strategian mukaisesti

yhtenäisenä kasvun ja opin polkuna varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa sekä perusopetukseen siirryttäessä.

Vastuu lapsen tuen toteutumisesta on koko varhaiskasvatuksen henkilöstöllä työnkuviansa mukaisesti. Lasten yksilöllistä kasvua, oppimista ja hyvinvointia tuetaan kaikissa lapsen oppimisympäristöissä heti tuen tarpeen ilmaannuttua. Henkilöstön tehtävänä on tukea jokaisen lapsen vahvuuksia ja myönteisiä oppimiskokemuksia. Ryhmän henkilöstö arvioi ja kehittää säännöllisesti pedagogiikkaa, toimintamenetelmiä ja oppimisympäristöä lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjattujen yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti. Oppimisympäristöjen muokkaaminen eli aikaan, tilaan ja paikkaan sekä ryhmäkokoon liittyvä jäsentäminen tukee koko ryhmän oppimista ja hyvinvointia. Vuorovaikutuksessa korostuu sensitiivisyys, kannustava ja positiivinen ilmapiiri sekä lasten keskinäisten sosiaalisten suhteiden tukeminen.

Lasten yksilölliset tavoitteet ja niiden toteuttamisen menetelmät sekä muutokset oppimisympäristössä kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan. Päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta, tuen toteuttamisesta ja arvioinnista. Koko ryhmän henkilöstö osallistuu tukea tarvitsevan lapsen kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon. Perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja vastaa lapsen tuen toteuttamisesta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan ja arviointiin perhepäivähoidossa.

Oulussa alueellisen tuen palveluvastaava koordinoi tuen järjestämistä oman alueensa varhaiskasvatuspalveluissa sekä vastaa tuen tasoa ja

tukipalveluita koskevista päätöksistä. Alueellisen tuen palveluvastaava, päiväkodin johtaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaavat yhteistyössä tuen resurssien kohdentamisesta toimintayksiköissä. Päiväkodin johtaja vastaa tuen toteutumisesta sekä henkilöstön ammatillisesta osaamisesta lapsen tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii erityispedagogiikan asiantuntijana yhteistyössä henkilöstön kanssa suunnitellen, kehittämällä, ohjaten ja arvioiden lasten tuen toteutumista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja antaa konsultaatiotukea ja/tai osa-aikaista tai koko-aikaista opetusta ryhmissä yksittäisen lapsen kanssa säännöllisesti tai jaksoittain.

Lapsi- ja ryhmäkohtainen avustaja mahdollistaa tukea tarvitsevan lapsen/lasten osallisuuden toteutumisen ryhmässä tukipalvelupäätöksen mukaisesti. Avustaja toimii yhtenä tiimin jäsenenä ohjaten myös kaikkia ryhmän lapsia.

Lisäksi Oulussa varhaiskasvatuksen mentorit ovat vahvistamassa pedagogista tukea ryhmissä. Esityksen mentorien konsultoinnista ryhmään tekee päiväkodin johtaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä ryhmän henkilöstön kanssa.

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹¹⁰. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.¹¹¹

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.¹¹² Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.¹¹³

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvat- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹¹⁴.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹¹⁵. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Piden- nettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehdoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹¹⁶.

110 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

111 Varhaiskasvatuslaki 15 d §, 4. momentti

112 Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

113 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

114 Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

115 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 § 3 momentti

116 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

Yhteistyö tuen aikana Oulussa

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Lapsen vahvuksien ja onnistumisten esiintuominen sekä myönteisen palautteen antamisen merkitys korostuu keskusteluissa tukea tarvitsevan lapsen huoltajan kanssa. Sujuva yhteistyö perustuu huoltajien ja henkilöstön väliseen luottamukseen ja avoimeen vuorovaikutukseen. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on tukea lapsen oppimista, kehitystä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja tiedottavat huoltajia tuen järjestämisen periaatteista, toteuttamistavoista ja vastuista. Varhaiskasvatuksen henkilöstö kohtaa huoltajan päivittäin lapsen tuonti- ja hakutilanteissa ja hyödyntää lisäksi sähköisiä kanavia tiedottamisessa.

Varhaiskasvatuksen toimipaikan vaihtuessa tai lapsen siirtyessä esiopetukseen, tiedonsiirrostä sovitaan huoltajan kanssa. Tiedonsiirrostä vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Lapsen tietojen siirtämisen lähtökohtana on aina yhteistyö huoltajien kanssa ja heidän antamansa suostumus tiedonsiirtoon. Tuen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta

välttämättömät tiedot siirretään salassapito-velvollisuuden estämättä. Tiedot tulee arvioida jokaisessa yksittäistapauksessa erikseen. Päiväkodin johtajan vastuulla on huolehtia, että henkilöstö tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa (luku 1.3).

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyön tavoitteena on lapsen ja lapsiryhmän hyvinvoinnin, kasvun sekä oppimisen edistäminen ja tukeminen. Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi hyvinvointipalvelujen terveydenhuollon tai sosiaalitoimen asiantuntijat sekä muut mahdolliset asiantuntijat. Monialainen verkosto osallistuu lapsikohittaisen tuen järjestämiseen sekä tuen vaikutusten seurantaan ja arviointiin. Huoltajien kanssa keskustellaan avoimesti, keiden toimijoiden on keskeistä olla mukana verkostossa lapsen tuen järjestämisen kannalta. Varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja kokoavat yhteistyössä huoltajat ja monialaisen verkoston yhteiseen tapaamiseen.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso¹¹⁷ ja tuen muodot¹¹⁸ tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹¹⁹. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoli-liuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja

tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuuluttua tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹²⁰.

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osaa aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös¹²¹.

Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä.

117 Varhaiskasvatustalaki 15 a §

118 Varhaiskasvatustalaki 15 b §

119 Varhaiskasvatustalaki 15 c §

120 Varhaiskasvatustalaki 35 ja 38 §

121 Varhaiskasvatustalaki 15 c §

Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmetyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹²². Tehostetun tuen antamista tehdään hallintopäätös¹²³.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²⁴.

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹²⁵. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen

ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustointia. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia** ja **hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvo-perustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen

122 HE 148/2021 vp, s. 32

123 Varhaiskasvatustalaki 15 e §

124 Varhaiskasvatustalaki 15 e §

125 Varhaiskasvatustalaki 15 b §

toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹²⁶. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikais-sairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu.

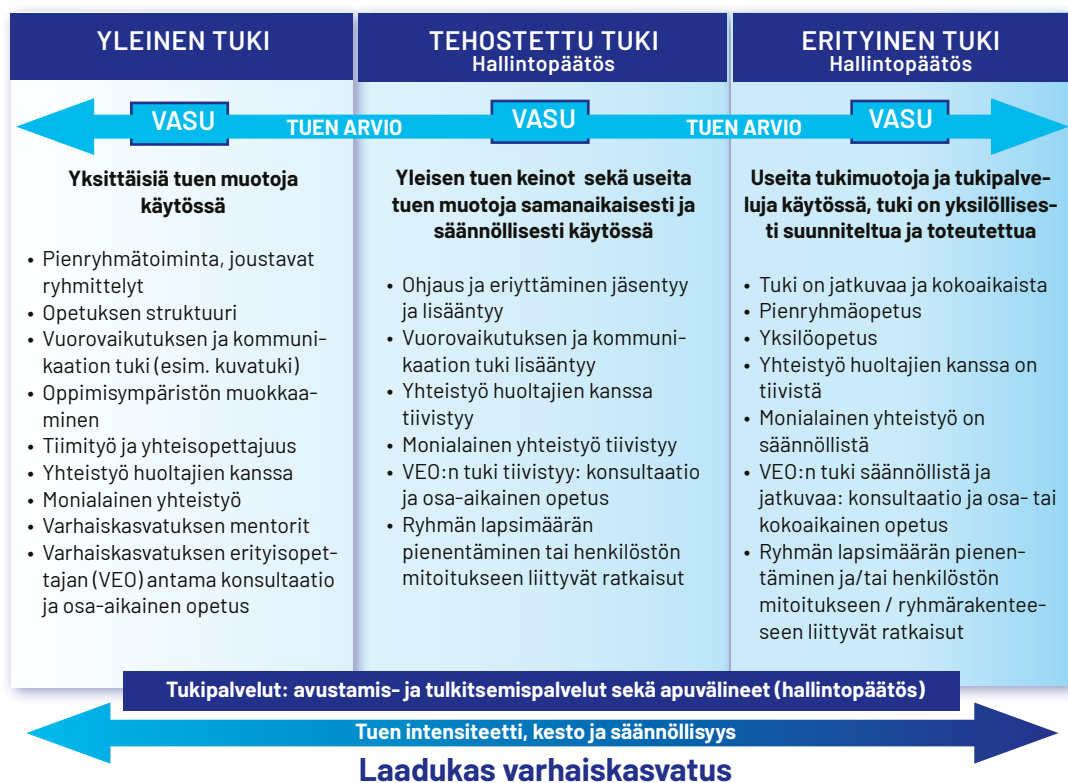
Tuen toteuttaminen Oulun varhaiskasvatuksessa

Lapsella on oikeus saada viipymättä tarvitsemaansa tukea yleisen, tehostetun tai erityisen tuen tasolla. Tuen tarpeen varhainen tunnistaminen ja oikea-aikainen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki ennaltaehkäisee oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä. Lapsen tuki on prosessi, jossa tuen vahvuus, säännöllisyys, tarvittava erityisosaaminen ja tuen muotojen määrä lisääntyvät portaattomana jatkumona. Tuki järjestetään osana lapsen varhaiskasvatustoimintaa ja sen perustana on laadukas varhaiskasvatus. Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen ratkaisut ja toimintamallit on kuvattu alla olevassa kaaviossa.

Yleinen tuki

Mikäli laadukas varhaiskasvatus ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, tuen vahvistaminen tulee aloittaa viipymättä. Aloitteen lapsen tuen vahvistamisesta voi tehdä varhaiskasvatusryhmän henkilöstö, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, huoltaja tai muu asiantuntija. Yleinen tuki sisältää yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja ja tukitoimia, jotka toteutetaan kiinteänä osana ryhmän pedagogista toimintaa. Yksittäisiä tuen keinoja voivat olla esimerkiksi erilaiset työtavat tai pedagogiset menetelmät, lapsen yksilölliset tarpeet huomioonottava pienryhmätoiminta, kokopäiväpedagogiikka tai turvallisen fyysisen, psyykkisen tai sosiaalisen oppimisympäristön vahvistaminen. Yleinen tuki voi olla myös

Lapsen tuen jatkumo Oulussa

varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaa konsultaatiota ja osa-aikaista opetusta. Ryhmän toiminnassa huomioidaan sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa yhdessä huoltajan kanssa yleisen tuen keinot ja tavoitteet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tukitoimet kirjataan konkreettisesti ja tavoitteet asetetaan henkilöstön toiminnalle. Tukitoimien vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti. Oulun varhaiskasvatuksessa on käytössä pedagogisen suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin tueksi Tiimin pedagogiikan nelikenttä ([Liite 1. Tiimin pedagogiikan nelikenttä](#)) sekä Pedagogisen tuen tsekkauslista ([Liite 2. Pedagogisen tuen tsekkauslista](#)). Oppimisympäristön suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin käytetään Varhaiskasvatusympäristön arviointimallia (luku 3.2). Lisäksi varhaiskasvatuksen mentorit toimivat pedagogisen tuen vahvistajana lapsiryhmissä.

Tehostettu tuki

Kun yleisen tuen keinot ovat käytössä ja lapsi tarvitsee samanaikaisesti ja säännöllisesti useita tuen muotoja, arvioidaan tehostetun tuen tarvetta. Tehostettu tuki on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Siinä korostuvat lapselle annettavien tukimuotojen yksilöllisyys ja suunnitelmallisuus. Tehostettu tuki toteutetaan lapsen varhaiskasvatusryhmässä. Tehostetussa tuessa lapsen ohjausta ja toiminnan eriyttämistä suunnitellaan ja toteutetaan yksilöllisemmin. Esimerkiksi yksilöllisesti suunnitellun kuvatuken avulla vahvistetaan vuorovaikutuksen, kommunikaation tai toiminnanohjauksen tukea lapselle. Tehostettua tukea voidaan järjestää myös lapsiryhmän kokoon tai henkilökunnan mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvillä ratkaisuilla. Tehostetun tuen aikana varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultatio ja osa-aikainen opetus tiivistyy.

Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa tehostetun

tuen menetelmät, toimintatavat ja tavoitteet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhteistyössä huoltajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Myös monialainen yhteistyö tiivistyy ja mahdollisia asiantuntijalausuntoja hyödynnetään tuen suunnittelussa sekä toteuttamisessa huoltajan suostumuksella. Tehostetun tuen tukitoimien riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa.

Erityinen tuki

Kun yleisen tai tehostetun tuen toimenpiteet ja ratkaisut eivät riitä, arvioidaan lapsen erityisen tuen tarvetta. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista. Se on jatkuvaa ja kokoaikaista sekä yksilöllisesti suunniteltua ja toteutettua. Erityinen tuki voidaan toteuttaa pienryhmäopetuksena tai yksilöopetuksena sekä yhteisopettajuuden eri mallein. Oppimisympäristö, opetusmenetelmät ja materiaalit valitaan lapsen tarpeiden pohjalta.

Erityinen tuki toteutetaan ensisijaisesti lapsen lähipäiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu erityisen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Erityisen tuen aikana varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki on säännöllistä ja jatkuvaa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki voi olla konsultoivaa ja osa-aikaista tai kokoaikaista opetusta. Lapsen edun ja tuen tarpeen niin vaatiessa, tukea voidaan järjestää pedagogisesti vahvistetussa alueellisessa pienryhmässä. Tällöin erityispedagogista osaamista vahvistetaan esimerkiksi siten, että ryhmässä toimii osa- tai kokoaikaisesti varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Kun lapsi tarvitsee erityistä tukea ja opetusta kokoaikaisesti ja jatkuvasti, tuki voidaan järjestää lapsimäärältään pienemmässä erityisryhmässä.

Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa erityisen tuen menetelmät, toimintatavat ja tavoitteet

lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhdessä huoltajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Yhteistyö vahvistuu varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä huoltajan kanssa erityisen tuen aikana. Monialainen yhteistyö on säännöllistä ja mahdollisia asiantuntijalausuntoja hyödynnetään tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa huoltajan suostumuksella. Erityisen tuen tukitoimien vaikuttavuutta arvioidaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa.

Pidennetty oppivelvollisuus

Lapsella on oikeus pidennettyyn oppivelvollisuuteen, jos hänen ei ole mahdollista saavuttaa perusopetuksessa säädettyjä tavoitteita yhdeksässä vuodessa vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi. Huoltajille kerrotaan pidennetyyn oppivelvollisuuden järjestämisen eri vaihtoehtoista.

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta ja jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen. Pidennettyä oppivelvollisuutta edeltävä 5-vuotiaana alkava esiopetus järjestetään aina päiväkodissa.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta tehdään erillinen hallintopäätös.

Huoltaja päättää osallistuuko lapsi esiopetukseen jo viisivuotiaana eli ennen oppivelvollisuuden alkamista. Huoltajat voivat hakea lapselle pidennettyä oppivelvollisuutta psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon perustuen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista eli ennen kuin lapsi täyttää kuusi vuotta. Pidennetyssä oppivelvollisuudessa lapselle tehdään myös päätös erityisestä tuesta. Oulun kaupungissa päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisestä tuesta tehdään kulloinkin voimassa olevan delegointisäännöksen mukaisesti.

Tuen muodot

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen muodot suunnitellaan aina lapsi- ja ryhmäkohtaisesti työtapoja ja oppimisympäristöjä muokkaamalla. Tuen muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja, jotka toteutuvat osana lapsen varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa.

Pedagogiset tuen muodot ovat ensisijainen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Niitä ovat esimerkiksi selkeä ja ennakoitava päiväjärjestys, pienryhmätoiminta ja oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi kuvien ja tukiviittomien käyttö sekä teknologiset ratkaisut. Ryhmissä on käytössä havainnoinnin, tuen toteuttamisen sekä arvioinnin välineinä [Tiimin pedagogiikan nelikenttä](#) (Liite 1) ja [Pedagogisen tuen tsekkauslista](#) (Liite 2). Näiden avulla arvioidaan ja vahvistetaan pedagogisen tuen toteutumista ryhmässä. Tukea voidaan vahvistaa myös varhaiskasvatuksen mentorin toteuttaman ohjauksen avulla.

Rakenteellista tukea ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilökunnan mitoittamiseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut

sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio. Erityisopettajan tuki voi olla esimerkiksi yhteisopettajuutta, mallintamista, pienryhmien ohjaamista ja oppimisympäristöjen muokkauksista. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta kokoaikaisesta opetuksesta on kyse silloin, kun ryhmässä on kokoaikaisesti erityisopettaja. Useamman lapsen tuen toteuttamiseksi voidaan lapsiryhmään kohdentaa lisäresursseina tarvittaessa muuta varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Avustamispalvelu voi olla lapsikohtaista tai useammalle lapselle kohdistuvaa rakenteellista tukea ryhmässä.

Hoidollinen tuki on perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvää tukea ja niiden järjestelyjä. Hoidolliseen tukeen sisältyy muun muassa lääkehoitosuunnitelma, joka laaditaan yhteistyössä huoltajien ja ryhmän henkilöstön kanssa huoltajan ilmoittaessa lapsen lääkehoidon

tarpeesta. Lääkehoitosuunnitelman laadinnasta on erillinen ohjeistus kaupungin sähköisessä järjestelmässä. Lääke- ja sairaudenhoito eivät ole riippuvaisia lapsen tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan lapsen tarpeen mukaan.

Tukipalvelut

Lapsella on oikeus saada varhaiskasvatuksessa tukipalveluja, joita ovat varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama konsultaatio ja opetus, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineet. Tukipalvelut järjestetään lapsikohtaiseen arvioon perustuen tuen tasosta riippumatta lapsen tuen tarpeen mukaan. Avustamispalvelut voi kohdentua yhdelle tai useammalle tukea tarvitsevalle lapselle ryhmässä. Tukipalveluista päätetään tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätöksessä. Yleisen tuen tasolla tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Palvelut toteutetaan pääsääntöisesti kaupungin omana toimintana.

Pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot

PEDAGOGISET	RAKENTEELLISET	HOIDOLLISET
<ul style="list-style-type: none"> • Varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut, esimerkiksi pienryhmätoiminta, päiväjärjestys kuvin • Oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut • Tarvittavat erityispedagogiset menetelmät • Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö, teknologiset ratkaisut • Käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaan, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi • Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi • Varhaiskasvatuksen mentorin tuki 	<ul style="list-style-type: none"> • Tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen • Henkilöstön mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut, ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla • Lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut, lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa • Tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttö ja esteettömyyden huomioiminen • Pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto • Varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio 	<ul style="list-style-type: none"> • Perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät • Terveystuettavat hoidolliset tarpeet, esimerkiksi pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavaliioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet • Lapsen tilanteen kokonaisarviointi ja tuen suunnittelu tapauskohtaisesti • Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan
<ul style="list-style-type: none"> • Tiimin pedagogiikan nelikenttä • Pedagogisen tuen tsekkauksista • Varhaiskasvatusympäristön arviointi 		

5.4 Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹²⁷. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä

ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arviotaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista¹²⁸.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

127 Varhaiskasvatustilaki 15 a ja d §

128 Varhaiskasvatustilaki 15 d § ja 20 §

Lapsen tuen arviointi Oulussa

Lapsen tuen arvioinnin lähtökohtana ovat lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä tuen tarpeiden mahdollisimman varhainen tunnistaminen. Suunniteltaessa lapsen tukea arviointi kohdistuu varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan, toimintatapoihin sekä oppimisympäristöön kaikissa oppimistilanteissa.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin. Lapsen tarvitsemaa tukea suunniteltaessa, järjestettäessä sekä arvioitaessa tehdään yhteistyötä lapsen ja lapsen huoltajan kanssa. Lapsen ja huoltajan osallisuus huomioidaan sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa että tukea toteutettaessa. Oulussa on käytössä kokemuksellinen hyvinvointikysely, jota voidaan hyödyntää lapsen kuulemisen tukena. Arvioitaessa, suunniteltaessa ja toteuttaessa tukea hyödynnetään mahdollisia asiantuntijalausuntoja. Lapsikohtaisesti monialaista yhteistyötä tehdään mm. sosi- ja terveystieteiden toimijoiden kanssa.

Lapselle annettava yleinen, tehostettu tai erityinen tuki perustuu tuen tarpeen arviointiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Tuen tarve, muodot ja tukipalvelut arvioidaan aina lapsikohtaisesti, vähintään kerran vuodessa. Lapsen tuen tarpeen tai varhaiskasvatuspaikan muuttuessa tulee tuen riittävyys ja toteutuminen arvioida uudelleen.

Lapsen tuen tarpeen tai varhaiskasvatuspaikan muuttuessa tulee tuen riittävyys ja toteutuminen arvioida uudelleen.

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹²⁹. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹³⁰. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muutunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.¹³¹

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹³². Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

129 Varhaiskasvatustalaki 15 d § ja 23 §

130 Varhaiskasvatustalaki 15 d § ja 23 §

131 HE 148/2021 vp, s. 34

132 Varhaiskasvatustalaki 15 e §

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osaksi kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

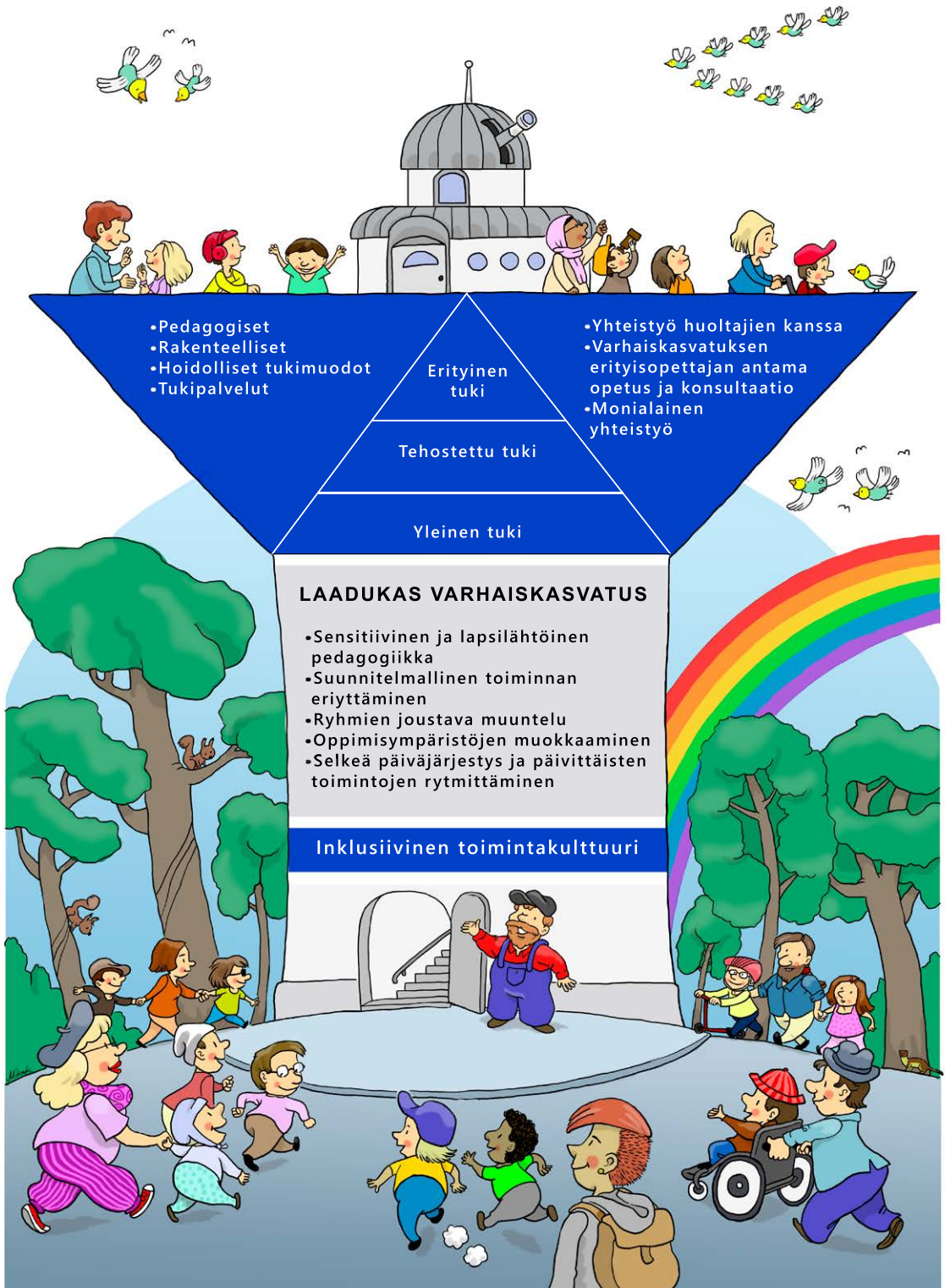
Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajan kohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveystalvet, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹³³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana Oulussa

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman rakenteessa on huomioitu valtakunnan perusteissa määritelty lapsen tarvitsema tuki. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajan kanssa ja lasta kuullaan hänen kehityksensä, ikätasonsa ja valmiutensa huomioiden.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan lapsen tuen taso, tuen muodot, tukipalvelut sekä tuen toteuttaminen ja siihen liittyvät vastuut ja työnjako. Suunnitelmaan kirjataan myös tukeen liittyvät päätökset. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan tarvittavat sosiaali- ja terveystyöpalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, esimerkiksi silloin kun lapsen terapia toteutuu varhaiskasvatuspäivän aikana ja terapeutti osallistuu varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan. Suunnitelmaan kirjataan myös toiminnan tavoitteiden muuttuminen sekä tavoitteiden saavuttaminen tai kun tuen tarve ja siihen liittyvät toimenpiteet ovat päättyneet. Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa hyödynnetään mahdollisia asiantuntijalausuntoja. Tuen tarvetta ja sen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja sen arvioinnista tuen aikana vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä muun henkilöstön kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu suunnitelman laadintaan ja arviointiin erityispedagogiikan asiantuntijana. Lapsen tuen tarpeen muuttuessa ja siirryttäessä tuen tasolta toiselle, varhaiskasvatuksen erityisopettaja

osallistuu esityksen tekemiseen yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa.

Perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja saa ohjausta suunnitelman laadintaan varhaiskasvatuksen erityisopettajalta, kun lapsella on tuen tarve. Tukea tarvitsevan lapsen osallistuessa avoimeen varhaiskasvatukseen, hänelle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana suunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa.

Yksityisessä perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja saa ohjausta suunnitelman laadintaan tarvittaessa yksityistä varhaiskasvatusta valvovalta koordinaattorilta ja varhaiskasvatuksen erityisopettajalta. Yksityisessä päiväkodissa varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja sen arvioinnista tuen aikana vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu suunnitelman laadintaan ja arviointiin erityispedagogiikan asiantuntijana arvioitaessa tuen tarvetta.

Mikäli lapsi on esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa, tuki tulee yhteensovittaa ja kirjata myös lapsen esiopetuksen tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan tai henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS). Tällöin lapsen tuesta ja tarvittavista tukipalveluista tehdään hallintopäätökset sekä perusopetus- että varhaiskasvatustarpeen mukaisesti. Jos lapsella on tukipalveluita yleisen tuen tasolla, myös siitä tehdään hallintopäätös.

Tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹³⁴. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolokia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹³⁵. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹³⁶. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämismvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla¹³⁷. Päätös on aina perusteltava¹³⁸. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹³⁹.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁴⁰.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹⁴¹.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁴². Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämismvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen¹⁴³.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispuolustuksen mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

134 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

135 Hallintolaki 34 §

136 HE 148/2021 vp, s. 35

137 Varhaiskasvatuslaki 62 §

138 Hallintolaki 34, 45 § 1 momentti, 47 § ja varhaiskasvatuslaki 15 a §

139 HE 148/2021 vp, s. 36

140 HE 148/2021 vp, s. 34

141 Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §

142 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

143 HE 148/2021 vp, s. 30

Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista Oulussa

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksen valmistelu käynnistyy arvioimalla lapsen tarvitsemaa tukea. Tuen arviointi voi käynnistyä henkilöstön tekemien havaintojen tai huoltajien, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijan tekemän aloitteen perusteella. Tuen järjestämiseen liittyvät hallintopäätökset tehdään kulloinkin voimassa olevan kaupungin ohjeistuksen ja delegointisäännön mukaisesti.

Huoltajia kuullaan tehostettua ja erityistä tukea sekä tukipalveluja esitettäessä. Lapsen näkökulma ja mielipide huomioidaan lapsen ikä- ja kehitystasolle sopivalla tavalla. Hallintopäätökseen kirjataan pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot sekä tukipalvelut (avustamis- ja tulkitsemispalvelut ja apuvälineet) ja varhaiskasvatuksen toimipaikka. Lapsiryhmän rakenteellisia järjestelyjä ovat ryhmän lapsimäärän pienentämiseen, henkilökunnan mitoitukseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama konsultaatio ja osa-aikainen tai kokoaikainen opetus.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksen valmistelu käynnistyy arvioimalla lapsen tarvitsemaa tukea.

Varhaiskasvatuksen opettaja arvioi lapsen tuen toteutumista ja sen riittävyyttä yhteistyössä huoltajan kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tuen arviointiin. Kun lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arvioinnissa todetaan, että lapsen saama tuki ei ole riittävää, varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa esityksen tehostetusta tai erityisestä tuesta sekä tukipalveluista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista valmistellaan hallintopäätös. Ennen päätöksen tekemistä huoltajaa tai muuta laillista edustajaa on kuultava. Hallintopäätöksen tekee alueellisen tuen palveluvastaava varhaiskasvatuksen erityisopettajan esityksestä. Yleisen tuen tasolla tukipalveluista tehdään

erillinen hallintopäätös. Hallintopäätöksiin liitetään valitusosoitus, jonka avulla huoltajat voivat hakea siihen muutosta.

Tehostettu ja erityinen tuki sekä tukipalvelut tarkistetaan tuen tarpeen ja varhaiskasvatuksen toimipaikan muuttuessa. Esiopetukseen siirryttäessä tuki arvioidaan uudelleen perusopetuslain mukaisesti. Kun lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatukseen, tehostetusta ja erityisestä tuesta ja tarvittavista tukipalveluista tehdään hallintopäätös sekä perusopetus- että varhaiskasvatuslain mukaisesti. Hallintopäätös tehdään määräaikaista ja kumotaan, jos tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalvelujen päätösprosessi Oulun kaupungissa

Arviointi

- Varhaiskasvatuksen opettaja *) arvioi tukea yhdessä huoltajan kanssa, varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) on mukana tuen arvioinnissa
  - Lapsi tarvitsee tehostettua tai erityistä tukea
  - Lapsi tarvitsee mahdollisia tukipalveluita (tulkitsemis- ja avustamispalvelut ja apuvälineet)

Esitys

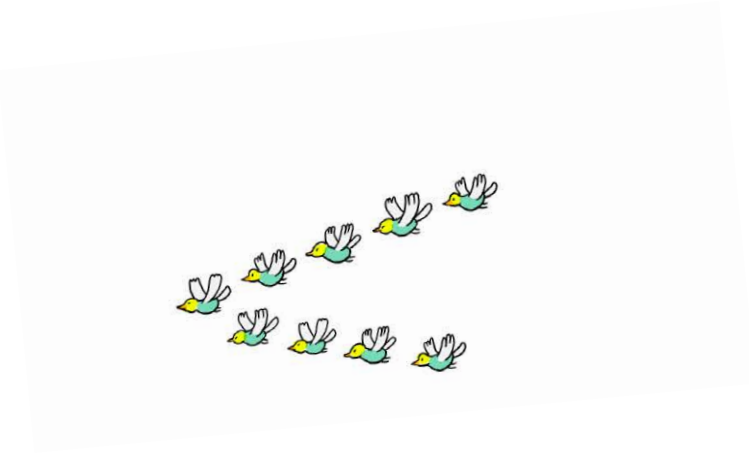
- Varhaiskasvatuksen opettaja *) kirjaa esityksen tuen tasosta ja tukipalveluista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan hallintopäätöstä varten yhteistyössä veon kanssa
- Päätökseen kirjataan tuen muodot (ks. luku 5.5), varhaiskasvatuksen toimipaikka sekä tukipalvelut
- Ennen päätöksen tekemistä huoltajaa on kuultava
- Veo valmistelelee päätösesityksen hallintopäätöstä varten
- Alueellinen valmistelija tarkistaa asiakirjan ja lähettää päätösesityksen alueellisen tuen palveluvastaavalle

Päätös

- Alueellisen tuen palveluvastaava tekee päätöksen tehostetusta tai erityisestä tuesta sekä tukipalveluista
- Päätös toimitetaan huoltajalle
- Varhaiskasvatuksen opettaja *) kirjaa tehostetun tai erityisen tuen tason ja tuen muodot sekä tukipalvelut lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan

*) perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa

6

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen

katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan
tai erityiseen katsomukseen
perustuva varhaiskasvatuspalvelu:
esimerkiksi Steiner-, Montessori-,
Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat.

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus Oulussa

Oulun kaupungin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa ei järjestetä erityiseen katsomukseen tai vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan perustuvaa varhaiskasvatusta. Oulussa Steiner-, Montessori- ja Reggio Emilia -pedagogiikkaan sekä kristilliseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta järjestetään yksityisten palveluntuottajien toimesta.

Yksityiset palveluntuottajat sitoutuvat toimimaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Yksityiset palveluntuottajat kuvaavat pedagogiikkaan liittyviä erityispiirteitä tarkemmin yksiköiden toimintasuunnitelmissa ja esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmissa.

Yksityiset palveluntuottajat kuvaavat pedagogiikkaan liittyviä erityispiirteitä tarkemmin yksiköiden toimintasuunnitelmissa ja esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmissa.

Oulussa Steiner-, Montessori- ja Reggio Emilia pedagogiikkaan sekä kristilliseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta järjestetään yksityisten palveluntuottajien toimesta.

7

Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹⁴⁴

Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnustetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁴⁵. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁴⁶. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁴⁷. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁴⁸.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisesta on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

145 Varhaiskasvatustalaki 24 §

146 Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

147 Varhaiskasvatustalaki 24 §

148 Varhaiskasvatustalaki 20 §

Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen Oulussa

Varhaiskasvatussuunnitelma on perustana toiminnan suunnittelulle, arvioinnille ja kehittämiseksi. Se on osa laadunhallintaa, jonka pohjalta toimintaa monipuolisesti arvioidaan ja kehitetään.

Arvioinnin tehtävänä on tarkastella toteutuvatko

varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut asiat lapsen arjessa. Arvioinnin avulla määritetään myös, miten toiminnalle asetetut tavoitteet on saavutettu ja tunnistetaan toiminnan vahvuuksia sekä nostetaan esiin kehittämistarpeita. Varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisessa, seurannassa ja arvioinnissa auttaa vuosikello.

Arviointia toteutetaan monella tasolla:

- lapsi
- kasvattaja
- tiimi
- yksikkö
- alue
- johtaminen
- varhaiskasvatuspalveluiden hallinto

Arviointitietoa kerätään eri tavoin ja menetelmin:

- lasten varhaiskasvatussuunnitelmat
- tiimien ja perhepäivähoidon ryhmävasut
- varhaiskasvatusympäristön arviointi
- päiväkotien ja perhepäivähoidon toimintasuunnitelmat
- auditointikäynnit
- asiakastyytyväisyys- ja henkilöstökyselyt
- alueelliset kehittämissuunnitelmat
- yksilö- ja ryhmäkohtaiset kehityskeskustelut

Yksilötason arviointi

Yksilötason arviointi on lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen arviointia yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa vähintään kerran toimintakaudessa ja tarvittaessa useammin. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet

varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsi osallistuu varhaiskasvatussuunnitelman arviointiin edellytyksensä mukaisesti. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Perhepäivähoitaja vastaa perhepäivähoidossa olevien lasten vasujen arvioinnista.

Lasten palautetta varhaiskasvatuksen toteutumisesta saadaan erilaisin menetelmin muun muassa lasten mielipiteitä kysymällä arjen eri tilanteissa, hymynaama-arviointien avulla ja tunnekortteja käyttäen. Myös lapset arvioivat pedagogista toimintaa omien kokemustensa perusteella. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kerätään kokemuksellista hyvinvointitietoa ja saatua arviointitietoa hyödynnetään varhaiskasvatus- ja esiopetusryhmissä työvälineenä ja pedagogiikan tukena sekä päiväkodin toimintakulttuurin kehittämiseksi. Lapsia kuuntelemalla saadaan arvokasta tietoa lapsista itsestään ja samalla päiväkotiarkeen avautuu näkökulmia, jotka muuten jäisivät ehkä kokonaan huomiotta. Lapsi tuntee itsensä arvokkaaksi, tärkeäksi ja hyväksytyksi, kun hän tulee kuulluksi. Tämä puolestaan vaikuttaa ratkaisevasti lasten hyvinvointiin.

Yksikkötason arviointi

Yksikkötason arviointi on pedagogisen toiminnan arviointia. Varhaiskasvatus on jatkuvaa havainnointia ja toiminnan kehittämistä tehtyjen havaintojen pohjalta. Ryhmän henkilöstö havainnoi ja dokumentoi yksittäisen lapsen sekä lapsiryhmän toimintaa ja suunnittelee toimintaa arvioinnin pohjalta. Myös oman toiminnan ja tiimin toiminnan arviointi on osa henkilöstön työtä. Ryhmän toimintaa arvioidaan päiväkodin tiimipalaverissa ja perhepäivähoidossa viikoittain. Päiväkotien ja perhepäivähoidon ryhmävasut ovat toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin aktiivinen työkalu. Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa arvioidaan varhaiskasvatuksen toteutumista toimintasuunnitelmien kautta. Arvioinnin kautta nousevat kehittämistoimenpiteet kirjataan yksikön toimintasuunnitelmaan. Vastuuhenkilö yksikkötasolla on päiväkodin johtaja tai yksityinen perhepäivähoitaja.

Henkilöstö arvioi säännöllisesti oppimisympäristöä varhaiskasvatusympäristön arviointimallin avulla. Arviointikriteerit on kuvattu luvussa

3.2. Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa on omia painopisteitä, joita vahvistetaan osaamisen ja pedagogisen toiminnan kehittämisen kautta. Myös huoltajilta saadaan palautetta varhaiskasvatustoiminnasta lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-keskusteluissa ja arvioinneissa. Päivittäinen yhteistyö huoltajien kanssa, vanhempainillat sekä toiminnalliset tapahtumat ovat luontevia arvioinnin paikkoja. Huoltajat voivat antaa palautetta toiminnasta myös kirjallisesti esimerkiksi sähköistä asiakaspalautelomaketta käyttäen. Palautteeseen vastataan mahdollisimman pian ja palautetta käsitellään siinä yksikössä, mistä palaute on tullut.

Varhaiskasvatuslaki velvoittaa henkilöstöä ilmoittamaan havaitsemastaan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisen epäkohdasta tai sen uhasta. Ilmoitusvelvollisuus koskee tilanteita, joissa toiminta tai olosuhteet voivat johtaa varhaiskasvatuslain tai sen tavoitteiden toteutumisen vastaiseen tilanteeseen. Tavoitteena on turvallisempi ja laadultaan parempi varhaiskasvatus.

Vanhemmilla tai lapsen muilla huoltajilla on käytössään varhaiskasvatuslain 54 §:n mukainen muistutus- ja kanteluoikeus. Mikäli lapsen vanhempi tai muu huoltaja on tyytymätön varhaiskasvatuksen laatuun tai siihen liittyvään kohteluun, kannattaa asian selvittämiseksi ensisijaisesti olla yhteydessä varhaiskasvatuksen henkilökuntaan tai päiväkodin johtajaan. Jos asiat eivät omassa varhaiskasvatuspaikassa selviä keskustellen, huoltajilla on oikeus tehdä asiasta varhaiskasvatuslain mukainen muistutus toiminnasta vastaavalle päiväkodin johtajalle tai varhaiskasvatusjohtajalle. Muistutus tehdään pääsääntöisesti kirjallisesti.

Kaikki saatu palaute otetaan huomioon kehittämiseksi. Oulussa on kehitetty kokemuksellista hyvinvointitietoa arvioiva toimintamalli, jonka tavoitteena on selvittää päiväkodin toimintakulttuurissa lasten hyvinvointia edistävät

Varhaiskasvatuksessa arvioidaan henkilöstön toimintaa.

ja estävät asiat. Hyvinvointia arvioidaan lasten, heidän huoltajiensa ja henkilöstön näkökulmasta. Päiväkodin tasolla käynnistyy vuorovaikutteinen ja yhteisöllinen prosessi, jonka tuloksena aikaansaadaan päiväkodin toimintakulttuuria kehittäviä sekä toiminnallisia että pedagogisia ratkaisuja. Kokemuksellinen hyvinvointitieto ja lasten sekä huoltajien osallisuuden vahvistaminen luovat edellytyksiä hyvinvoinnin edistämiseksi päiväkodissa. Myös arvioinnin tuloksiin syvennytään yhdessä. Tavoitteena on löytää konkreettisia arjen keinoja edistää päiväkodissa lasten hyvinvointia.

Järjestäjätason arviointi

Järjestäjätason arviointi on varhaiskasvatuksen järjestämisen, toiminnan ja laadun arviointia. Varhaiskasvatuksessa tehdään kehittämistyötä strategisten päämäärien sekä arvojen mukaan. Järjestäjän tasolla varhaiskasvatuksen laatua arvioidaan osana talousarvio- ja strategiaprosessia. Pedagogisen toiminnan sisältöjen kehittämisen painopisteet tarkennetaan vuosittain käyttösuunnitelmassa ja täydennyskoulutus kohdentuu painopistealueisiin.

Varhaiskasvatusjohtaja vastaa järjestäjätason arvioinnista.

Sivistys- ja kulttuuripalveluiden laaja asiakaskysely toteutetaan joka toinen vuosi. Koko varhaiskasvatuksen asiakaskysely käydään läpi esimiesten kanssa, keskeisistä tuloksista tiedotetaan kaupungin nettisivuilla ja kyselyn tulokset viedään myös sivistys- ja kulttuurilautakunnalle tiedoksi. Palautteen perusteella löydetään kehittämisen kohteet, joista laaditaan kehittämistoimet osaksi seuraavan vuoden käyttösuunnitelmaa. Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa konkreettisemmat toimenpiteet päivitetään toimintasuunnitelmiin. Yksikkökohtaiset tulokset ja sovitut kehittämistoimenpiteet käydään huoltajien kanssa läpi yksikön valitsemalla tavalla.

Varhaiskasvatuksessa toteutetaan sisäisiä auditointeja kunnallisiin ja yksityisiin päiväkodeihin. Vuosittain sovitaan auditointeihin osallistuva varhaiskasvatuksen johto ja asiantuntijat. Auditointikäynnit sovitaan ennakkoon ja ilmoitetaan päiväkodille. Auditointi toteutetaan pareittain havainnoiden yhden ryhmän toimintaa aamupäivän ajan. Havainnot kootaan yhteen ja niistä

keskustellaan ryhmän henkilökunnan ja esihenkilön kanssa. Jokaisesta auditointikohteesta kirjataan keskeiset havainnot ylös ja näistä laaditaan yhteenveto. Yhteenveto käydään esihenkilöiden kanssa läpi. Käynneillä nousee esiin toiminnan vahvuuksia ja kehittämisen kohteita. Toimenpiteet, joilla osaamista kehitetään, suunnitellaan yhdessä.

Kansallisen arvioinnin taso

Oulun varhaiskasvatus osallistuu kansallisen tason arviointiin ja seurantaan. Kansallinen arviointi sisältää muun muassa asiakirjojen ja prosessien arviointia sekä tavoitteiden toteutumisen arviointia. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi tukee kuntia arviointitehtävässä. Oulu

on mukana Karvin koordinoimassa varhaiskasvatuksen laadun arviointiverkostossa.

Arviointitoiminnasta saatavaa tietoa hyödynnetään varhaiskasvatussuunnitelmaprosessin, varhaiskasvatussuunnitelman ja toiminnan kehittämisessä. Arviointien tuloksena syntyneitä kehittämistoimenpiteitä ja parantunutta toimintaa päivitetään paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä toimintasuunnitelmiin. Sivistys- ja kulttuuripalveluissa seurataan valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelman kehittämistyötä ja tehdään valtakunnallisissa perusteissa tapahtuneiden muutosten edellyttämiä päivityksiä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisen ja arvioinnin vuosikello

Taulukko 5. Vuosikello.
Muokattu Edivan vasupohjaisen suunnittelun vuosikellon pohjalta

AIKA	Suunnittelun/Arvioinnin kohde/ Kuka suunnittelee, arvioi	Suunnittelun/Arvioinnin tarkoitus	Suunnittelun/ Arvioinnin menetelmä
ELOKUU	<ul style="list-style-type: none"> Toimintasuunnitelman päivitys 30.9. mennessä/ esihenkilö ja henkilöstö Ryhmävasun laatiminen alkaa/ henkilöstö Aloituskeskustelut uusien lasten osalta/vastuukasvattaja Varhaiskasvatusympäristön suunnittelu/henkilöstö Lapsihavainnointi/henkilöstö 	<ul style="list-style-type: none"> Yksikön arvot, tavoitteet ja toiminnan periaatteet Yleiset periaatteet arjen eri tilaisiin, arjen suunnittelu lasten mielenkiinnon kohteista ja tarpeista käsin, tiimisopimukset Hyvän varhaiskasvatuksen alun turvaaminen Hyvä fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen varhaiskasvatusympäristö Lapsen vahuuksien ja kehittymässä olevien tietojen ja taitojen sekä mielenkiinnon kohteiden selvittäminen Vasukeskustelujen pohjaksi 	<ul style="list-style-type: none"> Toimintasuunnitelma Ryhmävasulomake Aloituskeskustelulomake Varhaiskasvatusympäristön arviointilomake Havainnointi
SYYSKUU	<ul style="list-style-type: none"> Lapsihavainnointi jatkuu/henkilöstö Ryhmävasun laatiminen jatkuu/ henkilöstö Lasten vasujen laatiminen alkaa/ varhaiskasvatuksen opettaja, huoltajat, lapset ja ryhmän henkilökunta 	<ul style="list-style-type: none"> ks. elokuu ks. elokuu 	<ul style="list-style-type: none"> Havainnointi Ryhmävasulomake Lapsen vasu
LOKAKUU	<ul style="list-style-type: none"> Varhaiskasvatusympäristön arviointi ja muokkaaminen/henkilöstö Lapsihavainnointi jatkuu/henkilöstö Ryhmän vasujen laatiminen jatkuu Sisäiset auditoinnit loka-marraskuussa/vaka johto ja asiantuntijat 	<ul style="list-style-type: none"> Hyvä fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen varhaiskasvatusympäristö ks. elokuu ks. elokuu Varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisen arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> Varhaiskasvatusympäristön arviointilomake Havainnointi Ryhmävasulomake Auditointien havainnointilomake
MARRASKUU	<ul style="list-style-type: none"> Ryhmävasun täsmentäminen ja arviointi/henkilöstö Lapsi/ryhmähavainnointi/henkilöstö 	<ul style="list-style-type: none"> ks. elokuu Lasten tarpeiden, tavoitteiden ja sopimusten toteutuminen arjessa, Onko uusia lapsikohtaisia tavoitteita? 	<ul style="list-style-type: none"> Ryhmävasulomake Havainnointi
JOULUKUU	<ul style="list-style-type: none"> Ryhmävasun arviointi ja päivittäminen/henkilöstö 	<ul style="list-style-type: none"> Ryhmävasun toteutuminen arjessa. Mitä pitää vielä kehittää? 	<ul style="list-style-type: none"> Ryhmävasulomake
TAMMIKUU	<ul style="list-style-type: none"> Lapsi/ryhmähavainnointi/henkilöstö Ryhmävasun toteutumisen arviointi/henkilöstö 	<ul style="list-style-type: none"> Toteutuvatko lasten vasuihin kirjatut tavoitteet ja sopimukset arjessa, Mitä uusia lapsikohtaisia tavoitteita? Ryhmävasun toteutuminen arjessa. Mitä pitää vielä kehittää? Mitä painopistealueita? 	<ul style="list-style-type: none"> Havainnointi Ryhmävasulomake
HELMIKUU	<ul style="list-style-type: none"> Asiakastytyväisyyskysely joka toinen vuosi/hallinto Lapsi/ryhmähavainnointi/henkilöstö 	<ul style="list-style-type: none"> Laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutuminen Toteutuvatko lasten vasuihin Kirjatut tavoitteet ja sopimukset arjessa, Mitä uusia lapsikohtaisia tavoitteita? 	<ul style="list-style-type: none"> Zef-työkalu Havainnointi
HUHTIKUU	<ul style="list-style-type: none"> Ryhmävasun toteutumisen arviointi/henkilöstö Varhaiskasvatusympäristön arviointi ja muokkaaminen/henkilöstö Toiminnan painopisteet tarkennetaan vuosittain Sisäiset auditoinnit helmihuhtikuussa 	<ul style="list-style-type: none"> Ryhmävasun toteutuminen arjessa. Mitä pitää vielä kehittää? Mitä painopistealueita tulevalle kuukaudelle? Vastaako oppimisympäristö lapsen oppimisen tarpeita? Hyvinvoinnin ja osallisuuden kehittäminen ks. loka-marraskuu 	<ul style="list-style-type: none"> Ryhmävasulomake Varhaiskasvatusympäristön arviointilomake Tarkennetaan vuosittain Auditointien havainnointilomake
TOUKOKUU	<ul style="list-style-type: none"> Lapsi/ryhmähavainnointi/henkilöstö Ryhmävasun toteutumisen arviointi/henkilöstö 	<ul style="list-style-type: none"> Toteutuvatko lasten vasuihin kirjatut tavoitteet ja sopimukset arjessa, Mitä uusia lapsikohtaisia tavoitteita? Ryhmävasun toteutuminen arjessa. Mitä pitää vielä kehittää? Mitä painopistealueita tulevalle kuukaudelle? 	<ul style="list-style-type: none"> Havainnointi Ryhmävasulomake
KESÄKUU	<ul style="list-style-type: none"> Lasten vasujen arviointi/ varhaiskasvatuksen opettaja, huoltajat, lapset ja ryhmän henkilökunta Toimintasuunnitelman arviointi/ esihenkilö ja varhaiskasvatuksen henkilökunta 	<ul style="list-style-type: none"> Huoltajien, lasten ja henkilöstön yhteinen arvio lapsen vasun toteutumisesta arjessa Miten sovitut tavoitteet ovat toteutuneet? Kehittämistoimenpiteet kirjataan seuraavalle toimintakaudelle tavoitteiksi. 	<ul style="list-style-type: none"> Lapsen vasu Toimintasuunnitelma

Liite 1. Tiimin pedagogiikan nelikenttä ryhmän varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin tueksi

MYÖNTEINEN VUOROVAIKUTUS

Missä olemme onnistuneet / mitä vielä kehitämme?

- Miten kohtaan lapsen, miten viestin myönteisyyttä ilmeillä, eleillä, äänensävyillä, kosketuksella ja puheella?
- Miten osoitan, että kuuntelen, pysähdyn vuorovaikutukseen ja vastaan lapsen aloitteisiin?
- Kuinka puhun lapselle, onko keskustelu vastavuoroista ja riittävän sensitiivistä?
- Miten kohtaan kasvattajana huoltajat myönteisesti?
- Miten kohtaan myönteisesti tiimin / työyhteisön jäsenet?
- Miten vahvistan myönteisiä asenteita ja ratkaisukeskeyttä haastavissa tilanteissa?

TOIMIVA KASVATTAJAYHTEISÖ

Mikä meillä toimii / missä voimme kehittyä?

- Miten yhteiset arvot ja eettiset ohjeet toteutuvat tiimissä?
- Millaisia vahvuuksia, voimavaroja ja pedagogista osaamista tiimimme jäsenillä on?
- Miten liitämme lasten vasut toiminnan suunnitteluun?
- Miten tiimissä sovitut yhteiset toimintatavat ja työnjako tukevat sekä lasten yksilöllisiä että lapsiryhmän tarpeita?
- Miten toteutamme pedagogista dokumentointia tiimissä?

TURVALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ

Mitä meillä on hyvää / mihin voimme panostaa?

- Miten suunnittemme fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista oppimisympäristöä?
- Miten inklusiivisuus toteutuu oppimisympäristöissä?
- Mitkä seikat tekevät ympäristöistämme turvallisia ja myönteisiä?
- Kuinka huomioimme lapsen tarpeet, taidot ja mielenkiinnon kohteet?
- Miten tuemme ryhmäytymistä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta?
- Miten luomme ennakoitavuutta ja pysyvyyttä arkeen?
- Miten järjestämme työskentely- ja leikkipisteet rauhallisiin ja toiminnallisiin alueisiin ja teemme tilaa erilaisille leikeille?
- Miten harjoittemme sosiaalisia- ja leikkitaitoja?
- Miten puutumme kiusaamiseen?

PEDAGOGISET JÄRJESTELYT

Miten meillä toimii kokopäiväpedagogiikka / mitä vielä kehitämme?

- Miten huomioimme lasten ikätason hoidon, kasvatuksen, opetuksen järjestelyissä?
- Miten teemme lapset tietoisiksi päivän kulusta ja siitä, mitä heiltä odotetaan?
- Ovatko oppimisen odotukset realistisia?
- Miten toteutamme pienryhmäpedagogiikkaa ja tuemme oppimista ja osallisuutta?
- Kuinka pedagogiset järjestelyt mukautuvat lasten yksilöllisiin tarpeisiin ja tavoitteisiin?
- Miten luomme arkeen rauhaa ja kiireettömyyttä sekä oppimisen iloa ja innostusta?

Varhaiskasvatuksen oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä. (Varhaiskasvatussuunnitelman

perusteet 2022, Opetushallitus). Tiimin pedagogiikan nelikenttä on tukena ryhmän pedagogiikan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. **Pedagogisen tuen tsekkauslista** toimii pedagogiikan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin muistilistana.

Liite 2. Pedagogisen tuen tsekkauksista varhaiskasvatuksessa

MYÖNTEINEN VUOROVAIKUTUS

- Myönteinen ilmapiiri, henkilöstön läsnäolo ja lapsen toiminnan ohjaaminen myönteisellä tavalla
  - » lämmin vastaanottaminen, hymy, tervehdys
  - » osoita myötätuntoa, kehu, kiitä, kannusta, rohkaise, ihaile ja innostu - muista peukku!
- Lapsen kohtaaminen, pysähtyminen ja lapsen kuunteleminen päivittäin, katse, kosketus, syli
- Kontaktin luominen, ymmärtämisen varmistaminen
  - » katsekontakti, lähelle meneminen, sensitiivinen kosketus, etunimellä puhuttelu
  - » kysyminen, kuunteleminen ja vastavuoroisuuden varmistaminen
- Lasten vuorovaikutusaloitteiden huomioiminen ja tukeminen
- Lasten itsetunnon tukeminen, vahvuuksien näkeminen, kannustaminen, hyvän puhuminen ääneen
- Lasten osallisuuden toteutuminen ja yksilöllisyyden sekä erilaisuuden arvostaminen
  - » lasten kiinnostuksen kohteet, innostava virittäminen aiheeseen
- Tilanteeseen sopiva puhe
  - » kuvaileva ja ilmeikäs puhe (havaintojen, tunteiden ja leikin sanoittaminen)
  - » ohjaava puhe (selkeä ja myönteinen, selkokielineen)
  - » puheen sopeuttaminen lapsen tarpeita vastaavaksi
- Henkilöstö vuorovaikutuksen mallina (henkilöstö, huoltajat, aikuiset ja lapset)
  - » lapset havainnoivat aikuisten vuorovaikutusmallia
- Positiivinen, johdonmukainen ja välitön palaute tavoitteen suuntaisesta käyttämisestä
- Yhteistyö huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa
  - » keskustelut, reissuvihko, puhelut, viestit

TURVALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ (fyysinen, psyykinen, sosiaalinen)

- Lasten omat paikat
  - » naulakko-, istuma-, ruokailu-, lepopaikat etukäteen nimetty/merkattu/kuvitettu
- Tavaroilla ja leluilla kuvitetut paikat, ympäristön jäsentäminen
- Eri ikäisille sopivat toiminnot ja välineet sekä sovitut leikkipisteet
  - » esim. hiljaiset ja äänekkäät leikki-/työskentelyalueet erotettu toisistaan
- Turvallinen ja selkeä toiminta-alue, esim. pukemismatto, leikkimatto
- Erillinen lasten tiedossa oleva rauhoittumistila / turva-alue
- Oppimisympäristön selkeys, turhien tavaroiden karsinta
- Aistiympäristön tasapainottaminen ja lähiympäristön hyödyntäminen jakotilana
- Lasten osallisuus ja toiveiden kuunteleminen ympäristön muutosten toteuttaminen yhdessä
- Huomioi oma äänenkäyttö ja sen vaikutus ryhmän levollisuuteen
- Rauhallinen ja myönteinen ristiriitatilanteiden ohjaaminen
- Vertaisryhmän hyödyntäminen esim. parityöskentelyssä, pienryhmäjaoissa, leikeissä
- Leikki- ja sosiaalisten taitojen harjoittelu aikuisen turvallisessa ohjauksessa
- Kiusaamisen ehkäisy ja välitön kiusaamiseen puuttuminen

TOIMIVA KASVATTAJAYHTEISÖ

- Lapsiryhmän muodostaminen lapsitunteumuksen pohjalta
- Henkilöstön työnjako, vastuut sekä vahvuudet
- Lapsiryhmän havainnointi ja toimivuuden arviointi ja tarvittaessa uudelleen ryhmittely
- Lasten mielipiteiden huomioiminen suunnittelussa ja arjen hetkissä
- Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo, jokaisen sitoutuminen työskentelemään ryhmän eteen
  - » Miten sijoitat itsesi lapsiryhmässä
  - » Aikuisen lähiohjaus ja mallittaminen
- Yhdessä sovitut säännöt - turhien sääntöjen karsiminen
  - » Lisätty myönteinen palaute toivotusta käyttäytymisestä
  - » Henkilöstön apu ja tuki sosiaalisten taitojen harjoittelussa

PEDAGOGISET JÄRJESTELYT

- Tilanteiden ennakointi, selkeä ja ennakoitava päivärhythmi
  - » siirtymien suunnittelu, porrastaminen
- Kuvien käyttö ja niiden käytön mallintaminen
  - » esim. päiväjärjestys, toiminnanohjauskuvat, leikinvalintataulu, sosiaaliset tarinat, nopea piirtäminen, liikennevalot itsesäätelyn tukemiseen
- Lapsen vireystilan ja kuormittuneisuuden huomiointi ja erilaiset palautumisen tavat
  - » rentoutushetket, satuhieronta, musiikin kuuntelu, voimakuvat
- Pienryhmätoiminnan käyttö päivän eri tilanteissa
  - » lasten tarpeiden pohjalta muodostetut joustavat ryhmittelyt
  - » pienryhmätoiminnan käyttö kokopäiväpedagogiikan mukaisesti
- Eriyttäminen ja yksilölliset tavoitteet työskentelyyn, motivoivien tekijöiden hyödyntäminen
- Ohjeiden pilkkominen, kertaaminen, yksinkertaistaminen ja monikanavaisuus
  - » kuvatuki ja piirtäminen ohjeissa
- Työskentelyn ajoitus, tauot, osavaiheet ja lisäaika
  - » työskentelyn aloituksen, etenemisen ja lopettamisen tukeminen, Timerin käyttö
- Yksilölliset työskentelyn ja toiminnan tilat sekä apuvälineet
  - » esim. sermi, nystyrätyyny, pukemismatto, oma rauhallinen lepotila
- Lapsen kiinnostuksen kohteiden ja yksilöllisten motivaatiotekijöiden hyödyntäminen
- Palkitsemistapojen käyttö yksilöllisesti ja ryhmätasolla
- Erilaisten oppimistapojen ja moniaistisuuden käyttö
  - » mallioppiminen, toiminnallisuus
- Tunne- ja sosiaalisten taitojen ohjaus ja tuki
  - » Esim. Pienin askelin, Tunnemuksu- ja mututoukka tunnetaito-ohjelmat
  - » Viitottu rakkaus -materiaalit, Piki-, Mollin- ja Fanni-kirjat sekä oheimateriaalit
- Leikkitaitojen ohjaus ja tuki
  - » mallinna, kannattele ja rikasta leikkiä
- Lapsikohtainen ohjaus ja tuki
  - » varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio ja opetus
  - » varhaiskasvatuksen mentorin tuki ryhmässä

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutusta tukevaa tukimateriaalia:

[Juhlakalenteri](#)

[Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#)

[Turvataito- ja kehotunnekasvatuksen opetusmateriaali](#)

[Kielten rikas maailma -materiaali](#)

[Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma](#)

[Maailmankoulu](#)

[Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuusopas](#)

[Osallisuus varhaiskasvatuksessa](#)

[Oulun kaupungin OPS-polut](#)

[Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen kulttuuriopas](#)

[Pedagoginen dokumentointi](#)

[Salassapito ja tietosuojatietoa varhaiskasvatuksessa](#)

[Tasa-arvoinen varhaiskasvatus](#)

[Uudet lukutaidot](#)

